פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע זעה 14-טע זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 72 | Łódź, Piątek, 24 marca 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ז אדר תרצ"ג | № 72

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

הילפס-קייט לטובת „לינת החולים"

לאדזער יודען! נערענסט איז די טויזענדער פערארימטע און הילפס-בעדערפטיגע יודען פון אונזער שטאט, וואס נויטיגט זיך אין דער טעריג. הילף און שטיצע פון „לינת החולים"ן נעמט אנטייל אליין אין דער הילפס-קייט און רופט ארויס אייערע פריינד און בעקאנטע

יעדער יוד דארף זיך פרייוויליג בעשטייערן פאר „לינת החולים"! פרטים זעה 13. זייט אין „נייעם פאלקסבלאט"

קמח של פסח

אונטער דער שטרענגער השגחה פון הרב ר' אליעזר ליפשיץ
מודזינסקא וואלא
פון דער בעוואוסטער מיהל
AUTOMATYCZNY
MŁYN PSZENNY
ZDUNSKA WOLA
פערקויפס-שטעלע אין לאדז: ח. אלשער, זשעראמסקעגא 25
טעלעפאן 186-53

די מאדערנע
Perfume ja EUROPEJSKA"
22 Piotrkowska 22 Tel. 237-22
עמפפעהלט צום פריהלינג און זומער-סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין און אויסלענדישע
קאסמעטיק
ווי: פערפומען, טואלעט-זייפען, בלומען, קעלנישע וואסערן א. א. וו.
מעסיגע פרייזען! רעיעלע בעהאנדלונג!

ווארנונג!
איך מאך בעקאנט, אז כדי נישט צו דערמעגליכען קיין מיסברויכען האב איך רעגיסטרירט אין פאטענט-אמט די שוץ-מארקע „KABA" מיט'ן № 17168
מיינע אויסארבייטונגען זענען פערזעהן מיט דער אויבען-דערמאהנטער שוץ-מארקע
„KABA" וועלכע איז איינגעוועבט אין די לייסטען פון מיינע סחורות, אדער זענען פערזעהן מיט פלאמבעס פון
Karol Bachrach, Bielsko.
איך ווארן פאר פערקויפען פרעמדע סחורה אלס מיין אויסארבייטונג.
געגען די יעניגע, וועלכע וועלען מיסברויכען מיט מיין מארקע, וועל איך אהן שום ריקזיכט ארויסטרעטען געריכטליך.
פאבריק פון פיינסטע קאמגארן-סחורות
Karol Bachrach, Bielsko.

ווערגען עקסקורסיעס קיין ארץ-ישראל
ערמיילט אינפארמאציעס טעגליך פון 10 פריה ביז 12 מיטאג און פון 4 ביז 5 נאכמיטאג, דאס אינפארמאציאנס-ביורא פון
„תוצרת ארץ-ישראל"
לאדז, שרודמיעיסקא 1, טעל. 193 42.

„Pociecha Dziecięca"
זאוואדזקא 6, אין הויף, לינקס, 1 שטאק.
בעמערקונג: אויף אלע פערטיגגענע ...
אויף כאמים אלערליי קאמיליאן-זאכען צו פאבריקס-פרייזען.

קינדער-שפילצייג
— לעצטע נייהייטען —
און גרעסטען אויסוואהל
צו בילינסטע פרייזען

אנ'אנגעזעהענער און רוטינירטער סוחר
בעזיצט אנ'איינענע גרוים הויז
האט א גוטען נאמען זוכט א
פערטרעטונג
פון אנ'אנגעזעהענער פירמע פון דער שפרייט- טריקאטאזש- און גאלאנטעריע-בראנזשע
אויף פאזען און פאמערן
עפערטען אונטער "100 A. .I," אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג.

די פערמיטלער-פעראבאנד
לאדז, פיעטריקאווער 69
מאכט בעקאנט, אז דער פעראיין האט זיך איבערגעטראגען פון פיעטריקאווער 41
אויף פיעטריקאווער 69
טעל. 242-87. קווער-אפיצינע 1. שטאק
דער פעראיין נעמט אן אינטערעסענטען פון 9 א זייגער פריה ביז 10 אווענד.
בעמערקונג: אונזער ארהאקאט נעהמט אן יעדען וואנטאג 5 נאכמ. אינטערעסענטען בעראטונג אומזיסט.

קשר על הפסח!
יעדע בעל-הבית'טע
האט זיך שוין איבערצייגט,
אז צום פרעגלען, בראטען, קאכען, באקען און שמירען איז אמבעסטען נור מיט דער מארגארינע
„dida-moson"
ווייל זי האט די מעלות, וואס זי איז נאהרהאפט, לייכט פערדייליך און איז א געזונד מאכל פאר מאגען-ליידענדע.
אכטונג! ביים איינקויפען פערלאנגט נור די מארגארינע
„dida-moson"
אין דער אריגינאל פאקונג. יעדעס איינציגע פעקעל איז פערזעהען מיט א הכשר כשר לחג הפסח פון ווארשאווער ראבינאט.
„dida-moson" איז צו בעקומען אין יעדען קאלאניאל- און פוטער-געשעפט, ווי אויך ביים פערטרעטער:
PINKUS RUBINSTEIN
Łódź, ul. 11-go Listopada Nr. 42, telefon 156-90.
אנ'עונג יום-טוב!

שיך בחנם
בעקומט איהר נישט, אבער די בעסטע און עלעגאנטסטע שיך האלב בחנם בעקומט איהר נור אין דעם בעוואוסט'ן שיך-מאגאזין
Ch. M. Radzanower
3 נאוואמיעסקא 3, טעל. 183-18
וועלכער בעזיצט צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע מאדעלען
שיך
דאמען-
הערען-
קינדער-

צו די צוגענגליכסטע פאר אלע שיכטען פרייזען.
רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!
בעמ.: איך בעזיץ א גרויסען אויסוואהל פון די שענסטע פלעטשאנקעס און אפאנקעס. איך עמפפעהל מיך דער ג' קונדשאפט
ח. מ. ראדזאנאווער
3 נאוואמיעסקא 3. טעל. 183-18.

מאגענליידענדע
ראבארבער-וויין
אין פרימא-קוואליטעט
צו ביליגע פרייזען
צו בעקומען אין ווייןהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

בריליאנטען, גאלד,
זילבער, פערשיד. בידושעריע, לאמבארד-קוויטעס קויפט און צאהלט די העכסטע פרייזען
Magazyn jubilerski **M. H. LISSAK, Piotrkowska 5**

נאך לאנגע שווערע ליידען איז געשטארבען אין עלטער פון 81 יאהר אונזער היסנעליבטער און אונפערגעסליכער פאטער, שוויגערפאטער, גרויספאטער, אורגראספאטער, ברודער, שוואגער און אנקעל

ג"ע

חיים מאיר טיבערג

ב"ר הערשל ז"ל מפלאווונא

די לויה קומט פאר היינט פרייטאג, דעם 24 מערץ 1933 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז שקאלנא 7. וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרוים צער

1688 — די טיפטרויערנדע היגטערבליבענע.

העלפט די נאכט-פאגאטאוויע
אין דעם שווערען מאמענט!
הייסער אפעל פון „לינת הצדק" צו דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג.

די פערוואלטונג פון „לינת הצדק" ווענדעט זיך צו דער יודישער בעפעלקערונג מיט פאלגענדען ווארעמען אפעל:

די נאכט-פאגאטאוויע, וועלכע איז ביי דער איצטיגער שווערער צייט אזא נויטווענדיגקייט, לעבט איבער א שווערען פינאנציעלען קריזיס. די לאגע פון דער וויכטיגער אינסטיטוציע איז א טרויעריגע. די עקזיסטענץ איז א בעדראהטע, און אויב ס'זאל נישט קומען א ווארימע אונטערשטיצונג, וועט די נאכט-פאגאטאוויע זיך מוזען אפשטעלען.

כדי די דאזיגע וויכטיגע אינסטיטוציע צו דערהאלטען, האט די פערוואלטונג איינגעארדענט א „באל אהן באל". איצט זענען ארויסגעשיקט געווארען איינלאדונגען אייגצוקאסירען פאר די ארויסגעשיקטע בילעטען.

מיר ווענדען זיך דערום צו דער יודישער בעפעלקערונג מיט דעם ווארימען אפעל: זאגט נישט אפ אייער שפענדע אין דעם קריטישען מאמענט. זאל יעדער איינצאהלען פאר די איהם צוגעשיקטע בילעטען, און דערמיט געבען די נאכט-פאגאטאוויע די מעגליכקייט ווייטער צו קענען אויספיהרען די גרויסע אויפגאבע אין דער איצטיגער שווערער צייט.

לאדזער יודען! העלפט דעם „לינת הצדק" אין דעם שווערען מאמענט!

די פערוו. פון „לינת הצדק" אין לאדז.

די האנדווערקער-באנק
BANK SPOŁDZIELCZY
1 פאלודניאווא 1 — טעל. 126-07

ערלעדיגט אלערליי באנק-אפעראציעס.

נעמט אן וועקסלען אויף אינקאסא אויף אלע שטעט און שטעטלעך אין גאנץ פוילען ניט ארויס אוואנסעז אויף אינקאסא. צאהלט אויס אויף לאדז דעמזעלבען טאג די איינגעפלאסענע אינקאסא.

די נייע פערוואלטונג:
לאוויק אלעקסאנדער יאעל
ראטמאן מארעק פיין
י. קליינמאן

פרעזידיום פון ראט:
זיינוועל מאשענבערג
מיכאל ריזשיק
מאריץ הופפער

בעמערקונג: כדי צו האבען די מעגליכקייט אויסצוצאהלען די איינגעפלאסענע אינקאסא דעמזעלבען טאג, איז די באנק אפען פון 9 פריה ביז 4 נאכמ.

פרייז פון אינקאסא איז בעדייטענד פערקלענערט

ענטשולדיגונג.
דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאר'ן אלגעמיינעם פובל. פערזאיין פו בע-קלייד-ארבייטער בושע-ושינער 5 פיר מיין ניט דיכטיגע האנדלונג ג'ען דער פעראיינס - דעלע-גאציע אויך ערזיבער, פו מעהר חעם טועלב עס נישט פארקומען.
דאמען-מאנטל-מייסטער
גרינבערג אברהם
פראנציסקאנער 36

שייטלען
מיט פאריזער שרינדען און פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקל. און רעיעל אויסגעפיהרט אויך אנדולאציע
ביי קערש,
סקווערא 15

קריזיס-פרייזען!
די גוט-בעקאנטע פירמע
A. Ogórek, Zawadzka 11
עמפפעהלט צום פריהלינגס-סעזאן די נייעסטע קרעאציעס
שיך
פון דאמען- הערען- און קינדער-
קריזיס-פרייזען! קריזיס-פרייזען!

א ווארנונג מיין שווער חיים מיקאלאווסקי
דערמיט מאדער איך אויף מיין שווער
חיים מיקאלאווסקי
לאדז, ספאצעראווא 18 (באלוט)

צוריקצוציהען זיין בלבול אויף מיין פרוי, זיין טאכטער, או זי האט איהם כלומרשט צוגענב'עט 1740 זל.

איך מאך דערום מיין שווער אויפמערקזאם, או אויב ער וועט די נעמליכע בעשולדיגונג נישט צוריקציהען, וועל איך איהם צוציהען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט.

פנחס פריידענרייך
לאדז, קילינסקיעגא 49. 1539

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ג' מיטגליד
ה' יצחק מאיר קלאר און כווי
צו די תנאים פון זייער טאכטער
פרל. יאכעט קלאר
מיט ה' לייבל קלאר
די פערוואלטונג
פון „מחזיקי חולים"
קילינסקיעגא 120 1568

צו דער חתונה פון אונזער ליבער פריינדין
פרל. בעלא שפיבלער
מיט ה' רפאל קאהן
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.
פעלא פאפאווסקא
דארא צדלער 1513
יאדזשא אבראמאוויטש

צו דער פערלאבונג פון
פרל. בעלא וואלמאן
מיט ה' יצחק אפפענהיים
ווינשט א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.
י. פריטער 1518

3 דאס לאנגיאריגע בעקאנטע און רעיעלע 3
טוך און קארט-געשעפט
Herman WŁOSKI
(עקזיסטירט פון 1910)
לאדז, נאוואמיעסקא 3, טעל. 114-92
פראנט 2-טער שטאק

בעזיצט אויף לאגער צום פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל פון די
ביליגסטע הערען און דאמען-שטאפען
אין זעמטליכע פארבען און מוסטערן פון ענגלישע, בילעצער, טאמאשאווער סחורות א.א. גענויע פאבריק-פרייזן!

3 געדענקט די אדרעס! קומט און איבערציינט אייך! 3

רעיעלע בעהאנדלונג! — [illegible] אין לאדז!

גאנץ לאדז ווייס,
אז די ביליגסטע קוועלע
פון די עלעגאנטסטע

שיך
הערען- דאמען- קינדער-
איז נאר ביי דער גוט בעקאנטער פירמע
פ. קירשטיין
לאדז 4 פאמארסקא 4
וועלכע בעזיצט צום בעפארשטעהענדען פריהלינג און זומער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די שענסטע און עלעגאנטסטע
שיך צו קריזיס-פרייזען! קומט און איבערציינט אייך! אייגענע אויסארבייטונג! רעיעלע בעהאנדלונג!

Z intencji zaślubin ukochanej siostry mojej
p. **Edzi Wołkowiczówny**
z p. **Mońkiem Końskim**
życzę Im wiele szczęścia
i różowej przyszłości
Rózia Wołkowiczówna

23 קומט און איהר וועט זיך איבערציינגען! 23
אז אמבעסטען און אמביליגסטען
קויפט זיך צום בעפארשטעהענדען פריהלינג- און זומער-סעזאן
די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע בעליצער, טאמאשאווער סחורות
נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 39-226, פראנט, 2. שטאק
23 הורט און דעטייל! — רעיעלע בעהאנדלונג! 23
געדענקט דעם אדרעס!

יודישע מלבושים
איז די ביליגסטע קוועלע
און די בעסטע אויספערטיגונג
נאר אין לאדז נאוואמיעסקא 10
פראנט, 1-טער שטאק.

צום בעפארשטעהענדען פריהלינג-סעזאן איז מיין געשעפט פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל
דאמען - גאלאנטעריע
ספעציעל בין איך רייך סארטירט אין די מאדערנסטע
קנעפ
ווי אויך אין אלע לעצטע נייהייטען צו ביליגע פרייזען
L. WARUM
6 ZAWADZKA 6
בעמערקונג: קיין פיליאלען בעזיץ איך נישט.

קמח חטים כשר לפסח
תחת השגחת הראבינאט דפה

אונטער דער אויפזיכט פון היגען ראבינאט איז אונזער מעהל געכשר'ט און אזוי ווי ס'פאריגע יאהר, וועלען מיר דאס שענסטע מעהל צושטעלען פאר אונזערע ג' קונדען, דערפאר נישט צו פערגלייכען מיט דער פראווינץ, וואס אויסער שלעכטעס מעהל איז נישט שעהנעס. קענען זיי ביי דער ליפערונג נישט נאכקומען אזוי ווי מיר, וואס ערפילען יעדענס פערלאנג.
מיט אכטונג
„ELEKTROMŁYN"
Łódź, Zakątna 47, tel. 147-40.
בעמ.: בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פערזענליך אדער טעלעפאניש 147-40.

אונזער חשוב'ן פרעזעס ה' מאיר פלאצקער
צוליב'ן טויט פון זיין פרוי
נ"ע ברכה
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיל. אין דער ארבייט לטובת אונזער אינסטיטוציע זאל ער א טרייסט געפינען.
די פערוואלטונג פון דער ת"ת
„שומרי הדת" נ.-זאוישעווסקא 18

די לייטונג
פון די ערשטע ארטאדאקסישע לערן- און ערציהונגס-אנשטאלטען אין פוילען
„דרכי נעם"
פון גרשון אלי' ליסס
לאדז, קילינסקיעגא 50, טעל. 215-26
אל. 1-מאי 20, " 200-43
ווארשא, שוו. יערסקא 34, " 11-15-98

מאכט בעקאנט, אז צום קומענדיגען זומער ווערט אי"ה איינגעארדענט
א ספעציעלע זומער-קאלאניע
פאר תלמידים פון לאדזער און ווארשאווער „דרכי נעם".

צוליב דעם, וואס די צאהל פלעצער אין דער קאלאניע איז בעגרענעצט, מוזען די עלטערן ווי מעגליך פריהער רעזערווירען פלעצער פאר זייערע קינדער. איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך פון 4—7 נאכמיטאג אין יעדער קאנצעלאריע פון „דרכי נעם". פון היינט ביז שפעטסטענס זונטאג, דעם 2/4, — נאך דעם טערמין וועלען שוין קיינע אנמעלדונגען נישט אנגענומען ווערען.
1519 די לייטונג.

SPÓŁKA AKC. DLA MIĘDZYNARODOWEGO TRANSPORTU
SCHENKER i S-KA
w WARSZAWIE
ODDZIAŁ w ŁODZI
וועלען מיטן ענדע מערץ ד. י. איבערגעטראגען ווערען אויף
211 פיעטריקאווער 211
ספעציעלע עקספארט-אפטיילונג. לאגערן מיט א באהן-באטשניצע.

אין טיפען טרויער געפונען מיר זיך צוליב'ן פליצלינגען טויט פון אונזער ליבען, טייערן און ניט-פערגעסענעם חבר
יחיאל מאיר
אייזענבערג
אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע.
קליינגוטמאן און פרוי

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען בייליד אונזער געעהרטען פערוו.-מיטגליד ה' מאיר פלאצקער
צוליב'ן טויט פון זיין געטרייע פרוי
נ"ע ברכה
זייט געטרייסט! המקום ינחם אותך בתוך שאר אבילי ציון וירושלים.
די פערוואלטונג און מתפללים
בית-הכנסת „באר מרים" נ.-זאוישעווסקא 18

עקספאזע פון קאנצלער היטלער
דייטשע רעגירונג האט בעקומען ברייטע פולמאכטען

בערלין, 23. (ספ. טעל.)

אין רייכסטאג האט קאנצלער היטלער געגעבן געהאלטען אן עקספאזע, אין וועלכע ער האט אנגעהויבן זיך אויסגעזאגט געגען די אויספיהרונגען פון דער אויסלענדישער פרעסע אז די שרפה אין רייכסטאג בנין האט א צוזאמענהאנג מיט דער היטלעריסטישער רעוואלוציע.

ווייטער האט היטלער געזאגט, אז די רעגירונג האלט פאר איהר חוב אויסצוראטען דעם קאמוניזם פון דייטשלאנד צוליב וואויל פון דייטשען פאלק. די רעפארמען וואס די רעגירונג וויל איינפיהרן וועלען געהען אונטער דער לאזונג: פארבינדען דעם וואויל פון פאלק מיט א שטארקע רעגירונג.

די פראגע וועגען מאנארכיע ווערט אפילו נישט דיסקוטירט.

פערבינדונגען פון מלוכה-פארטייען וואס אונטער-דריקט ווערען מיט די באוואפענטע מיטלען.

רעדענדיג וועגען ווירטשאפטליכע פראגראם, האט היטלער צוגעזאגט. אנגעוויזען אז די רעגירונג וועט איבערנעהמען די באנקען, אויטאבוסען און אפראפלאנען-פעריקעהר, וואס זיינען ביז איצט אין די העבד פון פריוואט געזעלשאפטען.

וואס שייך דער אויסערליכער פאליטיק וועט די רעגירונג ארבייטען אין דער ריכטונג פון פרידליכער צוזאמענארבייט צווישען אלע פעלקער און וועט זוכען א וועג צו א פריינדשאפט מיט איטאליען, בנוגע פראנקרייך וועט די רעגירונג פאדערן גלייכע מעסיגע כוחות צווישען ביידע פעלקער.

מיט סאוויעטען - פערבאנד וויל דייטשלאנד אויך לעבען בשלום, היטלער האלט, אז דער קאמף מיט'ן קאמוניזם אין אן אינערליכער ענין, וואס סאוויעטען-פערבאנד דארף גאר נישט אנגעהן.

בערלין, 23. (ספ. טעל.)

דער רייכסטאג האט געגעבן אנגענומען דעם ביישם געזעץ וועגען ברייטע פולמאכטען פאר דער רעגירונג מיט 441 שטימען געגען 94 שטימען.

„יודען ווילען טויטען היטלער'ן"
א בראשורע מיט אזא נאמען ווערט פערקויפט אין דייטשלאנד — „בערלינער טאגעבלאט" אפגעקויפט פון דער היטלער-רעגירונג.

ווארשא, 23. (יט"א טעלעגראפיש).

א באקאנטער יודישער עסקן אין ווארשא, האט בעקומען פון זיינעם א בערלינער פריינד, א באקאנטע יודישע פערזענליכקייט א בריף, אין וועלכען ער שרייבט, אז נעכטען האבען היטלעריסטישע גאסען-יונגען גענומען פערקויפען א בראשורע א. נ. „די יודען ווילען טויטען היטלער'ן". די גאסען ווערען פערהילכט פון די אויסגעשרייען, צוליב וואס ס'איז געווארען א שטיקעל פאניק.

דער רעדאקטאר פון „בערלינער טאגעבלאט" טעאדאר וואלף, האט שוין היינט נישט אונטערגעשריבען די צייטונג, מחמת די צייטונג איז אריבער אין רשות פון דער היטלער-רעגירונג. די רעגירונג פיהרט אויך אונטערהאנדלונגען מיט גרויסע איינפלוסרייכע דעמאק. אנישע צייטונגען.

אמעריקאנער רעגירונג זאל אינטערווענירן ביי דער דייטשער רעגירונג
ווענדונג פון יוד. אמעריק. קאמיטעט און „בני ברית"

ניו-יארק, 23. (יט"א טעלעגראפיש).

דער יודיש-אמעריקאנישער קאמיטעט און דער „בני-ברית" האט זיך געווענדעט צו דער רעגירונג מיט א ביטע, זי זאל אינטערווענירען ביי דער דייטשער רעגירונג בעגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד.

אמעריקאנער יודען ווענדען זיך צו מוסאליני'ן
ער זאל ווירקען אויף היטלערן אפצושטעלען די יודען-פערפאלגונגען

ניו-יארק, 23. (יט"א טעלעגראפיש).

דער יודיש - אמעריקאנישער קאנגרעס, האט בעשלאסען זיך צו ווענדען צו מוסאליני'ן, ער זאל זיך בעמיהען אויסצואיבען א פריינדליכען דרוק אויף היטלערן ער זאל אפשטעלען די יודען-פערפאלגונגען אין דייטשלאנד.

פשעמישלער קהלה פראטעסטירט
געגען דער יודען-פערפאלגונג אין דייטשלאנד

ווארשא, 23. (טעלעגראפיש). דאס אינערן מיניסטעריום האט בעקומען פון דער יודישער גמינע אין פשעמישל א דעפעשע, אין וועלכע עס ווערט פראטעסטירט געגען די יודען-פערפאלגונגען אין דייטשלאנד. עס ווערט אויסגעדריקט מיטגעפיהל די געליטענע יודען אין דייטשלאנד און עס ווערט אפעלירט צו דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט נישט צו דערלאזען די ווייטערדיגע באַרבארישע מעשים, דער פוילישער רעגירונג ווערט געדאנקט פאר דער ענערגישער שוץ פון די רעכט פון די פוילישע יודען אין דייטשלאנד.

קליידונג, צירונג, רייכטום
זענען בלאס

ענטגעגען דעם פרישען געזיכט און שעהנעם קערפער

ארטיסטען און פאעטען האבען ריטמאליזירט צווישען זיך שטענדיג און בעזינגען די מעלות, וועלכע דער נורל האט בעשאנקען די פרוי. דאס מתנה איז אין דער ערשטער ריזהע א פרישע, יונגענדליך געזיכט, וואס ווערט דערגרייכט נאר אין עס ווערט דערהאלטען דורכ'ן רעגעלמעסיגען געברויך פון דער זייף Palmolive.

צו דאנק דער אויסערגעוויינליכער זייף Palmolive דינען די בעריהמטע אוילען פון פרוכטען, פאלמעס און קאקאס-ביס, זיין נעדיכטע שוים בעזייטיגט מילד שעדליכע אונריינקייטען און עס לעבט אויף די בלוט-צירקולאציע, געבענדיג דעם געזיכט א פאסטעלנע פרישקייט און עלאסטישקייט פון דער יוגענט.

בענוצט, מאדאם, די זייף Palmolive נישט נאר צום געזיכט, נאר אויך צו פלעגען דעם גאנצען קערפער און איהר וועט זיך פערוואנדלען ווי שנעל די הויט וועט ווערען דעליקאט די סאמעט.

עס קומט ניט איבער ביים פיפטען פון חיות

ייין כשר!
בייער צעבביק
פון דער בעוואוסטער וויין- און מעהד-פאבריק
פירמע „פראגרעס"

נאמען ארער Nr.	0.9	0.6	0.3	0.25	0.1
רייגער זים ראדו. וויין	1.90	1.35	–	0.55	0.25
שלא מארקע	2 00	1.45	–	0.65	0.30
Nr. 6	2.25	1 60	0.85	0.70	0.35
Nr. 7	2.55	1.80	0.95	0.80	–
Nr. 8	2.80	2.00	1.05	–	–

אלע אנדערע סארטען וויינען זענען בעדייטענד רעדוצירט געווארען. צוליב דער בעקוועמליכקייט פון אונזערע קונדשאפט פון גרינעם מארק בעקומט מען אונזערע וויינען ביי ה' פולווערמאכער גרינער מארק 6 טעלעפאן 150-78.

מיט אכטונג
וויין- און מעהד-פאבריק
אלטער מארק 2, טעל. 184-82
הורט-פערקויף נאר אין פאבריק אלטער מארק 2
איינצעל-פערקויף נאר אין פראנט-געוועלב אלטער מארק 1.

גנ. „קולטור-ליגע" בזשעזשינער 23
ארדענט איין
היינט, פרייטאג, דעם 24-טען מערץ, 8 אוונט
א דיכטער-אווענד
א. נ. „לאדזער דיכטער און לאדזער דיכטונג"
עס וועלען ארויסטרעטען די דיכטער:
משה בראדערזאן / ישראל ראבאן
י. יאנאס / מ. י. סמאלארזש
ארייפיהר-ווארט: סערגיי נוסקעוויטש
בילעטען ביי דער קאסע פון „קולטור-ליגע".

אלע דארפען וויסען!!
צום זומער-סעזאן בעקומט איהר
רעשטען
פון די בעסטע קוואליטעטען ביליגער, טאמאשאווער און אנדערע גרעסטע מאנופאקטורען פון
הערען- און דאמען-שטאפען
פאר מענער אויף אנציגער, אויף פאלטעס
מיט 30% ביליגער! קומט און איבערצייגט אייך!
פאר דאמען אויף פאלטענס, אויף קאסטיומען
געדענקט דעם אדרעס נאר ביי
R. Szczęśliwy
5 נאוואמיעסקא 5
פראנט, II שטאק.

די יעצטיגע מאדערנע היגיענישע
דראט-מאטראצן
איז צו בעקומען ביים טאפעצירער
J. BRESLER, Południowa 10
(אין הויף).

איידער איהר געהט פערקויפען
גאלד, זילבער, בריליאנטען
קינסטליכע גאלדענע ציינער און לאמבארד-קוויטעס, קויפט איך און צאהל די העכסטע פרייזען. בוטע בעזוכט מען געשעפט
Korzeń, Pomorska 26.

פאר
גאלד, בריליאנטען
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזע
איזידאר פיאלק
פיעטריקאווער 7.

מאשין-מצות
ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע ווי אויך
מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סוכארקעס
לויט קארלסבאדער סיסטעם
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט בעקאנטע און אלערליי
פרישע געבעקסען
זון אונזער איבערראל בעראימטע-
צוקערניע
ב. ווייגבערג
פיעטריקאווער 38
טעל. 143-82 1130

לעכער אויף דער מאשין
ווערען אנגענומען אויסצוגייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

וויכטיג פאר דער ארימער לאדזער בעפעלקערונג!
אמבולאטאריום
„לינת המשמורים"
מיט ספראזען
זשעלאזנא 26, טעל. 242-55
אפען טעגליך פון 10–5 נאכמ.
אין דרינגענדע פאלען ביז 8 אוונט
מעדיצינישע הילף אויפן ארט. — שיקט אויך ארויס דאקטוירים-וויזיטען מיט וויזיט אהיים.
עהמט אויך אן געבורטען און אלע ארט אנאליזען. מינימאלע באצאהלונג. די פערוואלטונג.

אדמשיסקעס
מיט ווארצלען
צו וואס מאטערן און בעקלאגען זיך; וואס נישט קיין צוועק אפצושניידן.
„LEBEWOHL"
היילט אדמשיסקעס און בעוני-טיגט זיי מיט די ווארצלען
צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלער-אפטעקען „LEBEWOHL" אינ'ערנישע אויסארבייטונג.

אוועק מיט אונזער פיינד!
ווערים, פרוסאקעס און פערשידענע אנ-דערע חיות — זענען די פערשפרייטער פון אנשטעקונג און פערשידענע אנ-שטעקענדע קראנקהייטען.
מ דארף זיי גרינדליך פערניכטען נור מיט דער הילף פון דעם וואונדערליכען און ראדיקאלען מיטעל וואס ס'איז
„FLURIN"

שפארען געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארוויך"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטען קידוש-וויין
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

ריזיגער פּראָטעסט־מיטינג אין ניו־יאָרק
געגען די יודען־פערפאָלגונגען אין דײַטשלאַנד

ניו־יאָרק, 23, (יט״א טעלעגראַפיש).
מאָנטאָג דעם 27־טען ד.ח. וועט אין גרעסטען זאַל אין ניו־יאָרק פאָרקומען אַ ריזיגער פּראָטעסט־מיטינג געגען די היטלעריסטישע מעשים תעתועים אין דײַטשלאַנד.

מיט רעדעס וועלען צווישען אַנדערע אַרויסטרעטען: דער געוו. ניו־יאָרקער גובערנאַטאָר סמיט, סענאַטאָר באָראַ און קריסטליכע גײַסטליכע.

שטאָט־פּערוואַלטונג פון טשערנאָוויץ
אסיגנירט 200,000 ליי פאַר די מכבי־וועלט־שפּילען אין טשערנאָוויץ

טשערנאָוויץ, (יט״א). אין צוזאַמענהאַנג מיט די מכבי־וועלט־שפּילען וועלכע דאַרפען פאָרקומען אין טשערנאָוויץ אונטער דעם פּאַטראָנאַט פון לאָרד מעלטשעט און לידי עליי אין אויגוסט 1933, האָט די שטאָט־פערוואַלטונג פון טשערנאָוויץ בעשלאָסען צו אַסיגנירען 200000 לײַ לטובת די וועלט־שפּילען.

קאָנצעסיאָנירט די 1־טע יודישע טעכנישע מיטעל־שול אין פּוילען

ווילנע,. (יט״א). די שול־מאַכט האָט אַרויסגעגעבען אַ קאָנצעסיע דעם ווילנער טעכניקום ביי דער געזעלשאַפט „אָרט“, די דאָזיגע יודישע טעכנישע מיטעל־שול עקזיסטירט שוין 11 יאָהר, אָבער בישט געאַכט אויף אַלע בעמיהונגען איז דער „טעכניקום“ ביז אַהער נישט געווען קאָנצעסיאָנירט. איצט האָט „אָרט“ ענדליך בעקומען אַ קאָנצעסיע און דער טעכניקום וועט פון איצט אָן טראָגען דעם נאָמען „פּריוואַטע יודישע טעכנישע שול פון דער געזעלשאַפט צו פערשפּרייטען מלאכה און ערד־אַרבייט צווישען יודען“, פאַר׳ן אַרויסגעבען די קאָנצעסיע איז אין טעכניקום דורכגעפיהרט געוואָרען אַ גרינדליכע רעוויזאַציע, וועלכע האָט פעסטגעשטעלט אַז דער טעכניקום שטעהט אויף דער געהעריגער הויך“.

די ענטוואַפענונגס־בעראַטונגען אין גענף קומען ווייטער פאָר

גענף, 23. (ספּ. טעל.)
אויף דער הײַנטיגער זיצונג פון דער אַלגעמיינער קאָמיסיע וואָס איז צונויפגערופען געוואָרען מיט׳ן ציועק צו בעשליסען אָפצולעגען די ווייטערדיגע דעבאַטען פון דער קאָנפערענץ אויפ׳ן 26־טען אַפּריל, איז פאָרגעקומען אַ סענסאַציאָנעלע ווענדונג.

אויף דער פראַגע פון הענדערסאָן אויב די קאָנפערענץ וויל ווייטער זיך בעראַטען ביז פּאַסכע און נאָך אַ קליינע הפסקה ביז׳ן גרינעם יום־טוב, צי מען וויל איבערלייגען די דעבאַטע ביז נאָך פּאַסכאַ.

די קאָמיסיע האָט געענטפערט מיט אַ שטילשווייגען, די גרויסע מלוכות וועלכע זענען געווען פאַר אָפּלייגען די קאָנפערענץ, האָבען זיך נישט געוואָגט צו שטימען דערפאַר.

הענדערסאָן האָט צוליב דעם פעסטגעשטעלט אַז דאָס שווייגען בעדייט אַ ווילען ווייטער זיך צו בעראַטען.

מען איז דאַ צוגעטרעטען צו אַן אָפּשטימונג, און די מעהרהייט האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר ווייטער פיהרען די קאָנפערענץ.

אויף הענדערסאָנס פראַגע ווער איז געגען האָט קיינער נישט אויפגעהויבען די הענד.

אויף מאָרגען איז אָן אַרום בעשטימט געוואָרען די ווייטערדיגע זיצונג, כדי אָנצוהויבען די דעבאַטען איבער ענגלאַנדס ענטוואָפנונגס־פּלאַן.

זשאַבאָטינסקי׳ס דיקטאַטור איז אַן אונגעלעגלער פוטש
אויפרוף פון מאיר גראָסמאַן

וואַרשאַ, 23. (טעלעפאָניש).
מאיר גראָסמאַן, האָט אין נאָמען פון ״רעוויזיאָניסטישע״ עקזעקוטיווע פערעפענטליכט אַן אויפרוף אין וועלכען ס׳ווערט געזאָגט אַז די דיקטאַטור איז זשאַבאָטינסקיס אַ פוטש נישט קיין לעגאַלער, וועלכע פעראַפליכטעט נישט קיינעם. די איינציגע לעגאַלע עקזעקוטיווע איז די געוועהלטע אויף דער ווינער קאָנפערענץ. די רעוויזיאָניסטען וועלען זיך די דיקטאַטור נישט אונטערוואַרפען. די וואָס וועלען ברעכען די פּאַרטיי־דיסציפּלין וועלען אויסגעשלאָסען ווערען.

זשאַבאָטינסקיס פוטש, ווערט געזאָגט אין אויפרוף, וועט זיך נישט איינגעבען.

„וואָס עס האָט זיך נישט איינגעגעבען ביסמאַרק׳ן וועט זיך אויך נישט איינגעבען היטלער׳ן
דער אָרגאַן פון דער רוימיש־קאַטוילישער קירך אין ענגלאַנד וועגען דעם היטלער־רעזשים אין דײַטשלאַנד

לאָנדאָן. (יט״א). דער אָרגאַן פון דער רוימיש־קאַטוילישער קירך אין ענגלאַנד, „דהי טעבלעט“, פערעפענטליכט אין זיין לעצטען נומער אַ לייט־אַרטיקעל וועגען די געשעהענישען אין דײַטשלאַנד. אין דעם אַרטיקעל ווערט געזאָגט צווישען אַנד.:

די דיקטאַטור פון היטלער איז אוזורפּאַציע און די פּאָרם, אין וועלכער ער זעצט זי דורך, איז ברוטאַליטעט.

ווען מיר שרייבען די דאָזיגע שורות בעקומען מיר מיט יעדער שעה אַלץ נייע ידיעות וועגען אַרעסטען און רעפּרעסיעס, וועגען געשעפטען פון יודען און אויסלענדער, וואָס ווערען בערויבט כאָטש די אויגען פון דער נאַציאָנאַלער פּאָליציי, וועגען אַ פּראָפּאַגאַנדע־מיניסטעריום אָנגעפיהרט דורך דער באַטאָריש־בעקאַנטען געבעלס, וועלכער מאַכט צורעכט די נייעס־בוילעטינען און פרובט זאָגאַר רודפן די אויסלענדישע פּובליציסטען וואָס קריטיקירען דעם נייעם רעזשים, — און מיר דערמאָהנען זיך אַז מיר האַלטען איצט ביי דער יאָהרצייט פון אַ קיינמאָל נישט פערגעסענעם היגטערד־פּלויטמאָרד.

די שטילעטען פון נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען קענען אָבער נישט טויטען דאָס, וואָס איז דאָס נאָבעלסטע און בעסטע אין דײַטשלאַנד. איצט, ווען דאָס צענטרום איז שוין נישט מעהר דאָס ציינגעל ביי דער וואָגשאָל פון דער דײַטשער פּאָליטיק, מעג אויך גיך רודפט ווערען די קירך. וואָס עס האָט זיך אָבער נישט איינגעגעבען ביסמאַרקן וועט זיך אויך היטלער׳ן נישט איינגעבען.

פּראָטעסט פון האָלענדישע קהלות געגען רדיפות אויף דײַטשע יודען

אַמסטערדאַם, (יט״א). די לייטונגען פון ביידע יודישע קהלות אין האָלאַנד — דער ספרדישער און אשכנזישער — האָבען פערעפענטליכט אַ שאַרפע פּראָטעסט־רעזאָלוציע געגען די רדיפות אויף דעם דײַטשען יודענטום.

עס איז געשאַפען געוואָרען אַ קאָמיטעט צו שטיצען די פערפאָלגטע דײַטשע יודען. אין קאָמיטעט געהען אַריין די אָנזעהענסטע יודישע פערזענליכקייטען אין האָלאַנד.

פיהרער פון קרן־היסוד
וויצע־פּרעזידענט פון העכסטען געריכט אין האָלאַנד

אַמסטערדאַם, (יט״א). די קעניגין פון האָלאַנד האָט נאָמינירט אַלס וויצע־פּרעזידענט פון העכסטען געריכט אין האָלאַנד דעם בידאַיאיגען מיטגליד פון דעם דאָזיגען געריכט דר. ל. ע. וויסער, וועלכער איז דער ערשטער יוד, וואָס פערנעהמט דעם דאָזיגען פּאָסטען אין דער האָלענדישער יוסטיץ, דר. וויסער איז דער פּרעזידענט פון האָלענדישען קרן־היסוד.

ענדעקישע יודען־עקסצעסען אין ראַדזיווויל
פּאָליציי האָט אונטערדריקט די עקסצעסען — פערהאַי 2 דערהרג׳עטע און פערוואונדעטע

וואַרשאַ, 23. (טעלעפאָניש).
פון איינציגע ערטער אין דער ביאַליסטאָקער וואָיעוואָדזטווע האָבען די ענדעקעס צוגעגרייט אַ אַנטי־יודישע אַקציע אויף פרייטאָג ווען עס קומען פאַר די יאָהר־מערק.

דער פּאָליציי האָט זיך איינגעגעבען בעצייטענס אַ סוף צו מאַכען צו דער אַגיטאַציע, וואָס איז געפיהרט געוואָרען. אין ראַדזיוויל איז געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס מיט דער פּאָליציי, עס זענען אַרעסטירט געוואָרען איינציגע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַטאָרען. פאַר׳ן פּאָליציי־פּאָסטען האָט זיך דערזאַמעלט אַ המון פאָדערענדיג מען זאָל בעפרייען די אַרעסטירטע. פּאָליציי האָט גערופען פונאַנדערצוגעהען און פערזיכערט אַז די פראַגע וועגען די אַרעסטירטע וועט גיך ערלעדיגט ווערען. דער המון האָט זיך שוין גענומען פונאַנדערגעהען, דאָך האָבען זיך איינציגע גרופּען אַ יונגעלייט אין אַרעסט־הויז און בעפּרייט די אַרעסטירטע און נאָכדעם האָט זיך דער המון גענומען פונאַנדערצושלעפען די יודישע בודען אויפ׳ן מאַרק און אַרויסצוכאַפען סחורות פון די יודישע געוועלבער. פּאָליציי איז בעוואָרפען געוואָרען מיט שטיינער, עס זענען געפאַלען שאָסען, איינציגע פּאָליציאַנטען זענען פערוואונדעט געוואָרען, פּאָליציי האָט געשאָסען אין דער לופטען. דאָך האָט דער המון נישט אויפגעהערט, פערזאָן זענען דערהרגעט געוואָרען און 3 זענען ערשט דערויף האָט פּאָליציי בענוצט געוועהר. 2 פערוואונדעט געוואָרען, מען האָט אַרעסטירט 30 פערזאָן. אויפ׳ן אָרט איז אָנגעקומען דער פּראָקוראַטאָר פון לאָמזשע. די רוה איז צוריקגעשטעלט געוואָרען.

—:0:—

שייטלען
מיט פּאַריזער שרינדען
ווי אויך פערטיגע שייטלען
צו ביליגע פּרייזען
ביי פרוי ב. פּאַרזשוצקאַ, קאַמיענגאַ 5
2־טער הויף, לעצטע אַפיצינע 2. שטאָק.

PORADNIA
WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט־קראַנקה. און מענער־שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסילִיום מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען־קראַנקהייטען. קווארץ־לאַמפּען עלעקטרישער היילקאַבינעט, קאָסמעטיק.
— טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונט. — פון 11 ביז 12 בײַטאָג און פון 2 ביז 3 נ.מ. נעמט אָן אַ פרוי־דאָקטאָר נאָר קינדער און פרויען. זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמ. בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען.
וויזיט 3 זל.

כירורגיש
וועכנערין־קליניק
„SANATO“
S. Z O. O.
אגראַדאָווע 10 טעל. 213-57.
1־טע און 2־טע קלאַס
געבורטען !! קל. 175 זל.

איין מעכטיג געוועהר איז נור פאַראַן אין קאָנקורענץ־קאַמף:
נישט דאָס ביליגקייט, ווייל נאָך ביליגער קען זיין דיין קאָנקורענט, נור די הויכע קוואַליטעט פון דער סחורה און די מעגליכקייט צו אונטערשיידען די קוואַליטעט דורך דער פאַבריקס־מאַרקע. פון די שטאַנדפּונקטען נעהמט אַרויס די פירמע
„Plutzar i Brüll“, Bielsko
וואָס בעזיצט פון איבער 50 יעהריגע טראַדיציע אַן׳ערשטראַנגיגע פאַרבעריי און אַפּרעטור, פערזעהט די אויסגעפּערטיגטע סחורות מיט דעם אונטען־אָנגעוויזענעם פאַבריקס־צייכען.
1544

WYKOŃCZALNIA FARBIARNIA
Znak Fabr.
PLUTZAR i BRÜLL
BIELSKO

פּסח אין קאַלומנאַ
קיינסט גוט פערברענגען
אין פּענסיאָנאַט פון בעסעראַוואַ
בעזיצט שעהנע זוניגע צימערן, קאַנצעליע און אַ קאָמפאָרט־איינגעאָרדענטע כשרע און געשמאַקע קוך
איינשרייבונגען נעהמט מען אָן ביי
BESSER, 82 פּיעטרקאָווער
ערער אויפ׳ן אָרט אין קאַלומנע, טעלעפאָן 4

Dr.
Wajnberg
ספּעציאַליסט פון לונגען־ האַרץ־ און סקלעראָז־קראַנקהייטען
ציגעל־גאַס 11. טעל. 126-02
נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אָוו.

די עקזיסטירענדע זייט 30 יאָהר איבעראַל בעקאַנטע בוכבינדעריי פון
S. MOSZENBERG
42 פּיעטריקאָווער 42
מאַכט בעקאַנט די ג׳ קונדשאַפט, אַז דינסטאָג, דעם 28. מערץ ד. י. ווערט ערעפענט אַ פּראַכט־געשעפט
פון אייגענע אויספאַרבייטונגען, ווי האַנדעלס־ און פאַבריקס־ביכער, מוסטער־קאָלעקציעס פאַר טעקסטיל־אינדוסטריע, אַ.אַ.וו. פּאַפּיר־אויספאַרבייטונגען און אייגענע דרוקעריי, ווי אויך שרייב־מאַטעריאַלען אונטער דער פירמע
„KSIĘGA“
wł. S. MOSZENBERG.
1546
Łódź, Piotrkowska 45, tel. 237-66.

ערשטקלאַסיגער
הערן־שניידער־אַטעליער
א. ח. קוטשינסקי
3 פּאָמאָרסקאַ 3
מאַכט בעקאַנט, דאָס צום פריהלינג־ און זומער־סעזאָן פיהרט ער אויס פערשידענע בעשטעלונגען לויט די לעצטע מאָדעלען
!!! צו צוגענגליכע פּרייזען !!!
MISTRZ KRAWIECKI
A. Ch. Kuczyński
3 Pomorska 3

צערעס
כשר לפסח
נויטווענדיג צום קאָכען באַקען און פּרעגלען!
Ceres Schicht
דער אמת׳ער צערעס איז דער איינציגער, וואס איז אין דער אָריגינעלער פּאַקונג מיט דער אויפשריפט צערעס און שיכט אויך מיט דער השגחה פון הרב שמחה פּרענקעל פון סקאַווינאַ

די היטלער־אינקוויזיציע אין דייטשלאַנד
אין די טורמעס און געהיימע קעלערן ווערען אָפּגעטון מעשים־תעתועים

די ווינער בלעטער גיבען איבער שרעקליכע פּרטים וועגען דער טעראָר־הערשאַפט פון די היטלעראַנצעס אין דייטשלאַנד.

די צייטונג „מאָרגען" דערציילט, אַז אין דער גאַנצער הערט מען פון די היטלעריסטישע קאַזאַרמעס מוראדיגע געשרייען און קרעכצען. ווען די איינוואוינער פון די באַהענטסטע הייזער וואָלטען געקאָנט געבען אַ קוק אין דעם, וואָס עס טוט זיך אין דעם בראוינעם הויז פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען, וואו עס שפּילען זיך אָפּ ממש סצענעס פון גיהנום, וואָלטען זיך ביי זיי די האָר געשטעלט קאַפּויער. מאַנכער וואָלט משוגע געוואָרען פון שרעק און פאַר ווייטאָג. יעדען טאָג פאַנגען אַרויס די פישערס פון דער שפּרעע שרעקליך צוקאַליעטשעטע מענשליכע קערפּערס, וועלכע די פּאָליציי בעזייטיגט אין איין רגע, כדי קיינער זאָל זיי נישט זעהן: דאָס זענען די קרבנות, וואָס ווערען אַריינגעוואָרפען אין וואַסער אַריין, כדי צו פאַרטרייבען די שפּורען פון די פאַרברעכענס.

אין די קעלערן פון די היטלעראַנצעס מאַכט מען זיך אַזאַ פאַרגעניגען, וואָס די פּאָליטישע אַרעסטאַנטען שטעלט מען אַוועק פאַר אַ וואַנד און די הענקערס צילען אין זיי פון זייערע רעוואָלווערען. עס ווערען איינגעאָרדענט פיקטיווע עקזעקוציעס, וועלכע דערפיהרען די געפּרובטע ביז וואַהנזין. די אַרעסטאַנטען ווערען נישט צוגעלאָזט קיין עסען און פיל פון זיי קאַרטשען זיך ממש פון הונגער־ווייטאָגען און פּיין. דעם באַקאַנטען דייטשען פּאָליטישען פּובליציסט, רעדאַקטאָר פון דער „וועלט־בינע" האָט מען איינגעצווינגען אויסגעהאַקט אַלע ציין, מען האָט איהם געפּייניגט אויף אַ בעסטיאַלישען אופן, און ווי עס מעלדען די לעצטע ידיעות האָט מען איהם דערמאָרדעט אין דער טורמע אין שפּאַנדאַו.

נאָך שרעקליכערע פּרטים דערציילט די „זאָננטאַג מאָרגען"־צייטונג לויט דעם, וואָס עס האָט איבערגעגעבען אַן אַנטלאָפענער. ער געפינט זיך איצט אין ווין און וועט זיך לאַנג מוזען היילען פון די וואונדען, וועלכע ער האָט בעקומען אין טורמע. לויט ווי ס׳פערזיכערט די רעדאַקציע, איז דער אַנטלאָפענער איינער פון די אָנגעזעהענסטע פּאָליטישע פיגורען אין דייטשלאַנד. פאַר זיין בעפרייאונג האָט זיך געמוזט איינשטעלען דער אויסערן־מיניסטער נוראַט, ווייל זיין דערמאָרדונג וואָלט געוועזען געבראַכט צו אַ גרויסען איראָפּעאישען סקאַנדאַל.

דאָס, וואָס איך האָב געזעהן אין טורמע אין שפּאַנדאַו, דערציילט דער דערמאָהנטער פּליט, שטייגט איבער אַלצדינג, וואָס עס קאָן נאָר צוטראַכטען די סאַמע ווילדע פאַנטאַזיע. איך האָב געזעהן אין די קאַמערן מענשען, ביי וועלכע מען האָט אויסגעשטאָכען די אויגען. איך האָב געזעהן אַרעסטאַנטען, ביי וועלכע מען האָט אויסגעהאַקט אַלע ציין. איניגע פון מיינע חברים אין טורמע האָבען געהאַט פאַרברענטע הענד און פינגער, וואָס זענען פון פּייניגונגען אינגאַנצען פאַרקריפּעלט געוואָרען. פיל האָבען געהאַט די פּלייצעס און די רוקענס אינגאַנצען אויסגעקרומטער(?) און דאָס זענען געווען צומיינסטענס מענשען, אויף וועלכע די היטלעריסטישע געהילפס־פּאָליציי איז בלוצים אָנגעפאַלען אין דער גאַס אונטער דעם אויסרייד, אַז זיי האָבען געמאַכט אויסרופען געגען היטלערן. ווער עס האָט לעצטענס געזעהן בערלין, דערציילט דיזעלבע פּליט, ווייס וואָס צו טראַכטען וועגען אַלעמע בעשולדיגונגען.

אין שפּאַנדאַו, וואָס געהערט צו די עלטסטע און שרעקליכסטע טורמעס, געפינען זיך איינגעזעסענע מיט אָשיעצקין, פיל מאַרטירער פון דער דייטשער קולטור. אַ שטייגער, דער פאָרזיצער פון דער דייטשער ליגע פאַר מענשענרעכט לעהמאַן־רוסבילדט, אַ זקן, וועלכען מען האָט געשמידט אין קייטען אויף דעם אופן, אַז ער האָט זיך נישט געקאָנט ריהרען. מען האָט איהם געהייסען דערגאַנג זיך שטעלען „אַכטונג" און ווען ער האָט נישט בעוויזען דאָס צו טון האָט מען איהם איינגעזעצט אין אַ פינסטערען קאַרצער. דאָ האָבען זיך אויף איהם געוואָרפען די הענקערס ווי די ווילדע חיות און האָבען איהם געשלאָגען מיט וואָס עס איז נאָר געקומען אין די הענד אַריין.

ביי דעם שרייבער היינץ פּאָל האָט מען צוגענומען און צעריסען דעם כתב יד פון אַ ניקום ראָמאַן, דאַן האָט מען איהם געצוואונגען ער זאָל שלינגען די שטיקלעך פּאַפּיר און שפּרינגען אַזוי לאַנג ביז ער איז געפאַלען אַ פאַרחלשט׳ער, אַזוי אַז ער איז נאָך איצט נישט אימשטאַנד זיך צו ריהרען.

וואָס עס וועט זיין מיט די אינטערנירטע, דאָס ווייס קיינער נישט. זיי קאָנען יעדע רגע פאַרשווינדען און עס זאָל פון זיי קיין שפּור נישט בלייבען.

מאָנאַרכיסטישע מאַניפעסטאַציע אין בערלין

לאָנדאָן, 23. (ספּ. טעל.)

די דייטשע מאָנאַרכיסטישע אָרגאַניזאַציע האָט נעכטען איינגעאָרדנט אַ מאַניפעסטאַציע אין בערלין. אין דער מאַניפעסטאַציע האָט זיך אויך בעטייליגט אייטעל(?) פון ווילהעלם זיהן. די מאַניפעסטאַציע איז פאָרגעקומען אונטער דער לאָזונג צוריקצושטעלען די מאָנאַרכיע אין דייטשלאַנד.

ווידער אַן אָנפאַל אויף דער פרוי פון איטאַליענישען אַמבאַסאַדאָר אין בערלין

לאָנדאָן, 23. (ספּ. טעל.)

„דיילי העראַלד" איז מודיע, וועגען אַ היטלעריסטישען אָנפאַל אויף דער פרוי פון איטאַליענישען אַמבאַסאַדאָר אין בערלין. די היטלעריסטען האָבען זי אָנגענומען פאַר אַ יודישע פרוי, האָבען זי אַרויסגעשלעפּט פון אויטאָ און געזידעלט. די היטלעריסטישע פּאָליציי האָט די פרוי אויך אַרעסטירט און ערשט אין קאָמיסאַריאַט האָט זיך אַרויסגעשטעלט ווער די פרוי איז.

„אין קאַמף פאַר אַ יודישער מלוכה"
רעפעראַט פון וו. זשאַבאָטינסקי אין „פילהאַרמאָניע"

ערהערגעסטען איז אין פילהאַרמאָניע פאָרגעקומען אַ רעפעראַט פון רעוויזיאָניסטישען פיהרער זאב זשאַבאָטינסקי. דער רעפעראַט אויף דער טעמאַ „דער קאַמף וועגען אַ יודישער מלוכה", האָט צוגעצויגען אַן אָנגעפּאַקטען עולם, וועלכער האָט אויסגעהערט די אויספיהרונגען מיט דעם גרעסטען אינטערעס.

אינזש. עלפערן בעגריסט דעם גאַסט אין נאָמען פון דער רעוויזיאָניסטישער אָרגאַניזאַציע אין לאָדז. דאַן בעקומט דאָס וואָרט דער רעפערענט, וועלכער האַלט אַ צוויי שעה׳דיגע רעדע וואָס איז געווען אַ מייסטערווערק.

דער רעפעראַט איז געהאַלטען געוואָרען אין אַן אַקאַדעמישער פאָרם.

זשאַבאָטינסקי מעלדעט גלייך אין אָנהויב, אַז זיין היינטיגער רעפעראַט וועט זיין אַ פאַנטאַסטישער, לאָמיר זיך פאָרשטעלען — זאָגט ער, אַז מיר שטייען שוין אין יאָהר 1938, און מאַכען דעם חשבון פון די לעצטע פינף יאָהר. דאָס הייסט פון יאָהר 1933 און מיר וועלען זעהן וואָס דער ציוניזם האָט דורכגעמאַכט דורך אַזאַ

„פּיאַטילעטקע".

שוין אין 1933 האָט מען פאַרשטאַנען אַז דער הויפּט־כוח וואָס בויט ארץ־ישראל איז דער פּריוואַטער קאַפּיטאַל, און אַז אַלע אַנשטרענגונגען מצד די נאַציאָנאַלע פינאַנציעלע אַפּאַראַטען מוזען גיין אין דער ריכטונג צו שטיצען און צו העלפען דער פּריוואַטער איניציאַטיוו, אַזוי איז אין די ערשטע פינף יאָהר

דער קרן־היסוד פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ גרויסער קרעדיט־אינסטיטוציע.

וואָס ערטיילט קרעדיטען די עולים אויף קורצערע און לענגערע טערמינען. דער קרן־היסוד קען זאַמלען אַ יאָהר אַ האַלבען מיליאָן פונט, רעכענט מען אַראָפּ דערפון צוואַנציג פּראָצענט וואָס וועט פאַרלוירען גיין, בלייבט נאָך איבער אַ גרויסע סומע, וואָס ווערט גרעסער יעדען יאָהר און העלפט מיט אין אַ גרויסען מאַסשטאַב דער קאָלאָניזאַציע. דער קרן־קימת פאָנד ווערט בענוצט אויף גאולת־המים, אויף

לעזען די שווערע וואַסער־פראַגע אין א״י

וואָס איז אַ פראַגע פון גראָבען נייע ברונעמער, און נישט האַלטען זיך ביי דער טראַדיציע, אַז דאָרט וואו די פריהערדיגע דורות האָבען געגראָבען, אַז עס איז נישטאָ קיין וואַסער, האָט נישט קיין תכלית צו גראָבען. ביי גוטע אַנשטרענגונגען קען מען די פראַגע לעזען דורך ציסטערנעס, וואָס זאָלען פאַרהאַלטען די וואַסער פון רעגען און נישט לאָזען עס אָפּשווימען אין ים. ביי אַ גוטער פּראָפּאַגאַנדע קען מען פאַרקויפען אין חוץ־לארץ די תוצרת הארץ. בעאיינפלוסען יעדע יודישע באַלעבאָסטע אַז איין פּראָצענט פון איהרע הוצאות זאָל זי אויסגעבען אויף איינקויפען ארץ־ישראל פּראָדוקטען איז נישט קיין שווערע זאַך, און ווען אַלע יודען וועלען דאָס טון, בעדייט דאָס אַ גרויסע הכנסה פאַר ארץ־ישראל.

דאָס אַגראַר־פּראָבלעם

וועט ערלעדיגט ווערען אויף אַן אַנדער אופן. מען וועט אויפהערען צו פלעגען די אויסגעוואַקסענע גרויסע אַגראַר־קולטור (קאָרן, ווייץ) און מוזען איבערגעהן אויפ׳ן סאַסקין־סיסטעם(?). ס׳וועט קולטיווירט ווערען גרינצייג, וואָס קען האָבען אַן אָפּזאַץ אויפ׳ן אָרט און אַזעלכע פּראָדוקטע, וואָס קענען קאָנסערווירט און עקספּאָרטירט ווערען.

שטאַרק ענטוויקלען וועט זיך די אָראַנזשען־פּלאַנצונגען, אין יאָהר 1933 וועט מען שוין אַרויסשיקען פון לאַנד 6 ביז 7 מיליאָן קאַסטענס אָראַנזשען. פאַרשטעהט זיך, אַז די אַראַבער וועלן זיך ענטוויקלען די הילפס־אַרבייטען, ווייל מ׳וועט דאַן מוזען אויסאַרבייטען פון 6 ביז 7 מיליאָן קאַסטענס און צוזאַמען דערמיט וועט זיך ענטוויקלען די בעוואַלדערונג פון לאַנד.

דער פּאָרט אין חיפה

האָט זיך ענטוויקעלט, הגם עס איז נאָך גאָר ווייט פון דעם, וואָס ער זאָל ווערען דאָס, וואָס ער קען זיין. ד.ה. דער צווייטער גרעסטער האַפען אויפ׳ן מיטעלענדישען ים. זיין געאָגראַפישע לאַגע וואָס איז גלייכצייטיג די געאָגראַפישע לאַגע פון גאַנץ ארץ – ישראל איז זעהר אַ גינסטיגע — מחמת דריי גרויסע וועגען פון דער וועלט קרייצען זיך דאָ. די אייזענבאַהן־ליניע פון קאַפּשטאַט און דרום־אַפריקע, דורך סודאַן, מצרים, ביז וולאַדיוואָסטאָק, און דייטשען סיביר דורך גאַנץ אַזיע, דער ים־וועג פון ענגלאַנד דורכ׳ן גיבראַלטאַר, סועץ־קאַנאַל ביז אויסטראַליע און דער לופט־וועג, פאַר לופט־קאָמוניקאַציע פון אַמעריקע ביז אויסטראַליען. דאָס מאַכט די לאַגע פון ארץ־ישראל זעהר גינסטיג און זאָגט איהר פאָרויס אַ צוקונפט.

אין משך פון די יאָהרען וועלען די געשעהענישען אין לאַנד זיך ענטוויקלען אין די זעלבע ריכטונגען ווי ביז אַהער. די אַראַבער וועלען זיך קיין סך נישט ביישען און עס וועט קומען צו געשעהענישען וואָס דערמאָהנען אין די אָב־אומרוהען פון יאָהר 1929.

די יודישע זעלבסטשוץ וועט שוין אָבער זיין אַ ערנסטערע

און אַ שטאַרקערע און די רעגירונג וועט פאַרנעהמען די זעלבע שטעלונג ווי ביז אַהער, זי וועט שיקען פּאָליציי אין די בעדראָהטע ערטער ערשט אין אַ וואָך אַרום און דערנאָך וועלען זיך אָנהויבען פּראָצעסען, מיט אורטיילען, און בעגנאַדיגונגען, וואָס וועלען אַרויסרופען אַ גרויסען אינטערעס אין דער יודישער וועלט.

ביי יודען וועט זיך אַנטוויקלען אַ פּעטיציע־בעוועגונג, וואָס וועט אָרגאַניזירט ווערען אין יעדען לאַנד, אַ דאַנק דער יודען־נויט; מ׳וועט זיך ווענדען צו דער לאַנד־רעגירונג וועגען רעגולירען די יודען־פראַגע, נישט פון שטאַנדפּונקט פון יודישער נויט און יודישע נאַציאָנאַלע האָפענונגען, נאָר פון די אינטערעסען פון דער ענטשפּרעכענדער מלוכה. די בעוועגונג וועט אויסוואַקסען, ווערען אַ כח, ווירקען אויף דער לאַנד־רעגירונג און די — אויף דער מאַנדאַטאַר־מאַכט. נאַטירלעך, וועלען יודען נישט וואַרטען ביז די פּעטיציעס וועלען ווירקען און וועלען אָהן אויפהער עמיגרירען קיין א״י סיי לעגאַל און סיי אומלעגאַל. און טאַקע דאָס פאַרוואַנדלען די גרענעצען פון לאַנד אין אַן אָרט פון שטענדיגע סקאַנדאַלען און מהומות וועט ווירקען אויף דער וועלט, אויפ׳ן פעלקער־בונד און צום לעצט אויך אויף דער מאַנדאַטאַר־מאַכט.

אויך אין דער גרויסער וועלט וועלען פּאַסירען גרויסע ענדערונגען

אַרום 1938 וועט זיך דער קריזיס פאַרבעסערען

הגם נישט אינגאַנצען פאַרשווינדען, דער מסחר וועט אויפלעבען און אין אַלע צווייגען פון דער ווירטשאַפט וועט זיך מערקען אַן אויפשטייג. ס׳וועט אויך שטייגען דער פּרעסטיזש פון פעלקער־בונד, וואָרום אַלע מלוכות וועלען זיך אַרומזעהן, אַז אָהן איהם איז טויזענט מאָל ערגער און יעדער שטאַט וועט מקריב זיין אַ קליינעם טייל פון זיין סובערעניטעט און עס אָפּגעבען דעם פעלקער־בונד, וואָס וועט ווערען אַ ווירקענדער כח, הגם נאָך נישט אינגאַנצען קיין דעצידירטער.

די מוסולמענישע וועלט וועט ווערען מעהר אַקטיוו. דאָס וועט אויך ווירקען אויף די אַראַבער, הגם די אינטערעסען פון די מוסולמענער דעקען זיך נישט מיט די אַראַבישע אינטערעסען און מען טאָר עס נישט אידענטיפיצירען.

די אַראַבער פון עבר־הירדן וועלען טאַקע זיך בעציהען פּאָזיטיוו צו דער דאָרטיגער קאָלאָניזאַציע פון יודען, אָבער דאָס וועט נישט אויסשליסען קיין בלוטיגע אומרוהען. יודען וועלען זיך מעהר פאַרטיידיגען און די מאַנדאַטאַר־מאַכט, וועט האַלב לעגאַליזירען די יודישע זעלבסט־שוץ. דאָס וועט זיין דער אָנהויב פון לעגיאָן.

די בעציהונגען צווישען יודען גופא

אין אויסגעגליכען געוואָרען דורך — פאַרשטעהט זיך — אַן אַרביטראַזש־קאָמיסיע. אַלע האָבען זיך איבערצייגט (אַזוי וויל זשאַבאָטינסקי), אַז די ריידיסענישען צווישען די אַרבייט־געבערס און אַרבייטערס קען חרוב מאַכען די יודישע קאָלאָניזאַציע, איז מען אַדורכגעקומען אויף אַן אַרביטראַזש. מ׳האָט אויסגעקליבען פאַרשטעהערס פון אַלע אינטערעסירטע בעהמונגען, וועלכע האָבען פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ גרויסען פּאַרלאַמענט, און ער האָט עס אויסגעקליבען די אַרביטראַזש־קאָמיסיע אין אידישען ישוב. דורך דעם איז אויך געלעזט געוואָרען די פראַגע פון יודישער אַרבייט, ווייל די קאָלאָניסטען, וואָס האָבען נישט געוואָלט בעשעפטיגען יודען, זענען באַיקאָטירט געוואָרען, האָבען נישט בעקומען קיין הלוואות און האָבען לסוף זיך געמוזט אונטערוואַרפען.

דורכדעם איז דער וואוילשטאַנד געוואָרען אַלץ שטאַרקער, און אַז די פּעטיציעס האָבען געהאַט זייער פּעולה, איז די עליה־בעגרענצונג אינגאַנצען אַראָפּגענומען געוואָרען.

אַדורכגעפיהרט האָט עס

דער פעלקער־בונד

וועלכער איז אין אָנהויב פון דער עפּאָכע, אין יאָהר 1933, געלעגען זיין אילען אין דער עיד, אַזוי אַז אין די יאָהרען 1935 און ווייטער איז ער שוין געווען אינגאַנצען בעשלאָסען. אָבער דאַמאָלס האָט די וועלט זיך אַרומגעזעהן, אַז אָהן איהם איז נאָך ערגער. פּונקט ווי אַ פּאַרענטשע אויף טרעפּ דאַרף מען האָבען נישט אָנצושפּאַרען זיך, נאָר צו פיהלען זיך זיכערער און קענען גיין פריי, אַזוי איז אויך נויטיג געווען דער פעלקער־בונד, וועלכער האָט טאַקע כמעט גאָרנישט אויפגעטאָן, אָבער מיט איהם פיהלט מען זיך זיכערער. און אויב איך אַפּריל 1933 האָט דער פראַנצויזישער פּלאַן וועגען אַ ספּעציעלער פּאָליציי ביים פעלקער־בונד געליטען אַ פיאַסקאָ, האָט מען שפּעטער די פּאָליציי געשאַפען, און מיט אָט דעם כח טאַקע האָט דער פעלקער־בונד געצוואונגען די אַראַבער אונטערצוואַרפען זיך.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער סאַנאַציע פון דער וועלט – ווירטשאַפט, וועט קומען די עקאָנאָמישע ירידה פון דער יודישער בעפעלקערונג, דער דראַנג קיין ארץ־ישראל וועט זיין זעהר גרויס, די טויערן וועלען אָבער זיין געשלאָסען

דער פּאָליטישער רעזשים

אין ארץ־ישראל וועט זיין ווייטער אַ שלעכטער.

די דאָזיגע 5 יאָהר פון 1933 ביז 1938 זענען געווען די שווערסטע, אָבער זיי וועלען געבען די מעגליכקייט אויף ווייטערדיגער ענטוויקלונג.

דאָס וואָס איך האָב דאָ דערציילט, האָט הי׳ זשאַבאָטינסקי פאַרענדיגט, איז נישט קיין נביאות, נישט קיין טרוים, ווייל ווען טרוימען וואָלט איך פיל מעהר געטרוימט, איך האָב גענומען אין בעטראַכט אַלע צדדים און פאָראויסזעהענדיג די גאַנצע געשעהענישען האָב איך געמאַכט דעם סך־הכל, אַז די באַהענטסטע 5 יאָהר קענען ווערען דער ווענדפּונקט־יאָהר אין דער יודישער געשיכטע.

דער סוף
פון אנ'עפאכע

נישט אַלע פּרטים פון די געשעהענישען אין דייטשלאַנד און בעזונדערס פון דער לאַגע פון די יודען זענען בעקאַנט דער עפענטליכער מיינונג. די היטלעריסטישע פּרעסע, די איינציגע וועלכע גע־ניסט אין דייטשלאַנד פון פרייהייט, צייכענט באַטייליך איינזייטיגע בילדער, געהעריג פּרעפּאַרירטע. קיין אַנדער פּרעסע איז איצט אין דייטשלאַנד נישט פאַראַן, און דאָס, וואָס עס שרייבען די אויסלענ־דישע קאָרעספּאָנדענטען פון פערשידענע בלעטער איז צוליב פערשטענדליכע טעמים געשריבען איינ־געהאַלטען און פאַרזיכטיג. נישט יעדער פון די אויסלענדישע זשורנאַליסטען וויל זיך דערוואַרטען דעם גורל, וואָס האָט געטראָפען יעקב לעסטשינסקין, וועמעס גרעסטער חטא איז בעשטאַנען דערין, וואָס ער האָט געגעבען ריכטיגע בעריכטען וועגען דער לאַגע פון די דייטשע יודען אין דעם אַמעריקאַנער „פאָרווערטס“.

קיין דעמאָקראַטישע און סאָציאַליסטישע פּרעסע איז איצט נישט פאַראַן, און די קליינע יודישע פּרעסע בעגרענעצט זיך מיט אָפיציעלע בעריכטען, די לעבט אונטער דער דראָהונג צו טיילען דעם גורל פון אַנדערע בלעטער, וואָס בעציהען זיך קריטיש צו היטלער'ן. מיר זענען דעריבער אָנגע־וויזען אויף פּריוואַטע מיטטיילונגען, אָדער אויף ידיעות, וואָס שטאַמען פון אָנגעזעהענע פּערזאָנען, וועלכע האָבען בעצייטענס בעוויזען צו פערלאָ־זען דייטשלאַנד אויס מורא פאַר דעם רשעות פון היטלער'ן. די דאָזיגע רעלאַציעס לאָזען לײדער נישט איבער קיין שום צווייפעל. אויב אין די ערשטע טעג פון דער היטלערישער מאַכט זענען אָנגעקומען ידיעות וועגען טעראָר, וואָס ווערט אָנגעווענדעט געגען די לינקע פּאַרטייען, גייט עס איצט שוין נישט וועגען די יודישע טוער פון די דאָזיגע פּאַר־טייען, נאָר וועגען טעראָר, וואָס ווערט אָנגעווענדעט געגען דעם יודישען בירגערטום, וואָס איז פּאָליטיש נישט אַנגאַזשירט. אין די ערשטע טעג פון היטלער'ס מאַכט האָט דער טעראָר נישט געטראָגען קיין אויס־געשפּראָכענעם אַנטי־יודישען כאַראַקטער, הגם אַלס דיגע קרבנות זענען געפאַלען איניגע אָנגעזעהענע דייטשע יודען. די דאָזיגע יודען האָבען פערנומען אָנגעזעהענע שטעלונגען צווישען די פּאַרטייען, וועל־כע היטלער בעקעמפט ריקזיכטסלאָז און דער כאַראַק־טער פון די רעפּרעסיעס איז נישט געווען אַנ'אויס־שליסליך אַנטי־יודישער. איצט אָבער האָט זיך די סיטואַציע פערענדערט. אַלס קרבנות פון טעראָר פאַלען שוין נישט די אָהער יענע יודישע פיהרער פון די פּאַרטייען, נאָר יודען אַלס אַזעלכע, וואָס נעהמען נישט קיין שום אַנטייל אין פּאָליטישען לעבען. נעבען דעם טעראָר געגען דער לינקע האָט זיך אָנגעהויבען אַנ'אַנטי־יודישער טעראָר אין אַ מאַסשטאַב, וואָס איז ביז איצט אין דייטשלאַנד נישט געווען.

פאַר די יודען פון דער גאַנצער וועלט איז די איצטיגע לאַגע פון די דייטשע יודען אַ שווערער קלאַפּ און אין אַ געוויסער מאָס אַ נישט ערוואַרטע־טער. ביז איצט אָבער האָט זיך אַ הויכע שטים פון פּראָטעסט געלאָזט הערען בלויז פון צוויי זייטען. דער ערשטער, וועלכער האָט זאַ שטים געלאָזט הע־רען, איז געווען חיים וויצמאַן, וועלכער האָט פאַר הונדערט דעפּוטאַטען פון בריטישען פּאַרלאַמענט אָפען אָנגעצייכענט די געפאַהר, וואָס דראָהט די יודען אין דייטשלאַנד. די צווייטע שטים איז געקו־מען פון פּוילען. דאָס איז די שטים פון דער יודישער קהלה, וועלכע האָט אין שטאַרקע ווערטער פערדאַמט דעם היטלעריסטישען טעראָר און האָט אויפגעפאָ־דערט צו אַ פּראָטעסט־אַקציע און צו הילף פאַר די דייטשע יודען.

זיכער איז נישט קיין צופאַל, וואָס די ערשטע פּראָטעסט־שטימען זענען געקומען פון די נאַציאָ־נאַלע יודען, דאָס הייסט פון די יודען, וועלכע שטרייכען שטענדיג אונטער דעם צוזאַמענבונד און די סאָלידאַרישקייט פון די יודען. עס שווייגען דער־ווייל אַנדערע יודישע אינסטאַנצען אין אויסלאַנד, עס שווייגען דערווייל דייטשע יודען אַליין. אָבער דאָס שווייגען פון די דייטשע יודען רופט נישט אַרויס קיין פערוואונדערונג אין אַלגעמיין. די שטאַרקסטע יודישע אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד, דער „צענטראַל פעראיין דויטשער שטאַאַטס־בירגער יודישען גלויבענס“ געפינט זיך אין מצב פון פול־שטענדיגען כאַאָס און דער גאַנצער בנין פון זיין ביז איצטיגער אידעאָלאָגיע שטעלט מיט זיך פאָר אַ בילד פון פולשטענדיגען חורבן. די פיהרער פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציע האָבען אין משך פון דריי צעהנדליג יאָהר געקעמפט געגען אַנטיסעמי־טיזם. אין משך פון אַ לאַנגער צייט האָבען זיי פּראָפּאַגירט דאָס צונויפגיסען זיך מיט די דייטשען, פולשטענדיגע אַסימילאַציע. זיי האָבען אַרונטערגע־ריסען אַלע בריקען, וואָס בינדען די דייטשע יודען מיט די יודען פון אַנדערע לענדער. זיי האָבען זיך [illegible] פון דער יודישער סאָלידאַרישקייט, זיי האָבען נישט אַנערקענט די יודישע געשיכטע און דאָס יודישע פּראָבלעם.

און אָט זענען די אַלע פּראָבלעמען אין משך פון עטליכע וואָכען פּלוצים געוואָרען די אַקטועלקייטען פון טאָג און די גאַנצע פילאָזאָפיע טעטיגקייט פון צענטראַל־פעראיין האָט זיך אויסגעוויזען פאַר פאַלש, נישט ריכטיג, נאָך מעהר — פאַר שעדליך. מ'האָט אַרויסגעגעבען אַ מאַסע בראָשורען געגען אַנטיסעמיטיזם, פול מיט טעאָרעטישע בעטראַכטונ־גען, אָבער מיט די סימנים פון אַנטיסעמיטיזם האָט מען נישט בעוויזען ריקזיכטסלאָז צו קעמפען. דער צענטראַל־פעראיין האָט שטענדיג אונטערגעשטראָ־כען זיין אויפקלערענדיגע ראָלע. אָבער ער איז נישט געווען לחלוטין פעהיג זיך אַנטקעגענצושטעלען די שוואַרצע כוחות אין דייטשלאַנד. עס האָט איהם פשוט אויסגעפעהלט דרייסטקייט און קראַפט, ווייל ער האָט נישט אַנערקענט דאָס אַלוועלטליכע יודענ־טום, וואָס איז פערבונדען מיט אַ געמיינזאַמען פאַ־דים פון אידעאָלאָגיע, ער איז געווען בעגרענעצט מיט עטליכע אָפּטיילונגען אין עטליכע שטעט. איצט איז דער צענטראַל־פעראיין בלויז אַ רואין. איצט איז פון דער דאָזיגער אַמאָל גרויסער אָרגאַניזאַציע גאָרנישט געבליבען אַ חוץ דער נאָמען. דער ער־שטער שטאַרקער בלאָז פון היטלעריזם האָט צושמעטערט די דאָזיגע אָרגאַניזאַציע און האָט זי אַראָפּ־געשווענקט פון דער אויבערפלאַך פון לעבען. דער צענטראַל־פעראיין קאָן נאָך אַ געוויסע צייט אַרויס־לאָזען בערוהיגענדע קאָמוניקאַטען. ער קאָן נאָך הכנעה'דיג ערקלערען פאַר אַנטיסעמיטען פון דעם מאַסשטאַב ווי געהרינג אָדער פריק, אַז „ער האָט גאָרנישט געמיינזאַמעס מיט דער פּראָטעסט־אַקציע פון די יודען מחוץ דייטשלאַנד, וועלכע זענען פיינד־ליך צו דייטשלאַנד געשטימט“. אָבער דאָס זענען שוין די לעצטע קאָנוואולסיעס פון דער דייטשער אַסימילאַציע, וועלכע האָט אין דייטשלאַנד מיאוס פערענדיגט איהר לעבען.

די סיטואַציע פון די דייטשע יודען איז ווייטער אַ שווערע. באָיקאָט און עקסטערמינאַציע טוען דאָס זייעריגע. די יודען פערלירען איין פּאָזיציע נאָך דער אַנדערער. עס ענדיגט זיך אַ גרויסע עפּאָכע אין דער געשיכטע פון די דייטשע יודען. די דאָזיגע יודען געפינען זיך ביים ראַנד פון דער עמאַנסיפּאַציע־עפּאָכע. דער ראַנד איז אַ טראַגישער, דער קאַמף פון גאַנצע דורות גייט לאיבוד. מעגליך, אַז עס דראָהט נישט די יודען די בריטאַל אָנגעקינדיגטע „נאַכט פון די לאַנגע מעסערס“, אָבער די סיטואַציע וועט אַ לאַנגע צייט זיין טראַגיש. דאָס איינציגע בעזונדערע יודישע לעבען, אַזוי ווי עס עקזיסטירט אין די לענ־דער פון מזרח־אייראָפּע, עקזיסטירט כמעט נישט אין דייטשלאַנד. די דייטשע יודען האָבען שטענדיג גענומען אַ טעטיגען אַנטייל אין אַלגעמיינעם לע־בען פון דער דייטשער געזעלשאַפט. איצט זענען זיי פערטריבען פון אַלע געביטען פון געזעלשאַפטליכען לעבען, פון דער קולטור פון דער פּאָליטיק פון דער וויסענשאַפט: מוזען זיי זיך בעגרעניצען אויסשליס־ליך מיט דער אייגענער סביבה. צי בעדייט דאָס, אַז די מוזען זיך אומקעהרען צום געטאָ פון מיטעל־אַלטער. זיכער נישט. די דייטשע יודען האָבען גע־נוג קראַפט, גענוג טאַלענטען, כדי זייער בעזונדער לעבען צו אָרגאַניזירען לויט די יסודות פון שטאַרקען נאַציאָנאַלען זעלבסטגעפיהל, לויט די פּרינציפּען פון נאַציאָנאַלער ווירדע און פרייהייט.

ל. ר. נ. ד.

דער פאליטישער מאמענט
פרעמיער מאקדאנאלד אויף דער רייזע

דאָס לויפענדע קאַפּיטעל פון דער אינטער־נאַציאָנאַלער געשיכטע פון אייראָפּע וועט אָנגערו־פען ווערען מיט'ן נאָמען „מאַקדאָנאַלד אויף דער רייזע“. דער ענגלישער פּרעמיער האָט זיך געלאָזט אויף דער רייזע איבער די אייראָפּעאישע פּאָליטישע צענטערען אין בעגלייטונג פון זיין אויסערן־מיני־סטער סער סיימאָן. ער איז צו ערשט געווען אין זשענעווע. זיין ציל האָט ער געזעהען אין ברענ־גען אַנ'אויסגלייך צווישען די מלוכות און דער־פיהרען די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ, וועלכע איז אַריין אין אַ האָפנונגסלאָזען לעטאַרג צו עפּעס אַ גליקליכען סוף. ער האָט געהאַלטען אַ רעדע, וועל־כע האָט געמאַכט אַ זעהר שטאַרקען איינדרוק. ער האָט אַפּעלירט צו פראַנקרייך, צו דייטשלאַנד, צו זייער גוטען ווילען, ער האָט גערופען צו ברענגען קרבנות אויפ'ן מזבח פון שלום. (דער דאָזיגער אַפּעל צו דער רעגירונג פון היטלער'ן און געהרינג'ן קלינגט מעהר ווי מאָדנע) דאַן האָט ער אין נאָמען פון דער ענגלישער רעגירונג אַריינגעטראָגען אַ פּראָיעקט פון ענטוואָפנונג, דעם מאַקדאָנאַלד־פּלאַן.

דער פּלאַן פון דער בריטישער רעגירונג פּרובט פעראייניגען די עלעמענטען פון די פּלענער, וואָס זענען שוין פריהער אַריינגעטראָגען געוואָרען דורך אַנדערע דעלעגאַציעס. דער פּראָיעקט בעציהט זיך סיי אויף דער קוואַליטאַטיווער סיי אויף דער קוואַנ־טיטאַטיווער ענטוואָפנונג. עס ווערט פאָרגעלייגט צו שליסען אַנ'אָפּמאַך אויף פינף יאָהר. אין משך פון דער צייט דאַרפען ביסלעכווייז אָפּגעשאַפט ווערען די טאַנקען פון אַ געוויסער גרויס און יבשה־האַר־מאַטען אָנהויבענדיג פון אַ געוויסען קאַליבער, עס דאַרף אויך רעדוצירט ווערען די קריגס־אוויאַציע, וועלכע וועט אינגאַנצען ליקווידירט ווערען ערשט אויף אַ קומענדיגער קאָנפערענץ. די גלייכבערעכ־טיגונג פון דייטשלאַנד מיט די אַנדערע מלוכות וועט דערגרייכט ווערען דערמיט, וואָס ביי די אַנ־דערע וועלען רעדוצירט ווערען די געוויסע מינים פון בעוואָפנונג און נישט דאַדורך, וואָס דייטשלאַנד זאָל קריגען רעכט אויף די דאָזיגע בעוואָפנונגען.

אין דער פראַגע פון אָרגאַניזיר'ען די יבשה־אַרמייען נעהמט אָן דער ענגלישער פּראָיעקט דעם פראַנצויזישען פּרינציפּ פון האַלב־מיליציע־אַרמיי־ען (קורצער מיליטער־דינסט) די אַרמייען פון פראַנק־רייך, דייטשלאַנד, איטאַליען און פּוילען ווערען לויט זייער צאָהל גלייכגעשטעלט, יעדע אַרמיי דאַרף ציילען צו 200.000 מאַן, בלויז פראַנקרייך בעקומט דאָס רעכט אויף 200 טויזענד און איטאַליען אויף 150 טויזענד קאָלאָניאַל־זעלנער אַלס צוגאָב (דייטש־לאַנד האָט קיין קאָלאָניעס נישט, די קאָלאָניעס זענען ביי דייטשלאַנד אין רעזולטאַט פון קריג אָפּגענו־מען געוואָרען). די פּאָליציי, וואָס קריגט מיליטערי־שע אויסבילדונג און די מיליטערישע יוגענד־אָר־גאַניזאַציעס, אויף וויפיל זיי אונטערליגען די רעגי־רונגען, ווערען די צוגערעכענט צו די אַרמייען, אויף וויפיל זיי זענען פּריוואַטע — מוזען זיי אינ־גאַנצען ליקווידירט ווערען. דאָס בעדייט, אַז פראַנק־רייך וועט מוזען רעדוצירען איהרע מיליטערישע כוחות אויף 170 טויזענד מאַן, די דייטשע אַרמיי וועט ווערען צוויי מאָל גרעסער פאַר דער איצטי־גער פּראָפעסיאָנעלער רייכסווער, דאַגעגען וועל־לען דאַרפען ליקווידירט ווערען די היטלעריסטי־שע שטורם־אָפּטיילונגען און דער שטאַהלהעלם.

פערשטעהענדיג, אַז פאַר'ן פרייז פון דער פער־קלענערטער אַרמיי וועט פראַנקרייך פאָדערען אַנ־דערע גאַראַנטיעס, זעהט דער פּראָיעקט פאָר די בילדונג פון אַ צוגאָב־פעלקער־בונד און דער פאָרם פון אַ קאָנפערענץ פון אַלע מלוכות, וועלכע האָבען אונטערגעשריבען דעם קעלאָג־פּאַקט, אין פאַל, ווען אַ מלוכה זאָל שטערען דעם שלום, דאַרף די דאָזיגע קאָנפערענץ בעשטאַטען די פראַגע וועגען פער־אַנטוואָרטליכקייט און אָננעהמען מיטלען אָפּצו־שטעלען די שלום־פערלעצונג. דער זין דערפון איז, ווייזט אויס, אין דער מעגליכקייט צוציהען אויך די סאָוויעטען און די פעראייניגטע שטאַאַטען, וועלכע געהערען נישט צום פעלקער־בונד.

אָט דאָס זענען די אַלגעמיינע שטריכען פון דעם פּראָיעקט, מיט וועלכען מאַקדאָנאַלד איז אַראָפּ געקומען קיין זשענעווע. דער פּראָיעקט האָט זיך אָנגעשטויסען אויף אַנ'ענטשיעדענעם ווידערשטאַנד מצד אַ ריהע דעלעגאַציעס. פראַנקרייך וויל נישט איינגיין אויף דער רעדוקציע פון איהר אַרמיי און דייטשלאַנד וויל נישט הערען וועגען אַזאַ מין גלייכבערעכטיגונג, וועלכע דער ענגלישער פּראָ־יעקט זעהט פאַר איהר פאָרויס. די שטימונג אין זשענעווע, וואָס האָט זיך געשאַפען אין צוזאַמענ־האַנג מיט די איינערליכע געשעהענישען אין דייטש־לאַנד, זענען לגמרי נישט מסוגל צו שאַפען די אַטמאָספער פון וועלכע עס איז נישט הנחות מצד וועלכער עס איז מלוכה.

נאָך זשענעווע איז מאַקדאָנאַלד געפאָהרען קיין רוים. פון וואַנען עס איז באַלד סיגנאַליזירט געוואָ־רען אַ גרויסע פּאָליטישע סענסאַציע. ווי ס'איז אָנגעוויזען געוואָרען אין דער גרויסער פּאָליטי־שער פּרעסע, האָבען זיך אין רוים צונויפגעטראָ־פען צוויי מלוכה־מענער פון צוויי בעזונדערע עפּאָ־כעס. אַ פרייגער און אַ דיקטאַטאָר, אַנ'אַלטמאָ־דישער טרוימער, וואָס חלומ'ט וועגען שלום און אַ מאָדערנער טריבון, אַ קעמפערישע, וואָלקאַ־נישע נאַטור, ביידע זענען אַמאָל געווען סאָציאַ־ליסטען, אָבער דער סאָציאַליזם פון מאַקדאָנאַלדען איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין סענטימענטאַלען פאַ־ציפיזם, מוסאָליני איז געוואָרען פונקט דער היפך פון סאָציאַליסט. מוסאָליני איז געבליבען „דער מאַן פון טאַט און פון קאַמף“. מאַקדאָנאַלד איז געוואָרען דער טיפּישער מענש פון קאָמפּראָמיס.

און אָט האָט „דער מאַן פון טאַט“ פאָרגעלייגט דעם טרוימער אַ פּראָיעקט וואָס האָט אַרויסגערופען אַ שטורעם אין אייראָפּע. מוסאָליני לייגט פאָר צו שאַפען אַ מין דירעקטאָריאַט פון פיר גרויסע איי־ראָפּעאישע מלוכות, וואָס זאָל רעגירען מיט איי־ראָפּע. אין דירעקטאָריאַט דאַרפען אַריינגיין ענג־לאַנד, דייטשלאַנד, פראַנקרייך און איטאַליען, גע־בען דער פעלקער־ליגע דאַרף אַלזאָ געשאַפען ווער־רען אַנ'אַנדער אינסטאַנץ, וועלכע וועט האָבען די ווירקליכע דעה אין אַלע פראַגען, וואָס זענען נוגע די אייראָפּעאישע לענדער. אָהן ספק איז דער פּלאַן צוגעגרייט געוואָרען מיט דער הסכמה פון היט־לערס רעגירונג.

עס איז פערשטענדליך, אַז די אָפּענבאַרונג, וואָס קומט פון רוים, האָט אַרויסגערופען אַ גרויסען טומעל. אין דייטשלאַנד לייקענט מען נישט די גרויסע צופרידענהייט מיט דעם פּלאַן. די דאָרטיגע פּרעסע שרייבט גאַנץ אָפען, אַז עס ווערט געשאַפען אַ נייע סיסטעם, וואָס וועט פערבייטען דאָס סיסטעם פון ווערסאַל. מען רעדט וועגען דער פאָרשטעהענדיגער רעוויזיע פון די טראַקטאַטען, וועגען רעוויזיע פון די פּוילישע גרענעצען א. אַז. וו.

ביי די פּרובען צו רעאַליזירען דעם פּלאַן איז באַטייליך צום וויכטיגסטען די שטעלונג, וועלכע עס וועט אָננעהמען פראַנקרייך. דאָרט הערען זיך אָבער שטימען, אַז פראַנקרייך קאָן נישט צושטעהן צו דעם „רוימישען קריגס־לייב“, וועלכער וועט זיך פערנעהמען מיט אומשניידען די גרענעצען פון די אייראָפּעאישע מלוכות, אין דער ערשטער ריהע פון פּוילען, טשעכאָסלאָוואַקיען, יוגאָסלאַוויען און רומעניען.

דער רוימישער פּראָיעקט האָט, פערשטייט זיך, געמאַכט אַ גרויסען רושם אין וואַר־שאַ. פראַנקרייך האָט לגבי איהרע פער־בינדעטע בעשטימטע פערפליכטונגען און עס איז נישט צו גלויבען, אַז פראַנקרייך זאָל נישט נעהמען אין אַכט די דאָזיגע פערפליכטונגען ביים שליסען יעטוועדע פּאָליטישע קאָמבינאַציע מיט אַנדערע לענ־דער, בפרט מיט אַזעלכע, וואָס פערנעהמען אַ דראָהענדיגע שטעלונג לגבי פּוילען. דייטשלאַנד טראַגט זיך איצט מיט אַגרעסיווע פּלענער צו פּוי־לען און עס איז נישט די זאַך פון פראַנקרייך פאַר'ן פרייז פון בלומרשטען שלום צו פערשטאַר־קען די אַטמאָספער פון קריג.

(פ. פ. ס.)

אט אזוי וועט אויסזעהן אייראפא!
פראנצויזישער פובליציסט וועגען די אימפעריאליסטישע שטרעבונגען פון די איצטיגע דייטשע הערשער

אַנדרע שעראַדאַן איז איינער פון די אָנגע־זעהענע פראַנצויזישע פּאָליטישע שריפטשטעלער. לאַנג פאַר דעם קריג האָט ער פערעפענטליכט צוויי ביכער, וועלכע האָבען געמאַכט אַ רושם: שעראַ־דאַן האָט גענוי אַנאַליזירט די פּאָליטיק פון דייטש־לאַנד און האָט אויך געוויזען דעם ווילהעלמי־נישען פאַר־מלחמה'דיגען אימפּעריאַליזם. ער האָט אָנגעוויזען, אַז דאָס דייטשלאַנד פון ווילהעלם דעם צווייטען און זיינע פערבינדעטע גרייטען צו אַן אייראָפּעאישען קריג. ער האָט אויך געוואָרענט פאַר די צילען, וועלכע דאָס אימפּעריאַליסטישע דייטשלאַנד וויל מיט דעם קריג דערגרייכען. איצט איז שעראַדאַן אַרויסגעטראָטען מיט אַ נייער וואָר־נונג געגען דעם נאַציאָנאַליסטישען דייטשלאַנד, וואָס ווערט אָנגעפיהרט דורך די נייע מושלים.

אין „פראַנסע רעאַליסט“ ברענגט שעראַדאַן צוויי מאַפּעס: איין מאַפּע ווייזט ווי אַזוי עס זעהט איצט אויס אין אייראָפּע, די צווייטע ווייזט אייראָ־פּע אין דער געשטאַלט ווי עס ווילען דאָס ענדערען די דייטשע נאַציאָנאַליסטען, די נייע גרענעצען, וועלכע זיי ווילען איינפיהרען אין אייראָפּע.

אויף דער צווייטער מאַפּע קאָן מען זעהן אָט וואָס:

פּוילענס פאָמערן פערשווינדט פון טאָרן ביז צו צפון־זייט, פּוילען איז אָפּגעשניטען פון ים, מזרח־פּרייסען איז ווידער דירעקט פערבונדען מיט דייטשלאַנד.

טשעכאָסלאָוואַקיען איז אַרומגעשניטען פון מערב־זייט לטובת דייטשלאַנד, אויף דרום פער־לירט טשעכאָסלאָוואַקיען געביטען פאַר עסטרייך און אונגאַרן.

רומעניען פערלירט אַ העלפט פון דער טער־יטאָריע, וועלכע זי האָט איצט. די געביטען גייען איבער צו אונגאַרן און בולגאַריען, בעסאַראַביען קאָן ווייטער נישט בלייבען אין די הענט פון רו־מעניען.

יוגאָסלאַוויען ווערט אַ קליינער פונקט אויף דער אייראָפּעאישער מאַפּע, פערלירענדיג געביטען לטובת עסטרייך, אונגאַרן, בולגאַריען און איטאַליען, יוגאָסלאַוויען ווערט אָפּגעשניטען פון אַדריאַ־טישען ים.

דייטשלאַנד ווערט פערגרעסערט אויך פון דער פראַנצויזישער זייט און פון דער בעלגישער, עסטער־רייך ווערט פערגרעסערט, דעסטגלייכען אונגאַרן שמעט אויף אַ העלפט, אויך בולגאַריען, איטאַליען קריגט צו נייע געביטען.

וועגען די פּלענער פון נאַציאָנאַליסטישען דייטשלאַנד לגבי פּוילען שרייבט שעראַדאַן:

דער אמת'ער ציל, צו וועלכען עס שטרעבט דייטשלאַנד, איז נישט ווי מען מיינט די איינפאַכע אויסבעסערונג פון דער גרעניץ. אין דער ווירקליכ־קייט וויל דייטשלאַנד ווידער אַמאָל צוטיילען פּוילען, ווייל דייטשלאַנד קאָן נישט איינגיין אויף פּוילענס אומאָפּהענגיגקייט. און די דאָזיגע צוטיילונג וואָלט געווען אומפערמיידליך און נישט ווייט, ווען עס וואָלט דייטשלאַנד געלונגען צו פערנעמען דעם פּוילישען קאָרידאָר און אָפּצושניידען פּוילען פון ים. אין זייער האַנד וואָלט דאַן געלעגען די מעגליכקייט ביסלעכ־ווייז פּוילען צו דערשטיקען.

וועגען דער בעציהונג צו פראַנקרייך שרייבט שעראַדאַן: עס איז אַ קלאָרע זאַך, אַז ווען דייטש־לאַנד וואָלט געלונגען צוצושמעטערן די מעכטיגע געביידע, וועלכע עס שטעלען מיט זיך פאָר פראַנק־רייכס פערבינדעטע, וואָלט פראַנקרייך געוואָרען פאַר דייטשלאַנד נישט מעהר ווי פאַר איטאַליען אַ געגענשטאַנד פון פולשטענדיגער גרינגשעצונג; דערענדיג איזאָ־לירט, וואָלט פראַנקרייך סוף כל סוף געמוזט פער־לירען איהרע קאָלאָניעס און די גרעניץ־געביטען.

אָט אַזוי זעהט פאָרויס די לאַגע אין אייראָפּע שעראַדאַן, אַזעלכע פערספּעקטיווען מאָלט ער פאַר פּוילען אין פאַל, ווען דעם איצטיגען רעזשים פון דייטשלאַנד וועט געלונגען אַריבערצוגיין צו דער פערווירקליכונג פון זיינע פּלענער אין דער אויס־ערליכער פּאָליטיק. אַזוי גייט זיך אָפּ אַ דין וחשבון וועגען דער לאַגע אַ פראַנצויזישער פּאָליטיקער. אָבער אונזער היימישע ענדעציע איז מלא שמחה צוליב די טריומפען פון היטלער'ן איבער די יודען, און ס'האָט זיך דאָך געפונען אַ סאַנאַטאָרישער דעפּוטאַט און פובליציסט (קאַט־מאַצקעוויטש פון ווילנער „סלאָוואָ“), וועלכער קאָן זיך נישט פאַסען פאַר פרייד צוליב היטלערס נצחון און זעהט אין איהם דעם קינפטיגען בעשיצער פון פּוילענס אומ־אָפּהענגיגקייט!

לאָדז 24 מערץ 1933

ניַיער פאָלקסבלאַט

לאָדז 24 מערץ 1933

„דער פעראייניגטער פראָנט"

פון רעאַ קעניג

מען קען זאָגען אַז די גאַנצע אייראָפּעאישע קאָנסערוואַטיווע פּרעסע איז אַצינד פול מיט סימפּאַטיע צו די דייטשע סאָציאַליסטען.

מילא, היטלער׳ס ווילדע פערפאָלגונגען אויף די דייטשע קאָמוניסטען וואָלטען זיי נאָך ווי עס איז געקענט אַראָבשלינגען (און אפשר אויך מיט א פערגעניגען) אָבער דאָס וואָס ער האָט זיך אויך גענומען מיט דעם זעלבען האַס צו די דייטשע סאָציאַליסטען און סתם פּאַציפיסטען; דאָס וואָס נעהמט אַלע דייטשע בירגער וואָס זענען נישט מיט איהם און בעצייכענט זיי אַלס „מאַרקסיסטען" וואָס מען דאַרף זיי אויסראָטען — דאָס [illegible] שוין. אַפילו דער קאָנסערוואַטיווסטער געזעלשאַפטליכער מיינונג אין אייראָפּע.

סטייטש, וואָס וויל ער אויך פון זיי, פון די דייטשע סאָציאַליסטען. זיי זענען דאָך אַזעלכע פיינע בירגער, לייטישע מענשען און גוטע פּאָליטיקער געווען. מילא, די קאָמוניסטען, קען מען נאָך פערשטעהען. אָבער די אַלע אַנדערע „מאַרקסיסטען" ווי ער רופט זיי — די אידעלע דייטשע אינטעלעקטואַלען, די פערשידענע קולטור טרעגער און וועלט־בעריהמטע דייטשע געלעהרטע און שריפטשטעלער, וואָס זייערע איינציגע זינד איז וואָס די זענען אידעאַליסטיש און סאָציאַליסטיש געזאָנען — אויך די אַזוי ביטער, מיט אַזאַ האַס פערפאָלגען? — דאָס איז שוין נישט ציוויליזירט און נישט פּאָליטיש קלוג. אַפילו זיין גרויסער לעהרער און פּראָטאָטיפּ — מוסאָליני וואָלט אַזוי נישט געהאַנדעלט.

דאָס איז אונגעפעהר דער טאָן אין וועלכען אַפילו די קאָנסערוואַטיווע אייראָפּעאישע פּרעסע בעדויערט היטלער׳ס פּאָליציייאישע פערפאָלגונגען אויף די דייטשע סאָציאַליסטען.

סוף כל סוף האָבען זיי, די פיהרער פון די דייטשע סאָציאַליסטען א סך קאָלעגען אין די אייראָפּעאישע מיניסטאָריען קאַבינעטען און פּאַרלאַמענטען.

ווי אַזוי־זשע פערפאָלגט מען זיי אַזוי ביטער? ווי אַזוי איז מען זיי אַזוי נישט טאַקטיש?

זיכער איז, אַז די דייטשע סאָציאַליסטען זענען איצט פול מיט חרטה און תשובה געפיהלען אין האַרץ קלעמענישען, אַזוי נאָהענט געווען צו דער מאַכט, און אַנשטאַט צו קאָנסאָלידירען די [illegible] פּאָזיציעס האָבען זיי זיך, צווישען זיך, אַרומגעריסען.

זיי האָבען מעהר געקעמפט מיט זייערע אייגענע קאָמוניסטען, ווי מיט דער רעאַקציע אין דייטשלאַנד וועלכע איז געוואַקסען אונטער זייערע אויגען און דראָהט זיי איצט איינצושלינגען צוזאַמען מיט זייערע „ערגסטע שונאים" — די קאָמוניסטען.

אַפילו אָנגענומען, אַז זיי זענען פּראָוואָצירט געוואָרען און געמוזט אָננעהמען זייערע [illegible] — אָבער דעם פאַקט זעהען איצט אַלע: זייער גרעסטע געפאַהר האָבען זיי פערזעהען.

די ווילדסטע רעאַקציע האָט זיך איצט בעזעצט אין דייטשלאַנד און קיינער קען נאָך נישט פּאָראויסזעהען וואָס פאַר אַ שרעקליכען שטויס צוריק דער אַרבייטער קלאַס בפרט און דער אַלגעמיינער מענשליכער פּראָגרעס בכלל וועט קריגען פון דעם איצטיגען מיטעלאַלטערליכען רעזשים אין איינער פון די קולטורעלסטע לענדער אין אייראָפּע.

עס איז אונפערמיידליך, דער דייטשער סאָציאַליזם, די דייטשע סאָציאַליסטען זאָלען איצט זיין בעשעפטיגט מיט אַ טראַגישען חשבון הנפש, מיט ביטערע האַרץ זוכענישען.

דער לאָזונג, דער געשריי צושטעלען „א פעראייניגטען פראָנט" דעם היטלעריזם, קומט איצט פון דייטשלאַנד אַרויס אַלץ שוואַכער און שוואַכער. ער איז שוין פערוואַנדעלט אין „אַ קול דממה דקה". און ווער ווייסט צי ער וועט שוין באַלד נישט קומען „ממעמקים" — פון די טורמעס וואו אַלע דייטשע סאָציאַליסטישע פיהרער וועלען איצט זיין פערשפאַרט.

ווער ווייסט צי דער פעראייניגטער פראָנט וועט שוין נישט געשאַפען ווערען אין די דייטשע תפיסות אָדער אין „גלות" אין וועלכען אַ סך פון זיי ווערען שוין פערטריבען.

די איזערנע רייף פון דער היטלעריסטישער רעאַקציע ווערט אַלץ ענגער, שטייפער און קלעמענדיגער. דאָס לעצטע ביסעל פרייהייט, די נשמה פון דער רעפּובליק ווערט איצט דאָרט דערוואָרגען.

און נישט קיין קליין ביסעל שולד פיהלען מסתמא די דייטשע סאָציאַליסטען פאַר דער איצטיגער לאַגע אין דייטשלאַנד.

און ס׳איז אפשר נישט די שולד פון דעם דייטשען סאָציאַליזם אַליין נאָר פון׳ם אייראָפּעאישען סאָציאַליזם בכלל. דער אייראָפּעאישער סאָציאַליזם איז געוואָרען צו ביזאַנטיש, צו קולטורעל[illegible], און די לעצטע זענען אַפּט סמנים פון דעקאַדענץ, פון דעגענעראַציע. אין דעם אייראָפּעאישען סאָציאַליזם זענען דאָ כמעט אַזוי פיל שולען און ריכטונגען, רעכטע און לינקע אָפּנייגונגען און האַלב־רעכטע, און האַלב־לינקע שאַטירונגען וויפיל „איזמען" עס זענען געווען אין דער אייראָפּעאישער קונסט מיט אַ צעהנדליג יאָהר צוריק.

אַלעמאָל האָרען מיר פון נייע שפּאַלטונגען און פון נייע סאָציאַליסטישע גרופּירונגען און פּאַרטייען אין אייראָפּע.

יעדע אייראָפּעאישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט עטליכע פליגלען יעדע צוויי־דריי פּראָמינענטע סאָציאַליסטען רעדען זיך צוזאַמען און גרינדען אַ נייע פּאַרטיי. (ראשי תיבות פעהלען נישט). אייראָפּע איז פול מיט סאָציאַליסטען אויבען [illegible], מיט זייגער סאָציאַליסטען.

אייניגע שרייען סאָציאַליזם אין אונזער צייט, אַנדערע שרייען סאָציאַליזם פאַר אונזערע קינדער, סאָציאַליזם מאָרגען, סאָציאַליזם איבערמאָרגען. סאָציאַליזם אויף דער מינוט.

אייראָפּע וויבעלט און שווימעלט מיט פערשידענע סאָציאַליסטישע טעאָרעטיקער וואָס יעדער פון זיי האָט אַנדערע סאָציאַליסטישע „טעאָרעטישע" שטאַנדפּונקטען און תנאים. איינער וויל אַ גע[illegible]כען סאָציאַליזם, אַ צווייטער אַ סאָציאַליזם מיט זיידענע הענטשקעס און מאַניר, אַ דריטער אַ סאָציאַליזם אויף עלעקטריע און פּאַרע. א. אַז. וו. און דערצו זענען אַלע מענשליך, און יעדער פון זיי האָט ליב אַ ביסעלע מאַכט. „נישט חלילה צוליב זייערע אייגענעם כבוד נאָר צוליבן כבוד פון דעם פּראָלעטאַריאַט, פון׳ם אידעאַל", וואָלט דאָס אַלעס טאַקע געווען וואויל און פיין, ווען די [illegible] וואָלטען נישט איבערגענומען פון די קאָמוניסטען איין זאַך: און דאָס איז א גראַדליניגע, האַרטנעקיגע דיסציפּלין.

און ווען די אויסגעהונגערטע, אויסגעמוטשעטע מאַסען וואָלטען נישט פערלוירען דאָס געדולד און געקענט פערשטעהען די אַלע טעאָרעטישע און טאַקטישע פיינקייטען פון דעם אייראָפּעאישען סאָציאַליזם. האָט טאַקע איצט היטלער דערפאַר געקראָגען זיין שאַנס. עס קען זיין אַז ס׳זענען גערעכט די ליבהאָבער פון פרייהייט, וועלכע טרייסטען זיך דערמיט, אַז „מיט ברוטאַלער מאַכט קען מען לאַנג נישט רעגירען".

די פראַגע איז אָבער: ווי לאַנג דאַרף עס היטלעריזם זיין אין מאַכט צו פע[illegible]ען אַ נייע שוידערליכע וועלט קאַטאַסטראָפע?

ר' ישראל סאַלאַנטער

(צו זיין 50־טע יאָהרצייט)

פון אהרן מאַנספעלד

אין דער געשיכטע, אין דער יודישער ווי אין דער אַלגעמיינער, זענען בעקאַנט נעמען פון מענשען אויסנאַהמען, גרויסע מאָראַליסטען, וואָס האָבען זיך בעריהמט געמאַכט מיט זייער אַרט־לעבען און התנהגות. דעם געביט־עטיק און מאָראַל האָט ביי זיי פערנומען דעם אויבען אָן פון אַלע לעהרען. מיט וועלכע דער מענשליכער גייסט דאַרף זיך אָפּגעבען און בעשעפטיגען. די דאָזיגע אידעען זייערע פּראָפּאַגירען זיי אין וואָרט, שריפט און מעשים.

פון די יודישע מאָראַליסטען איז בעקאַנט רבינו בחיי הספרדי מיט זיין ספר „חובות הלבבות", שפּעטער ר' משה חיים לוצאַטי מיט זיין בעוואוסטען „מסלת ישרים", אין וועלכען ער ווייזט אונז דאָס חשיבות פון עטיק, צניעות און בעשיידענקייט. אין 26 פּרקים, וועלכע עס ענטהאַלט דאָס דאָזיגע זעהר שעהנע ווערק, שטעלט ער זיך אָפּ וועגען דעם, צו וואָס פאַר אַ העכער מדרגה אַזאַ עטיש צניעות׳דיג לעבען דערפיהרט.

איינער פון די לעצטע יודישע מאָראַליסטען איז געווען ר' ישראל סאַלאַנטער, נאָך וועמענס טויט עס איז איצט געוואָרען 50 יאָהר.

צווישען די פרומע, זענען איצט נאָך פערהאַנען אַזעלכע, וואָס האַלטען זיך נאָך אין זיין שיטה, לערנען געשמאַק זיינע כתבים.

זיין פאַמיליען־נאָמען איז אייגענטליך ליפּקין, בעקאַנט איז ער אָבער צווישען יודען מיט׳ן נאָמען סאַלאַנטער, ווייל נאָך זייענדיג גאָר יונג איז ער אַוועק פון זיין געבורטס שטאָט זאַגער אין׳ם שטעטעל סאַלאַנט, נאָהענט פון קאָוונא, וואו ער האָט פערבראַכט פיל יאָהרען. פון דאַנען האָט ער אויך חתונה געהאַט. די עלטערען האָבען איהם פערקנסט, ווען ער איז נאָך געווען גאָר יונג, כמעט אַ קינד, ער איז נאָך דאַן אַפילו קיין בר־מצוה נישט געווען, ווען ר' יעקב אייזענשטיין האָט איהם גענומען פאַר אַן איידעם. ער האָט ביים שווער׳ס טיש געגעסען אַ לענגערע צייט, אין פערלויף פון וועלכע ער האָט זיך גייסטיג ענטוויקעלט און פערפולקאָמט.

האָט געלערנט ביי עטליכע מלמדים, פון וועמען ער האָט געירשנ׳ט יעדענס מעלות און גייסטיגע איינענשאַפטען.

ביי איין מלמד, וועלכער איז געווען איינער פון די גרעסטע למדנים פון זיין צייט, האָט ער געלערנט דעם תלמוד מיט מפרשים. יעדע זאַך האָט ער גרינדליך און שנעל בעגריפען. זיין חריפות׳דיגער מח האָט אַלעס לייכט תופס געווען. נישט דערביי קיין וואונדער וואָס אין משך פון אַ קורצער צייט איז ער געשווימען אין ים־התלמוד, האָט זיך מיט זיין בקיאות שטאַרק פּאָפּולער געמאַכט. האָט זיך דערשלאָגען צו אַ מדרגה, צו זיין איינער פון די בעריהמטסטע גאונים פון זיין דור.

נאָך ביי איין מלמד האָט ר' ישראל געלערנט, ר' יוסף זונדעל האָט ער געהייסען. דער דאָזיגער מלמד איז שוין גראָדע נישט געווען אַזאַ למדן ווי דער ערשטער. אויב מען וויל זיין גענוי, דאַרף מען זאָגען, אַז ער איז געווען אַ האַלבער מלמד און אַ האַלבער קרעמער. אָבער דערפאַר האָט מען ביי איהם געקאָנט עפּעס אַנדערש לערנען, — וואָס עס האָט טאַקע געטון ר' ישראל סאַלאַנטער.

ר' יוסף זונדעל איז געווען אַ זעלטענער עקזעמפּלאַר, האָט זיך אויסגעצייכענט מיט די שענסטע מעלות, מיט וועלכע עס צייכענען זיך אויס אַלע גרעסטע בעלי־מוסר, אַלע גוטע זייטען, הויכע מדות וואָס בעשעהנען די אמת־יודישע מאָראַליסטען, האָבען זיך ביי איהם געפינען: גאָטסקייט, ענוות, פרישות און יראת שמים. און פון זיינע בעסטע תלמידים איז געווען ר' ישראל סאַלאַנטער, האָט פון איהם איבערגענומען אַלעס גוטע כדי צו זיין נאָהענט שטענדיג נעבען איהם, איז ער אַפילו יענעם נאָכגעגאַנגען אויף שריט און טריט. צוגעקוקט זיך צו דער פיהרונג פון רבין און אַליין אויך אַזוי געטון. ר' ישראל איז איהם אָבער לסוף איבערגעשטיגען, ווערענדיג אַליין אַ שעפער פון אַ מוסר־שיטה ביי יודען.

זיינע געדאַנקען און רעיונות וועגען מוסר זענען פערשפּרייט אין זיינע כתבים, אין וועלכע ס׳קומט צום אויסדרוק זיין גאַנצער געדאַנקען־גאַנג. בקיאות אין תלמוד און אין אַלע זיינע מפרשים, קענען די דינים פון „שלחן ערוך" און „אורח חיים" מאַכען נאָך נישט דעם מענשען גוט. בעסערען אויך נישט אויס זיינע מדות און זיטען — זאָגט ר' ישראל, ניין! צו דעם איז נויטיג א בעזונדערע ערציהונג, מען דאַרף איבער זיך לאַנג אַרבייטען, ביז דאָס שעהנע, גוטע ווערט א געוואוינהייט א צווייטע נאַטור. די חובות הלבבות, די מצוות, וואָס זענען פערבונדען מיט׳ן האַרץ, מיט׳ן געפיהל, דאַרפען איינגעוואָרצעלט ווערען. ער גיט דערצו פערשידענע פּראַקטישע אָנווייזונגען, ווי אַזוי דאָס דאַרף געשעהען. מען דערגרייכט צו דעם דורך לערנען און איינ׳חזר׳ן דברי־מוסר א. אַז. וו.

אין זיין „אגרת המוסר" שטעלט ער זיך אַביסעל ברייטער אָפּ וועגען „לשון הרע", וואָס איז — ווי ער דריקט זיך אויס — איינס פון די שווערסטע זינד. ער ווייזט אויף, אַז ס׳איז פערהאַנען פיל לייכטערע געבאָטען ווי נטילת ידים (וואַשען די הענד) אין וועלכע כמעט יעדער יוד איז בזהר, היט זיך, נישט עובר צו זיין, אָבער ווען עס האַנדעלט זיך וועגען „לשון הרע" — אַ זאַך וואָס איז נישטאָ דערצו אַפילו קיין בעזונדערע גרויסע תאוה — איז זעלטען ווער ס׳איז אין דעם נישט נכשל געוואָרען. וועלענדיג פון זיך אויסוואָרצלען די דאָזיגע מדה מגונה, איז נישט גענוג זיך אָפּצוהאַלטען א געוויסע צייט פון נישט רעדען קיין „לשון הרע". מען דאַרף זי עוקר מן השורש זיין, ס׳זאָל פון איהר קיין מינדסטען שפּור נישט בלייבען, כל זמן דאָס איז נישט געשעהען, וועט ער ענדער נישט עובר זיין אויף נטילת ידים, ווי אויף דער דאָזיגער שווערער עבירה. מען דאַרף דערביי פיל לערנען די ספרים, וועלכע בעהאַנדלען דעם ענין פון „לשון הרע", מען דאַרף זיך אין זיי פערטיפען, ביז עס קריצט זיך אויס אין האַרץ און עס ווערען פערשוואונדען און פערוויסט יעדער בעגעהר צו דעם.

אַזוי צוגלידערט ער און אַנאַליזירט יעדע מצוה, וואָס איז נוגע מאָראַל, יושר, גערעכטיגקייט א. אַז. וו.

ר' ישראל איז נישט געווען בלויז קיין גאון דורש, נישט בלויז געקענט פּראָפּאַגירען פאַר אַ שעהן עטיש לעבען, ער איז דער ערשטער, וואָס האָט זיינע לעהרען איינגעפיהרט אין דער פּראַקטיק, און שטעלט מיט זיך פאַר דעם פּראָטאָטיפּ פון אַ שלימות׳דיגען יודישען מאָראַליסט. זיין צניעות און ענוות איז געווען בעקאַנט, וועגען זיין אייגענער התנהגות, וועגען זיין חס זיין אויף אַ פרעמדענס אַרבייט, ווער יענער זאָל נישט זיין, געהען אַרום אַ סך מעשיות. אַזוי דערציילט מען: ווען ר' ישראל איז אַמאָל געווען אויף אַ שמחה, האָבען זיינע מקורבים בעמערקט, אַז ער האָט זיך געוואַשען צו דער סעודה מיט גאַנץ ווייניג וואַסער, אַזוי אַז נאָר די פינגער זענען נאַס געוואָרען. האָבען זיי זיך דערויף שטאַרק פערוואונדערט, ווייל, ווי בעוואוסט, וואַשען זיך פרומע יודען, בפרט אַזעלכע ווי ער, מיט אַ סך וואַסער. ווען זיי האָבען שפּעטער, ביי אַ געלעגענהייט, אויסגעדריקט זייער פערוואונדערונג, האָט ער געענטפערט: „נישט קיין קונץ צו זיין פרום אויף יענעמס פלייצעס... איך וועל זיך וואַשען מיט אַ סך וואַסער און דער משרת וועט שלעפּען פאַר מיר".

כדי צו פערשפּרייטען זיינע אידעען, האָט ער אַ גרויסען טייל פון זיין לעבען געוואַנדערט, האָט בעזוכט פיל שטעט, אומעטום געפינען אנהענגער פאַר זיין שיטה. געווען אין ווילנע, קאָוונע, קעניגסבערג, בערלין, פּאַריז און אין נאָך אַנדערע ערטער, וואו ער האָט געשאַפען גרופּען און חברות צו לערנען מוסר, האָט אַפילו צו דעם צוועק געגרינדעט אַ פּראָפּאַגאַנדע־אָרגאַן — אַ וואָכענבלאַט, וואָס איז ערשיענען אין ווילנע. אָבער נאָר עטליכע נומערן זענען אַרויס פון דאָזיגען בלאַט.

דאַכט זיך, אַז נישט מעהר ווי מיט אַ יאָהר צוריק איז אין א טייל פון דער העברעאישער פּרעסע געפיהרט געוואָרען א דיסקוסיע וועגען די נויטיגקייט פון איבערזעצען דעם תלמוד אין העברעיש. איז, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, כדאי צו דערמאָנען אַז שוין ר' ישראל סאַלאַנטער האָט זיך אַרומגעטראָגען מיט אַזאַ פּלאַן. האָט שוין געהאַט אַפילו אויסגעאַרבייט אַלע פּרטים, ווי אַזוי דאָס זאָל פערווירקליכט ווערען. הונדערט רבנים האָבען בעדאַרפט — לויט ווי ער האָט פּראָיעקטירט — אויף זיך נעמען דאָס צו טון. יעדער פון זיי וואָלט איבערזעצט 30 בלאַט און גאַנץ ש״ס וואָלט געווען איבערגעזעצט. פון זיין פּלאַן איז אָבער גאָרנישט געוואָרען.

אין יאָהר תרמ״ג, איז ער, זייענדיג אין קעניגסבערג, קראַנק געוואָרען. און אין 25 טעג אין שבט, איז ער נפטר געוואָרען.

ווער איז געווען בר-אבא?

פון ד"ר א. גינזבורג

אין עוואנגעליאום (ברית חדשה) ווערט דער־צעהלט, אז צוזאמען מיט יעזוסען איז יענעם ערב־פסח געווען נאך א געפאנגענער, וואס איז פאר־אורטיילט געוואָרען צום טויט. דער נאמען פון דעם צווייטען פעראורטיילטען איז געווען באר־אבאס (בר־אבא, וואס דאס מיינט דער זוהן פון טאטען).

עס איז געווען א מנהג, אזוי דערצעהלט דער עוואנגעליאום, אז מען זאל לכבוד יום־טוב באגנע־דיגען איינעם פון די וואס זיינען געווען פעראור־טיילט צום טויט. האט פילאטוס, דער דאמאלסדיגער רוימישער פראקוראטאר, א מין „הויכקאמישאר", פון ארץ־ישראל, געפרעגט די יודען, וועלכען פון די צוויי פעראורטיילטע ער זאל בעפרייען: יעזוס'ן, אדער בר־אבא'ן? פילאטוס, הייסט עס, האט בע־סער געוואלט בעפרייען יעזוס'ן, ווייל ער האט איהם בעטראכט פאר אומשולדיג. די יודען אבער האבען פערלאנגט די בעפרייאונג פון בר־אבא'ן.

די דאזיגע מעשה, מיט קליינע וואריאנטען, געפינט זיך אין די אלע פיר עוואנגעליאומס. דאס בעווייזט נאך אבער בשום אופן נישט, אז זי איז היסטאריש בעגריינדעט. די גאנצע מעשה וועגען דעם מנהג צו בעפרייען א פערברעכער לכבוד יום־טוב איז אין ערגעץ, א חוץ אין די עוואנגעליאומס, נישט דערמאנט. און אויב אפילו אזא מנהג איז יא גע־ווען, איז פילאטוס נישט געווען דער מענש, וואס זאל זיך נאכפרעגען ביי די יודען, וועמען צו בע־פרייען. די דאמאלסדיגע רוימישע פראקוראטארען האבען זיך בכלל ווייניג גערעכענט מיט די פער־לאנגען און וואונשען פון די יודען. און ווייניגער פאר זיי אלעמען האט זיך דערמיט גערעכענט פי־לאטוס, וועלכער האט געוועלטיגט מיט אן אייזערנער האנט און האט געקרייציגט יודישע יונגעלייט רעכטס און לינקס, פאר דעם קלענסטען פערברעכען. אין די הונדערטער האט ער זיי געקרייציגט. פילאטוס האט גאר קיינמאל נישט געטראכט נאכצוגעבען די יודען זייערען א פערלאנג. פערקעהרט, ער האט געטון אלץ, כדי זיי, די יודען, צו רייצען און צו העצען. ביי יעדער מעגליכער געלעגענהייט האט ער געזוכט צו טון צולהכעיס די יודען. און ווען די יודען וואלטען ווירקליך פערלאנגט די בעפריי־אונג פון בר־אבא'ן, וואלט פילאטוס אויף צו־להכעיס בעפרייט יעזוסען...

עס ליגט זיך דעריבער גיכער אויפ'ן שכל, אז די מעשה מיט בר־אבא'ן איז אינגאנצען אנ־אויסגעטראכטע. דאס האבען אויסגעטראכט די שפע־טערדיגע שרייבער פון עוואנגעליאומס צוליב פראָ־פאגאנדיסטישע צוועקען. עס איז דיי, די שרייבער פון די עוואנגעליאומס, געגאנגען אין לעבען צו בע־שולדיגען די יודען אין דער ברוטאלער הינריכ־טונג פון יעזוסען. דאס האט זיך געפאסט צו די פסוקים, ווי זיי האבען די פסוקים אויסגעטייטשט.

דערצו דארף מען נישט פערגעסען, אז די קריסטליכע אמונה איז דאמאלס נאך געווען יונג און שוואך, זי האט דאמאלס שטארק מורא געהאט פאר דער קאנקורענץ פון דער עלטערער און שטאר־קערער יודישער אמונה. די מורא פאר דער קאָנ־קורענץ פון דער יודישער אמונה איז געווען נאך שטארקער צוליב דעם, וואס די קריסטען האבען קיין אייגענע הייליגע שריפטען נישט געהאט. ווילענדיג, נישט־ווילענדיג האבען זיי זיך געמוזט פערלאזען אויף די יודישע הייליגע שריפטען.

די קריסטליכע שרייבער האבען דעריבער אנ־געווענדעט אלע מעגליכע און אוממעגליכע מיט־לען, כדי צו בעשמוצען די יודען. זיי האבען געטון אלץ וואס עס איז מעגליך, כדי זיי, די קריסטען און די יודען, צו דערווייטערען איינע פון די אנ־דערע, כדי צו פערשטארקערען די שנאה צווישען זיי, — די שנאה צווישען פערפרעמדטע ברידער, וואס איז סיי ווי סיי שטארקער ווי די שנאה צווישען פרעמדע. צוליב דעם האבען זיי געפונען פאר־נויטיג אפילו צו ריינוואשען דעם גרעסטען טיראן צווישען די רוימישע טיראנישע פראקוראטארען — דעם מאסען־מערדער פילאטוס.

* * *

איז, ווי געזאגט, די מעשה מיט בר־אבא'ן העכסט וואהרשיינליך אן אויסגעטראכטע צוליב פראָ־פאגאנדיסטישע צוועקען. א פאעט איז אבער נישט קיין היסטאריקער. ער איז נישט מחויב זיך צו גריבלען און צו אויסגעפינען, אויב די מעשה איז אמת, פאר איהם איז גענוג, אז די מעשה ווי זי ווערט דערצעהלט האט אין זיך גענוג מאטעריאל זיך צו לאזען דראמאטיזירען. גאנץ גלייך צי זי איז היסטאריש אמת, אדער נישט. דערצו איז מעגליך, אז די ענגלישע שרייבערין סארא בארד פיעלד, וועלכע איז א קריסטין, גלייבט טאקע אין דער אמתקייט פון דער מעשה מיט בר־אבא'ן.

אזוי צי אזוי, די שרייבערין האט זיך גע־שטעלט די פראגע: ווער איז געווען באראבאס? און וואס איז בעשטאנען זיין פערברעכען, און ווארום האבען די יודען בעסער געוואלט בעפרייען איהם איידער יעזוסען?

די שרייבערין שטעלט נישט די פראגע אויף אזא דירעקטען אופן. אבער פון דעם סוף־המעשה, ווי זי גיט עס איבער, ווערט די זאך קלאר.

די שרייבערין איז א קריסטין, און עס איז דעריבער אומפערמיידליך, אז איהרע סימפאטיען זא־לען זיין מיט יעזוסען. אבער דאס האט איהר נישט געשטערט צו בלייבען געטריי צו באראבאס'ן. זי ציינט אין איהר ווערק וואוס נישט בלויז א גרויסע און גרינדליכע בעקאנטשאפט מיט דער געשיכטע פון דעם יודישען פאלק אין יענער צייט, נאר אויך, וואס עס איז מעהר צו בעוואונדערען, א טיפע פער־שטענדניס, מען קען זאגען, א ליבשאפט, צו דעם יודישען פאלק פון יענער צייט.

ווער איז אלזא געווען באראבאס, און מיט וואס האט ער זיך פערדינט די ליבע פון דעם דאמאלס־דיגען יודישען פאלק, אז דאס פאלק האט בעסער געוואלט איהם בעפרייען איידער יעזוסען?

די שרייבערין, פיעלד, לאזט איהם אליין, באר־ראבאס'ן, ריידען. ער אליין דערצעהלט ווער און וואס ער איז, די פאעמע „באראבאס" (דאס בוך איז געשריבען אין פערזען, אין א גלענצענדער און בילדער רייכער שפראך) איז א מין אויטאביאָ־גראפיע. באראבאס דערצעהלט זיין לעבענס־גע־שיכטע. ער פאנגט אן זיין דערצעהלונג:

„ווי יונג ווייס איך נישט, אבער נאך גאר א קינד געווען, ווען איך האב זיך אנגעפאנגען צו וואונדערען, ווארום מיין מוטער וויינט, כאטש ברויט, בוימעל און ווייז האבען אונז קיינמאל נישט געפעהלט. און ווארום מיין פאטער'ס פנים איז שטענדיג ביטער־טרויעריג, מיט אויגען מידע, ווי ער וואלט זעלטען גע־שלאפען".

עס האט נישט לאנג גענומען און באר־אבאס האט זיך דערוואוסט די אורזאכען פון זיין מוטער'ס געוויין און זיין פאטער'ס ערנסטקייט. ביידע, סיי זיין פאטער און סיי זיין מוטער, האבען אפגעשטאמט פון קנאים־פאמיליעס, פון יענע העלדישע רעוואָ־לוציאנערען, די „זעלאטען", וואס האבען געפיהרט א שטענדיגען, אומאויפהערליכען קאמף געגען דער רוימישער טיראנישער הערשאפט. ביידע, סיי דער פאטער און סיי די מוטער, זיינען געווען פערבי־טערטע רעוואלוציאנערען, וואס האבען געשוואוירען אייביגען קאמף געגען דעם פרעמדען אונטערדריקער אייביגע מלחמה פאר דער בעפרייאונג פון זייער אונטערדריקטען פאלק. זיי האָבען און זייער קינד, אין זייער איינציג קינד באר־אבאס'ן, טון זיינע ערשטע קינדער־יאהרען איינגעפלאנצט דעם גייסט פון רעוואלט, די ליבע צום אייגענעם אונטערדריקטען פאלק און די שנאה צו די רוימער. ער, באראבאס, האט זיך אויסגעהאָדעוועט אין א סביבה פון רע־וואלוציע. זיינע עלטערנ'ס הויז איז געווען א פערזאמלונגס־פלאץ פאר די קנאים, וואו זיי פלע־גען זיך בעראטען וועגען זייערע געהיימע פלע־נער, ווי צו פיהרען דעם קאמף געגען די רוימער.

ווען באראבאס איז אויסגעוואקסען, האט זיך זיין פאטער מיט איהם פונאנדער־גערעדט. עס איז געווען ביינאכט. אין צימער איז געווען פינסטער, אבער זיין פאטער'ס אויגען האבען דורכגעבריט די פינסטערניש. ער האט איהם דאן דערצעהלט, אז זיין פאטער און מוטער, האבען בעשלאסען צו האבען א קינד, כדי אין קינד צו פערקערפערן, זייער צארן געגען די רוימער, אז ער, דאס קינד, זאל ווייטער פארזעצען דעם קאמף געגען די בלוטיגען שונא.

„איך בין געווען אזוי יונג, אזוי שע[...] דיין מוטער יוגענט איז אנ'אויזוען, שעהנ[...] קייט איז דער פייער. אבער אין דעם טאג פו[...] אונזער חתונה האט רוים פערברענט דיין מו־טער'ס עלטסטען ברודער, דערשטאכען דעם צווייטען, געבליבען בלויז דן, דער יונגסטער. יענעם טאג האבען מיר געשוואוירען צו פיהרען אונזער גאנצען גאנצ'ס קאמף ביז אונזער אלטע פרייהייט וועט צוריקגעקעהרט ווערען".

זיי, דאס יונגע פארעל, באראבאסעס עלטערען האבען געלעבט אפגעזונדערט, ווי די איסיים האָ־בען זיי געלעבט. דאן האט זיך זיי אפגערוסט, אז גאט אליין וויל, אז זיי זאלען האבען א קינד, א קינד, וואס זאל פערקערפערן זייער האס און אויך זייער ליבע, — זייער האס צו רוים און זייער ליבע פאר זייער אונטערדריקטען פאלק.

און אז דאס קינד איז געבאָרען געוואָרען, און געבאָרען געוואָרען איז ער אין דער צייט פון אנ־אויפשטאנד, ווען זיין מוטער'ס לעצטער ברודער איז אומגעקומען, האט דער פאטער נישט געוואוסט, וואס פאר א נאמען איהם צו געבען. ער האט זיך מישב געווען מיט זיין מוטער, און זי האט געזאגט: „רוף איהם בר־אבא (דער זוהן פון פאטער). אין איהם האט גאט פערקערפערט אלץ וואס דו ביזט".

אויסהערענדיג די רייד פון זיין פאטער האט באר־אבאס יענע נאכט פערלאזען זיינע עלטערען, מיט שווערער און פיל אין הארץ האט ער פערלאזען זיינע עלטערנ'ס הויז, זיך אפילו מיט דער מוטער נישט געזעגענט, און זיך אריינגעוואָרפען אין דעם קאמף געגען די רוימער.

יאָהרען זיינע אוועק, באר־אבאס און זיינע חברים האבען געפיהרט זייער קאמף געגען די רוימער, א מין גערילא־קאמף. פון פעלזען, כוון לעכער און פון היילען האבען זיי זייער קאמף גע־פיהרט. מיט אמאָל האט באר־אבאס דערהערט, אז אין גליל (גאליליע) רעדט מען זעהר שטארק וועגען א משיח, וואס האט זיך בעוויזען. מען האט דער־צעהלט וועגען דעם משיח גרויסע וואונדער. באר־

(ווייטער זעה 14. זייט).

הענדעל יענטעס באהן-הנחות!...

אדער: וויטשעטשקעס אויף מיין קאפ!

פון י. אבערושאנעק

וואס זאגט איהר נישט צו דער נייער צרה, צו דעם נייעם אומגליק? — „אולגעס"! הימעל און ערד און אולגעס, מ'האלט מיר אין איין „פער־לייכטערען" דאס לעבען, און דער סוף איז, אז פון די אלע הנחות האט מען ס'קדחת...

דער „אויזשאנד סקארבאווי" מאכט מיר אול־געס — ער בעמט מיר צו די פאר טולער נישט מיט איינמאל, נאר איינציגווייז.

דער מאגיסטראט מאכט מיר אנ'אולגע, שטאטס מיט א האלבען פראצענט א חודש. נעמט ער ביי מיר אנ'„אולגאווע" פראצענט 1 פראצענט. דער סעקר־וועסטראטאר און דער קאמארניק, דער ווירט און די שניידערין, די מאדיסטקע און דער פריזיער, דער קצב און דער בעקער, דער דאקטאר און דער שוסטער, — דער רב און דער מקוה'ניק — אלע נעבען זיי מיר „אולגעס" און ציהען מיר ארויס די פאר גילדען פון דער קעשענע...

מ'האט חתונה מיט אולגעס און מ'גט זיך אולגאווע, אפילו דער קימפעטאָרין־קליניק מאכט אויף פאר זיינע קליענטקעס „אולגעס" — הימעל און ערד און אולגעס!..

א נייע צרה, א נייע אומגליק — אולגעס! געהט מיין ווייבעל, הענדעל יענטע, אין טעאטער, האט זי „אולגעס", — זי געהט אויף די זשעשעניאווע פשעדסטאווייעניעס", און היות ווי יעדען מאנטאג און דאנערשטאג איז א „זשעשעניאווע פשעדסטאווייעניע" וואוינט זי אין טעאטער, און קען אלע ארטיסטען מיט אלע ארטיסטקעס דורך און דורך.

מיינע טעכטער זאלען געזונד און שטארק זיין, האבען א גאנצען „וויבור" פון „אולגובקעס" אין די קינאָ'ס: איינע האט א בילעלע „קאסינא", די צווייטע האט „ספלענדיד", די דריטע — „לונא", זיצט מען גאנצע טעג אין די קינאָ'ס און מ'קומט אויפ'ן לילעך... מ'האלט זיך אין איין טוישען מיט דער פראדוקציע: די מאמע גיט דער טאכטער ס'מיעיסקע טעאטער, און די טאכטער גיט דער מאמע קאסינא. די יונגערע טאכטער גיט דער עלטערע „ספלענדיד" און די עלטערע דער יונגערער — „קאפיטאל" — אזוי טוישט מען זיך מיט די קינאָ'ס!..

און די זינדליך? איינער איז א טשלאָנעק אין „מכבי", דער צווייטער איז א „בראמקאַ'ש" אין „הכח". דער דריטער איז א „מישטש" פון טשענ־שקע וואגי" אין „בר כוכבא", האבען זיי אלע „אול־גאווע וויעשטשעס" אויף די מעטשען, נו וואוינט מיין ווייבעל אין טעאטער אולגאווע, מיינע טעכטער האבען זיך איינגעמאלעוען אין די קינאָס אולגאווע, מיינע זינדלעך קאפען אויפ'ן ל. ק. ס. פלאץ און רייסען פון זיך א־אָפּ ס'בשר — אולגאווע — אלע האבען זיי אולגעס, און איך אליין האב אויך אנ־אולגע — מ'נעמט מיר צו ס'געלה, נישט מיט א־מאָל, נאר — אולגאווע — איינציגווייז! — א נייע צרה, א נייע אומגליק אויף מיין קאפ — אולגעס!..

אקעגען וואס דערצעהל איך דאס? ווער ווייסט דאס נישט פון דעם נייעם אולגאווע אומגליק? איהר האט דאך אויך מסתמא ווייבער מיט טעכטער, ווייסט איהר דאך מסתמא, ווי אזוי מ'נעמט אייך ב'גראנדע ארויס די פאר זלאטעס אולגאווע. איך דערצעהל עס אייך צוליב די פונק נייע אולגעס — באהן־אולגעס! וויטשעטשקעס מיט א וואגאן ליו־ליו... מיט „אימיעניניעס" — א פונק נייע אולגאווע צרה — באהן־אולגעס!.. טאמער האב איך געהאט ווייניג טעאטער־אולגעס, קינא־אולגעס, מעטש־אול־געס, אוזשאנד־סקארבאווי־אולגעס, מאגיסטראט־אולגעס, קאמארניק־אולגעס, כעזוועסטראטאר־אול־געס, איז מיר צוגעקומען א נייע אולגע — א באהן אולגע — א „וואגאן ליו־ליו" אויף מיין קאפ!..

— הערט, יודען, פון מיין נייע אולגאווע צרה:

געווען איז עס פערגאנגענעם זונטאג ראנטאג. איך רופ מיך אויף, וואס איז דאס? עפעס איז דאך דאס גאנצע בני הבית אויף די פיס. אלע, פון אלט ביז יונג איז „נא פליאצו". מיין הענדעל יענטע, וואס האט א טבע צו שלאפען ביז 10 א זייגער, שטעהט ביים שפיגעל און אויפ'ן ביי די ליבען. די טעכטער שמירען זיך און שמינקען זיך. איינע ארבייט ביי די ברעמען. די צווייטע שווארצט זיך אונטער די אויגען. די דריטע פארעט זיך ביי דער טואלעטע און די זינדלעך? איינער מאכט זיך א קראוואט, דער צווייטער פרעסט זיך די הויזען, דער דריטער דרעהט איבער א קראגען אויף דער דריטער זייט — ס'איז ליהזיהים!..

— וואס איז דאס היינט סארע פארעניש אזוי פריה? — האב איך געפרעגט:

— טאטעשי ווייס נישט? — א וויטשעטשקע!..

— וואסערע וויטשעטשקע אין א פראסטען זונ־טאג? — האב איך נישט געקענט פערשטעהען.

— וואס ווייסטו יא? — האט זיך אריינגעמישט מיין הענדעל יענטע — גאנץ לאדז פאהרט אויף די אימיעניניעס און דו ווייסט פון דיין חיות צו זאגען...

— אימיעניניעס? וואסערע אימיעניניעס? ווער מיר אימיעניניעס? און אט שוין יא אימיעניניעס, טא וואס עפעס פאראזאג אזא מריוואגע?

— מיר פאהרען אלע קיין ווארשא אויף די אימיעניניעס — האט מיר מיין יונגסטער בואק געגעבען צו פערשטעהן — דער טאטעשי זעהט, מיר האבען אלע אולגאווע בילעטען אויף הין און צוריק. שטאטס 18 זל. קאסט עס א דריטעל. טאַ־טעשי זעהט? 70 פראצענט אנ'אולגע — א כאהן־אולגע פון וואגאן ליו־ליו.

— „אווירזעניא טאטושו".

— „דאווירזעניא מענושושו".

אלע האבען זיי געכאפט די קלימקלער, און ווי להבדיל חסידים צום רבין אויף ימים נוראים, אוועק מיט די אולגאווע בילעטען אויף די אימיע־ניניעס קיין ווארשא...

אז איך בין געבליבען אליין, אהן ווייב, אהן קינדער, נעהם איך רופען די שיקסע — סטאשא! סטאשא! — א בעקטיגער טאג. מ'זעהט נישט קיין סטאשא און מ'הערט נישט קיין סטאשא.

געה איך אריין אין דער קוך א קוקטשון צי דער שיקסע. סטאשקע שטעהט אנגעטאן ווי א בת־מלכה.

— „צא טא יעסט?" — פרעג איך די שיקסע.

— „פראסע פאנא, יא יאדע דא ווארשאווי נא אימיעניני, מאם פסעגא אולגאווע, דא וודזעניא" בין איך שוין אהן שיקסע אויך!..

אויב אזוי איז דאך ביטער. אהן א ווייב און אהן דער שיקסע בין איך דאך אויף צרות, ווי לאזט מען עס א שטוב אויף הפקר, ווי אזוי?

כאפ איך מיך אריין צו מיין שכן זיך אנ'עצה האלטען. קלאפ היינט און קלאפ מארגען — מ'עפענט נישט.

ערשט שפעטער האב איך מיך געכאפט, אז מיין קלאפען איז איבעריג, ווארום אויף דער טיר האט גע־האנגען א צעטעלע:

„די הערשאפט איזעלקאָפ איז געפאהרען קיין ווארשא אויף די אימיעניניעס"

האב איך דאך נישט קיין עצה, געה איך אריין צום סטרוזש בעטען, ער זאל א בליקטשון אויף מיין וואוינונג. ווער מיר סטרוזש, און ווען מיר סטרוזש? — דער סטרוזש איז געפאהרען אויף אנ'אולגובקע קיין ווארשא...

מילא, פערהאלען, אבער עסען פריהשטיק דארף מען דאך, כאפ איך מיך אריין אין א מלעטשארניע און נעם קלאפען אין טישעל; פאניע אבער! פאניע אבער!

קלאפ אהין, קלאפ אהער. קוים ס'בעווייזט זיך א אלטע גויע, און דערצעהלט מיר, אז היינט איז בישטא קיין שנייראניע, ווייל אלע: דער פאן, די קעכין און די קעלנערס זיינען געפאהרען אול־גאווע „דא ווארשאווי"...

וואס ס'האט זיך מיר געחלומט די נאכט און יענע נאכט, זאל מיר אויסגעהען צו מיינע שונאים'ס קעפ! וואסערע נייע אנשיקעניש? וואסערע נייע צרה? וואס סארע וויטשעטשקעס אין א פראסטען זונטאג? וואסערע וואגאן ליו־ליו אויף מיין קאפ? וואסערע באהן־אולגעס ווידער? ווייניג אולגעס האב איך — באהן־אולגעס האבען מיר צוגעפעהלט?!..

אבער איצט האב איך דערלעבט א נקמה.

אי, הערט איהר, האב איך דערלעבט א נקמה!

אין וועמען?

אין מיין ווייב, אין מיינע טעכטער אפילו און דער שיקסע!

אי, הערט איהר, האבען זיי געזאגט א מפלה די וועלען שוין אנזאגען קינדס קינדער, די זאלען נישט פאהרען אויף קיין אימעניניעס קיין ווארשא, און זאלען א־פלויפען פון קאולגובקעס.

וואס איז געשעהען? הערט, יודען, און פרעגט אייך מיט מיר מיט:

אזוי ווי מיין הענדעל יענטע, זענען ב' א סך הענדעל יענטעס געפאהרען אויף די מיע־ניניעס. פון גאנץ פוילען איז געווען אנ'אגלויף פון כאטש העגדעל יענטעס, די רעסטאראנען זיינען אין ווארשא געווען געפאקט ווי שפראטען־שטעלער. די האטעלען זענען געווען בעקלעפט ווי ביינער צום פליגען־פאפיר. די גאסען זענען געוווימעלט. האט מיין הענדעל יענטע צוויי טעג געגעבען קדחת מיט זויערמילך, געשלאפען אין זי און א באנק אין זאקסישען גארטען. דאס נעמליכע יענע טעכ־טער און די זיהן. אלע ליגען זיי איצט'ן די בעד־טען מיט צעבראכענע ביינער און סטייען און איך האב אין זיי א נקמה...

איך פרעג אייך, רבותי, אפשר ווייסט איהר, ווי אזוי ווער איך פטור פון די אולגעס?..

מ...־צ׳לע מזיק
גיט לשון

נו, וואָס זאָגט עץ נישט צו ענקער פּרעזעס? צו יאָ איך בין אַ צמאַגע יאָט? איך בין נישט ווי אַנדערע גרויסע יאַטען, מיין איך — פּרעזעסען: איך בלאָז מיך נישט אָן ווי אַן אינדעק, איך מאַך נישט קיין צימעס מיט מיר — איך בין דער זעלבער פּיניעלע, דערזעלבער מזיק ווי כאָטש מיין פּרעזידענטור. פון מיין פּרעזעס־בענקעל מאַך איך נישט חתונה קיין טעכטער און מאַך מיר נישט קיין פּעלצלעך — איך טראָג ווייטער מיין אַלטן שוואַרצן „מאַנטל״ און לאַך פון דער וועלט!..

איצט מיינע טייערע, ליבע יאַטעלעך, קען איך ענק אָנזאָגן אַ באַוויזע; איך, פּיניקעלע מזיק, דער פּרעזעס פון „נותן קאַפּיטאַליאַנקע״ פאָהר קיין ריצרועל (לייען: ארץ־ישראל).

איך פאָהר נישט צוליב מיר, נאָר צוליב ענק, מיינע טייערע, ליבע יאַטעלעך: איך וויל אַ שמעקטון צו די ראַבעס, אויסזוכען פאַר ענק פּיגוסן, וואָס עס פון ענק דאָ וועהן — קליינע־שפּילער׳ס אָדער באַנקערען־סוחרים — דאָרט אין ריצרועל, זאָס זיך קענען ווערען גאַנצע מליצים (גענייגט: הלוצים) און עפּעס נאָך גרעסער!..

איך שווער ענק ביי מיין פּרעזעסאָווע עהרענוואָרט, אַז איך פאָהר נישט פאַר מיר, נאָר פאַר ענק יאַטען — אַלץ פאַר ענק, אַ האָהר נישט פאַר מיר...

אַלזאָ, איך פּיניעלע דער ערשטער, דער פּרעזידענט פון אַלע באַלוטע יאַטען, דער בעפרייער פון אַלע פּעטמאַקעס, פאָהר קיין ריצרועל.

נו, וואָס שטייט עץ נאָך, וואָס? צהעריט דאָך, אַז איך פאָהר קיין ריצרועל!

וואָס צ׳זאָלט טון? צייוויסט נישט וואָס?

— אַ באַנקעטל!.. יאַטעלעך, כ׳בעט ענק, מאַכט מיר אַ באַנקעט! מעמער מאַכען אַ „נדבה־עצקי פונדע״ פון געבראָטענע באַניקערען און ירושלים־גיס. ...ליך־פלעצלעך מיט געריינקערטען הערינג. מ׳־װעט פאַרטרינקען מיט סיבאַלקא, און מען זיך פריילעך געזעגענען, זאָג מיט איין בעדינג — כ׳זאָל שטיין אין די גאַזעטען...

הכלל, יאַטען, לייגט ענק אלע צוזאַמען, און מאַכט מיר אַ באַנקעט — כ׳פאָהר דאָך קיין ריצרועל!

איז דער באַנק

אין אַ היגער באַנק קומט אַ קליענט און פאַרלאַנגט צו רעדען מיט׳ן דירעקטאָר.

— ענטשולדיגט, דער הער דירעקטאָר איז גראָד נישטאָ, איהר קענט איבערלאָזען אייער וויזיט־קאַרטע, און ווי דער דירעקטאָר וועט באַר אַרויס, וועל איך אָנמעלדען.

— ווען געהט ער אַרויס?

— אין 2 יאָהר אַרום..

לאָדז — א גאַרטען־שטאָט
א פונק נייער פּראָיעקט

לאָדז וועט בקרוב ווערען אַ גאַרטען־שטאָט.

— ווי אַזוי?

— אָט ווי אַזוי:

— סיוועט פּראָיעקטירט, אַז יעדער באַנקראָטירטער סוחר זאָל מוזען איינפלאַנצען אַ ביימעל.

נו, וועט נישט אין משך פון אַ צוויי, דריי יאָהר לאָדז פאַרוואַנדעלט ווערען אין איין גרויסען גאָרטען.

א פּראַקטישער פּאַלטען
אונטערגעהערט אין אַ לאָדזער קאָנפעקציע־געשעפט

אין אַ מאַגאַזין פון מענער־קאָנפעקציע אויף דער באַוואָמיעסקא גאַס קומט אַריין אַ קונה קויפען אַ זומער־פּאַלטען.

— נו, כאַניע קאַנדעלצוקער, וואָס האָט מען איך אַזוי לאַנג נישט געזעהען? ווי זעהט אויס דער פּאַלטען, וואָס איהר האָט פאַר אַ יאָהרען ביי מיר געקויפט.

— זעהר גוט, איך האָב איהם געטראָגען... און נאָך מיר אַלע מיינע קינדער פון עלטסטען ביז׳ן יונגסטען.

— אַזוי? אַזוי שטאַרק איז ער געווען?

— ניין, נאָך יעדען רעגען האָט ער זיך איינגעקאָרטשעט און איז כסדר געוואָרען קלענער, אַזוי, אַז איצט טראָגט איהם שוין מיין 3 יעהריג זינדעלע.

פּייערוווערק איז אַמעריקא
לכבוד׳ן נייעם פּרעז. רוזוועלט

לכבוד׳ן נייעם פּרעז. רוזוועלט איז אין ניו־יאָרק איינגעאָרדענט געוואָרען אַ פאַיערווערק מיט פייערונגען. די ניו־יאָרקער בערזע האָט צו דעם צוועק אָנגעצינדען 100 טויזענט גילדען ווערטע אַקציעס.

היטלער, ווילהעלמס יורש
די קלאַפּאַטען פון דייטשען עקס־קייזער

דער עקס־קייזער ווילהעלם דער 2־טער איז די טעג געשטאַנען אין געריכט אין דאָרן אַלס עדות ביי אַ פּראָצעס.

אויף די פראַגע פון האָלענדישען ריכטער, מיט וואָס ער בעשעפטיגט זיך, האָט ווילהעלם גענטפערט:

— איצט בין איך פאַרנומען מיט׳ן היטען היטלער׳ן, ער זאָל מיר נישט אונטערדאַקען די קייזערליכע קרוין.

פון וואָס חלומ׳ט די גאַנז?...
אויף אַ באַנק אין אַנשטאַלט אַלעע

ער: זיי מיין מלאך!

זי: עי, מאָריץ, שעם דיך בעסער! זיי נישט קיין נאַכאַלניק!

ער: פאַרוואָס?

זי: דו מיינסט, אַז איך ווייס נישט, אַז מלאכים געהען נישט אָנגעטון!..

היטלעריסטען און יודען

די היטלעריסטען הייבען אויף איין האַנד אין דער הויך — יודען ביידע הענד.

אַ סוף צום דירות־מאַנגעל
א פּראָיעקט אַזאַ

— איך וואָלט דעם דירות־מאַנגעל זעהר שנעל געלעזט.

— ווי אַזוי?

גאָר פּשוט: כ׳וואָלט איבערגעגעבען אויף וואוינהייזער: אַלע אויסלאַנד סקאַרבאָווי׳ס, פּאַטענטען־קאַסעס, געשעפטס־לאָקאַלען, טעאַטער׳ס, קינאָ׳ס, וואָס האָבען איצט פאַר קיינעם קיין ווערט נישט, און דער דירות־מאַנגעל איז געלעזט.

חכמות אויפ׳ן ניכטערן מאגען

שווייגען איז גאָלד — האָט געזאָגט אַ סיים־דעפּוטאַט און ביי דער סיים־קאַסע אָנגענומען די חודש־פּענסיע.

וועגען אַ בעקאַנטען אַנטיסעמיט זאָגט מען, אַז זיין זאַטע איז שוין געווען אַ משומד.

אַ לאָדזער באַנקראָטירטער סוחר דערציילט: כ׳האָב נישט געהאַט וואָס צו טון, כ׳האָב מיך שטאַרק געגרודזשעט, כ׳האָב מורא געהאַט כ׳זאָל חלילה נישט משוגע ווערען, האָב איך געפּינען אַ מיטעל זיך אַביסעל צו זאַבאַוויען.

— וואָס?

— כ׳בין געוואָרען אַן אַקטיווער טשלאָנעק אין „חסד של אמת״.

ליבע דורכ׳ן טעלעפאָן
מאַקס כאַמערקאַפּ׳ס ליבעס־ערקלערונג

דער אַלטער בחור מאַקס כאַמערקאָפּ איז פאַרליבט אין אַ יונג מיידעל איבער די אויערען. ער איז איהר אָבער נישט דרייסט דאָס צו זאָגען, האָט ער בעשלאָסען דאָס איהר צו ערקלערען טעלעפאָניש.

— האַלאָ! איז די פאַניע געניע ביים טעלעפאָן?

— יאָ, ביים אַפּאַראַט!

— פאַניע געניע, וואָלטען זי געוואָלט ווערען מיין פרוי? — האָט כאַמערקאָפּ קוים אַרויסגעשטאַמעלט.

— מיט׳ן גרעסטען פאַרגעניגען, אָבער ווער רעדט דען?

נישט דאָס שערעל, נאָר...
טראַגישע פּאַסירונג מיט אַ דאָקטאָר

אַ פרוי האָט מען געמאַכט אַן אַנעסטעזיע, ווען זי איז אויפגעקומען, האָט זי געגומען שרייען, אַז זי האָט שטאַרקע יסורים אין בויך. נישט אַנדערש נאָר דער דאָקטאָר האָט איבערגעלאָזט אַ שערעל אין בויך.

— ביזט אַ נאַר, האָט זי דער מאַן בערוהיגט. אַ דאָקטאָר וועט איבערלאָזען אַן אינסטרומענט?

מיט אַ שעה שפּעטער איז דער דאָקטאָר געקומען צו לויפען אַ צוקאָכטער:

— כ׳האָב דאָ פאַרגעסען מיין קאַפּעלוש... וואו איז דאָ ערגעץ מיין קאַפּעלוש?

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 72
פרייטאג, דעם 24 מערץ 1933

א קאַלטס און א גוטס!...

לאָדזער מאַנופאַקטוריסטען געהען איבערשרייבען די פּאַטענטען צום זומער־סעזאָן..

בעזוך פון ענגלישען פרעמיער מאַקדאָנאַלד (לינקס) ביי מוסאָלינין.

די ערעפנונג פון רייכסטאג, אין דער פאָטסדאַמער גאַרניזאָן־קירכע. הינדענבורג לייענט די ערעפנונגס־רעדע.

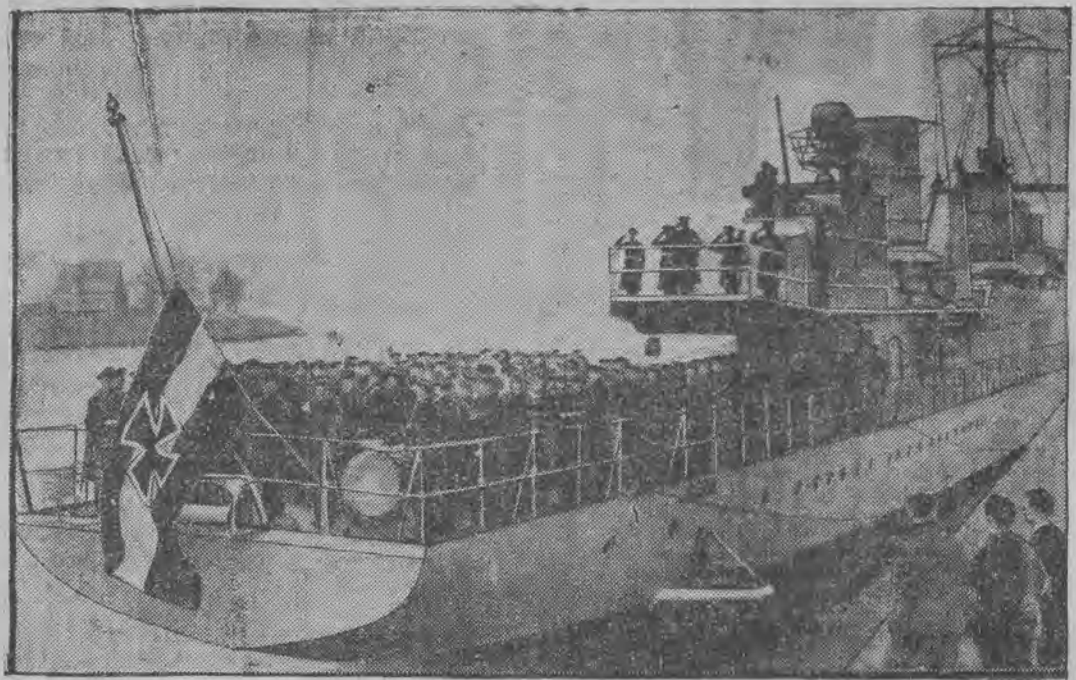

אויך אויף די דייטשע שיפען ווערט פייערליך אַרויסגעהאָנגען די האַקענקרייץ־פאָהן.

דער פאָרצעלייענער מעדאַל, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צו דער ערעפנונג פון רייכסטאג.

נייע דיפּלאָמאַטישע פערטרעטער פון פראַנקרייך:
רעכטס: סען־קאַנטען — באָטשאַפטער אין ווין.
לינקס: אַלפאַן — באָטשאַפטער אין מאָסקווע.

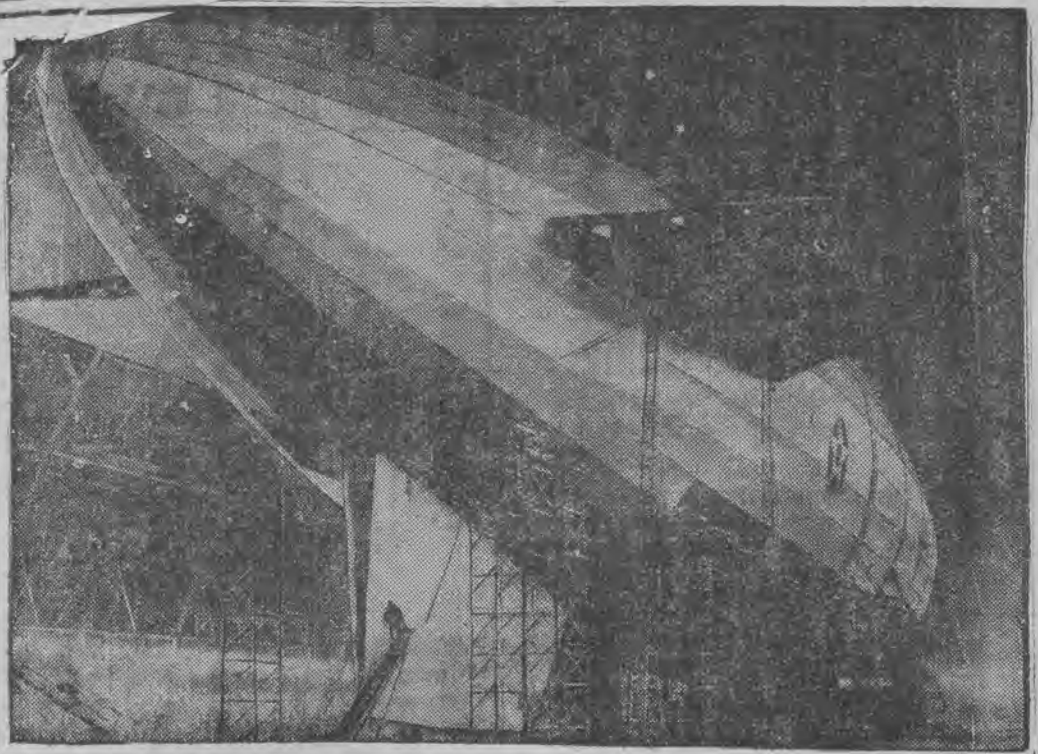

„מאַקאָלם" — די נייע אַמעריקאַנער ריזען־לופט־שיף.

רעכטס: דער סאָציאַליסטישער דעפּוטאַט נוסבאַום (באַרען) האָט דערשאָסען אַ פאָליציי־בעאַמטען ווען מ'האָט איהם געוואָלט אַרעסטירען.

לינקס: דער איטאַליענישער הערצאָג פון אַברוצע בעקאַנטער פאָרשער און רייזענדער איז געשטאָרבען.

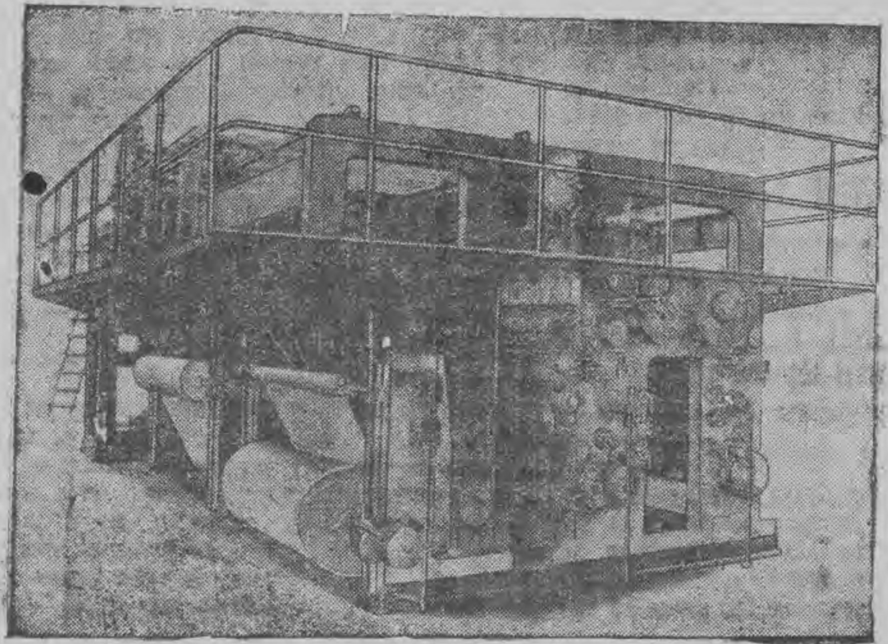

אַ ראָטאַציאָנס־דרוק־מאַשין וואַרפט אַרויס אין משך פון אַ שעה 122 טויזענד עקזעמפּלאַרען צייטונגען פון 16 זייטען

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

פריהלינג אין דארף

פון מענדעלע מוכר ספרים

א שייגער, א ווארימער פריהלינגס־טאג. די גילדערנע זון האט ביים אויפגיין צעריסען, צעטריבען די גרויסע וואלקענס אין דער לופט און מיט איהר ליכטיג פנים אראפגעקוקט פונ'ם בלויען הימעל. מילד, פריינדלעך אויף דער ערד. גאטס בעשעפענישען, אלע, פון גרויס ביז קליין, האבען, אויפכאפענדיג זיך פון לאנגען ווינטער־שלאף, לעבעדיג־פריילעך זיך גענומען איטליכער צו זיין זאך. פריש־געלע בלומען שטעקען ארויס די קעפלעך פון צווישען יונגען גרינעם גראז, קוקען ארויס און מאכען חן. ווערבעס ביים טייך כאפען זיך אנטאן זייער ביי־גרינע זשופיצע, שפיגלענדיג זיך אין דעם וואסער, ריין, קלאר ווי זילבער.

פון די ווייטע ווארעמע לענדער, דארט אין דער פרעמד, קומען עופות טשאטשעסוויז צוריק אהער אין זייער רוה־אריין, ווילדע גענז פליאסקען זיך ערגעץ צווישען וויספעס דא אין טייך. ווילדע קאטשקעס דרייען זיך ארום דעם טשערעט, ארויס, אריין, מיט א געהילך, א געשווישטש. שוועלבעלעך פלאטערן, שוועבען אהין־אהער אין דער לופט, שטארק פארטראגען אין דעם בויען, פאררי כטען ביי'ע און אלטע נעסטער.

ברוך הבא! דאס אלטע בעקאנטע פאר־פאלק בושלעס איז אויך, למזל, דא, אין א גוטער שעה. זי, די בושעליכע, שטייט אויף איין פוס, דאס קעפעל אין דער זייט, שטייט, בעטראכט איהר אלטען נעסט אויבען אויף א שפיץ בוידח, און ער, אויף די לאנגע שטאלצען, שפאצירט זיך האפערדיק אויף דעם זומפ דארט, צוקוקענדיג זיך צו א אראושע, וואו עס שפרינגען, קוואקען זשאבעס, און פלוצים — פיק־פיק! — א כאפ אין דעם רויטען ווייטען פיסק אריין...

ס'איז א לעבען, א פרייד, א פליהעניש, א זשוזשעניש, א געזינגעריי, א געשווישטשעריי אומעטום.

ס'איז יום־טוב, ס'איז פריהלינגס־צייט!...

דער הונט און דער וואלף

א הונט איז עבטשלאפען געווארען אין דרויסען. א הונגעריגער וואלף איז גראד אנגעקומען אויף דער מיבוט און געוואלט אויפעסען דעם הונט. רופט זיך אן דער הונט: „וואלף! ווארט נאך צו, עס מיך דערווייל נישט, — איך בין איצט דאר און מאגער, האב געדולד, ביי די בעלי־בתים מיינע אין אינגיכען א חתונה, עסען וועט זיין, וויפיל דאס הארץ גליסט. איך וועל ווערען פעט און דו וועסט האבען א געשמאקערען ביסען". דער וואלף האט איהם געפאלגט און איז זיך אוועק זיין וועג. קומט ער א צווייטען מאל און טרעפט דעם הונט ליגען אויפ'ן דאך. „נו, וואס? — פרעגט דער וואלף, — שוין געווען די חתונה?" „ווייסטו וואס, וואלף, — ענטפערט איהם דער הונט, — טאמער פאקסטו מיך א צווייטען מאל, ווען איך שלאף, זאלסטו שוין נישט ווארטען אויף קיין שום חתונה".

פריהלינג

פון ח. נ. ביאליק

און דער טייך? איהר הערט זיין קרעכצען
און זיין סקריפען פונדערווייטען?
עפעס בעצט דארט, עפעס פלאצט דארט.
עפעס שפארט דארט אין די זייטען.

עפעס רודערט זיך דארט אונטען...
באלד, אט באלד וועט זיך בעווייזען,
וואס דערשטיקטע קרעפטען קאנען,
ווי די בויט ברעכט אייז און אייזען...

אלע שטראמען שטילע וואסער
ווי מיט איין געדאנק און עצה
וועלען זיך א נעהם טאן „ראזאם" —
און א שפאר טאן מיט איין פלייצע:

„ראזאם, ברידער!" — און צעבראכען
מוז די גראבע אייז־דעק ווערען, —
די, וואס האט פון זיי פארהוילען
הימעל, זון, לבנה, שטערן.

און בעפרייטע ברייטע כוואליעס
וועלען טרייבען דורך די בריקען
מחנות, מחנות גאנצע קריעס —
זיי צום שווארצען ים פארשיקען:

„גייט צו אלדי שווארצע ימען!" —
און צעבראכענע אויף פיצלעך,
וועלען זיי אין וועג בעקומען
קאלטע פעטש מיט הייסע שמיצלעך.

פאטשען וועלען — שטרענגע כוואליעס,
שמייסען וועלען — ריטער־שטראלען;
פיש אין וואסער וועלען זינגען,
שטומע שטיינער וועלען שאלען.

און דער טייך בעפרייט און גליקליך
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסען
און דעם ליבען שיינעם פריהלינג
מיט א שמייכעלע בעגריסען.

ח. נ. ביאליק.

פרייטאג פון חדר

פון ש. הורוויץ־זאלקעס

דער ווינטער איז שוין אוועק און ס'איז געקומען דער ליכטיגער יונגער פריהלינג, די נאסע קויטיגע געסלעך זענען אויסגעטרוקענט געווארען. ביי די זייטען פון די הייזלעך שפראצט שוין ארויס יונג גריין גראז. מיר, קינדער, טוען אויס אונזערע שיכלעך און לויפען ארום בארוועס. די מאמעס שרייען. הייסען אנטון די שיך. ווער הערט זיי? ס'איז א פארגעניגען ארומצולויפען איבער דער פייכטער ערד מיט בארוועסע פיס, שפילען זיך אין איבעריאגעניש און בעהעלטעניש.

אבער נישט פאר אונז, יודישע חדר־יונגלעך איז די ליכטיגע פרייד... מיר זענען שוין גרויסע יונגלעך, לערנען שוין דעם דריטען זמן ביי מאטקע דעם מלמד. מיר לערנען שוין חומש מיט רש"י, א קאפיטעל תנ"ך, אזוי זיצען מיר, פארצעהן יונגלעך, פון אינדערפריה ביז פארנאכט, שאקלען זיך איבער די חומשים.

היינט איז אבער פרייטאג, היינט לערנט מען א האלבען טאג. מ'האט שוין מעביר געווען די סדרה, אויסגעזונגען די הפטרה, די זון שיינט אזוי פריילעך אין די קליינע פענסטערלעך, רופט אין דרויסען, אויף דער פרייער פרישער לופט.

מיר קענען שוין נישט איינזיצען אויף א נ'ארט מיט אומגעדולד קוקען מיר אלע ווילע אויפ'ן אלטען וואנט־זייגער מיט די אנגעהאנגענע וואג, אויפ'ן רבין, דער ווייזער רוקט זיך אזוי לאנגזאם, באלד האט זיך דער זייגער צעשאקעלט און האט הייזעריג גענומען קלינגען. ער קלינגט אן אן־אויפהער. מיר קענען איהם שוין גוט. מיר ווייסען זיינע קונצען, ביז צוועלף שלאגט ער ריכטיג די שטונדען, פון צוועלף און ווייטער הויבט ער אן צו קלינגען און ציילען די שטונדען אין די צענדליגער.

דער רבי שמייכעלט, ער פארמאכט דעם חומש און זאגט:

— איצט, קינדער, גייט אהיים.

מיר לאזען זיך א'ויס פון חדר, ווי די סטאטיקעס, אבער ווי נאר מיר טרעטען אריבער דעם שוועל, אזוי לאזען מיר זיך פייל אויסען בויגען לויפען איבער די געסלעך.

עפענט טירען

עפענט טירען, קומט אין דרויסען,
רייסט די פענצטער, רייסט זיי אויס!
בעמט אריין דעם גאסט דעם גרויסען,
קומט אנטקעגען איהם ארויס!

ס'איז היינט יום־טוב אין די גערטנער,
אויף די גאסען, אומעטום;
ס'איז היינט ליכטיג, זעהט נאר, זעהט נאר,
ווי עס טאנצען ווינט און זון!

הערט נאר, ווי די צוויגען טרעשטשען,
און דער טייך — ווי שרייט און ברומט,
הערט נאר פייפען, הערט נאר סווישטשען —
קומט אין דרויסען, גיבער קומט!

פ. מארק"ש.

דער מיק און דער לייב

א מיק איז געקומען צו פליהען צו א לייב און רופט זיך אן צו איהם: „דו מיינסט, אז דו האסט מעהר כוח פון מיר? עס הויבט זיך נישט אן! אין וואס בעשטייט דיין כוח? וואס דו דראפעסט זיך מיט די בעגעל און בייסט זיך מיט די ציין? — אויף אזא אופן קאנען ווייבער אפילו מיט די מענער זיך שלאגען. איך בין שטארקער פון דיר: ווילסט, קום ארויס אויף א מלחמה מיט מיר!" דער מיק האט זיך צעטרומייטערט און גענומען בייסען דעם לייב און די באקעטע באקען און אין נאז. דער לייב האט גענומען פאטשען זיך מיט די לאפעס איבער'ן פנים און קראצען זיך מיט די נעגעל. ער האט זיך צעבלוטיגט דאס גאנצע פנים און האט זיך גיך אויסגעשלאגען פון די כוחות.

דער מיק האט זיך צעטרומייטערט פון פרייד און איז אוועקגעפלויגען. שפעטער האט ער זיך פארפלאנטערט אין א שפינוועבס. און ווען דער שפין האט איהם גענומען אויסזויגען, האט דער מיק געזאגט: „די שטארקע חיה, דעם לייב, בין איך בייגעקומען, און אט פון דעם נישטיגען שפין קום איך אום".

דאס פערד און זיינע בעל־הבתים

ביי א גערטנער איז געווען א פערד. ארבייט האט דאס פערד געהאט אהן א שיעור און עסען איז נישט געווען וואס. האט דאס פערד זיך גענומען בעטען ביי גאט, אז גאט זאל איהם צושיקען אן אנדער בעל־הבית. און אזוי האט געטראפען. דער גערטנער האט פערקויפט זיין פערד צו א טעפער. דאס פערד איז געווען צופרידען, אבער ביים טעפער האט ער געהאט נאך מעהר ארבייט, ווי פריהער, האט ער גיך ווידער אנגעהויבען צו קלאגען זיך אויף זיין מזל און בעטען ביי גאט א בעסערען בעל־הבית. אויך דער וואונש איז מקוים געווארען. דער טעפער האט פערקויפט זיין פערד צו א הויט־שניידער. אבער נאר ווי דאס פערד האט דערזעהען אויפ'ן הויף פונ'ם נייעם בעל־הבית די פערדישע פעלען, האט ער זיך צעיאמערט: „אך, ווי און וויבד איז מיר, דעם אומגליקליכען! בעסער וואלט איך שוין ביי די פריהערדיגע בעלי־הבתים געבליבען: איצט האט זמען מיך שוין, א פנים נישט צוליב מיין ארבייט, נייערט צוליב מיין פעל כצ־קויפט".

ר. איזראעל

משפחות אין פלאמען

סענסאציאנעלער ראמאן

פון יודישען פאמיליען־לעבען

(128

אין דרויסען האט שוין אנגעהויבען צו טאגען. די שטראהלען פון דער פריהלינג־זון האבען זיך אנגעהויבען אריינרייסען דורך די פענסטער שויבען, בעלויכטענדיג צוערשט אין ווינקעל אין צימער און אזוי כסדר, ביז דאס צימער איז פארפליצט געווארען מיט א ים פון ליכט און דערקוויקענדע ווארימקייט.

דיד מיט מרים'ען האבען אפילו נישט בעמערקט די הערליכקייט פון זונען־געבורט, זיי זענען געווען בעשעפטיגט מיט דעם פערוואונדעטען, וועלכען דיד האט מיט זיך איינגעפענגט, מרים איז געשטאנען אויף די קניען און זארגפעלדיג ארומגעוואשען די טיפע וואונד, וועלכע דער מענש האט געהאט אין קאפ. דיד האט איהר דערלאנגט אלץ, וואס זי האט געהייסען. דעם מענשען זעהט אויס איז געווארען לייכטער, ער איז צוריקגעקומען צו די כוחות, ווייל ער האט געעפענט די אויגען, מאדנע אנגעקוקט דיד'ן מיט מרים'ען און קוים ארויסגערעדט:

— איך דאנק אייך, איך דאנק אייך. ער האט בעקומען פיבער, ער האט אנגעהויבען ציטערען, ס'האט איהם געשוידערט. מרים האט איהם צוגעדעקט מיט א ווארימער קאלדרע. דער פערוואונדעטער האט זיך אביסעל בערוהיגט, דאן האט דיד איהם געפרעגט:

— ווער זענט איהר און ווי אזוי זענט איהר פערוואונדעט געווארען?

— איך האב זיך געוואלט אריינרייסען אין אייער וואוינונג און בין פערוואונדעט געווארען דורך דעם פענסטער־ברעט, וועלכעס איז ארויפגעפאלען אויף מיר.

דיד'ן האט זיך אויסגעדוכט, אז דעם מענש האט ער שוין אמאל געזעהען, ער האט זיך נישט געקענט דערמאהנען, וואו אבער דיד איז געווען זיכער, אז ערגעץ וואו האט ער איהם שוין געטראפען, מרים איז געשטאנ'ען דערנעבען און האט זיך אויפמערקזאם צוגעהערט צו דעם געשפרעך. דיד האט ווייטער געפרעגט:

— פאר־וואס האט איהר זיך אין מיטען נאכט געוואלט אריינרייסען צו אונז, וואס האבען מיר אייך געטון? אפשר זענט איהר...

— איך וויל אייך נאך נישט זאגען ווער איך בין, אבער איך וויל אייך פערזיכערען, אז איך האב אייך נישט געוואלט בעגנב'ענען און נישט קיין שום שלעכטס נישט טון.

— איך גלויב אייך, טא צו וואס־זשע האט איהר זיך געוואלט צו אינז אריינרייסען, איהר האט דאך געקענט צו אונז אנקלאפען און מיר וואלטען אייך זיכער צו אונז אריינגעלאזען, אויב איהר וואלט אונז געזאגט ווער איהר זענט געקומען.

— דאס איז דאך די מעשה, וואס איך וואלט אייך נישט געקענט זאגען ווער איך בין געקומען. איך האב דאך מאדנע מורא געהאט, אז איהר וועט מיך נישט אריינלאזען, איך האב געמוזט וויסען און דווקא די היינטיגע נאכט, צי איהר מאכט וואוינט דא. איך האב דאס געמוזט וויסען אוו דערבער האב איך געוואלט מיט געוואלד זיך צו אייך אריינרייסען. איך בין זיך צו געוואלט, נישט אין ארבייט אזא האב איך שוין אויסגעפיהרט.

— ווער זענט איהר? צי וואס האט איהר דאס געראפט וויסען, צי מיר וואוינען דא, אדער נישט? אויב איך האב נישט קיין טעות, האב איך איך שוין ערגעץ־וואו געזעהען.

מרים האט זיך גוט איינגעקוקט און איהר האט זיך אויך אויסגעדוכט, אז זי האט דעם מענשען שוין אמאל געזעהען ביי אויסטערלישע אומשטענדען, זי האט זיך אבער אויך נישט געקענט דערמאהנען וואו און ווען, ווייל דאס איז געווען שווער, צוליב דעם, וואס דער פערוואונדעטער האט געהאט א פערבאנדאזשירטען קאפ.

— זעלבסטפערשטענדליך האט איהר מיך שוין אמאל געזעהען, איך האב אייך אמאל ארויסגעראטעוועט פון א שווערער און נישט־אנגענעהמער לאגע. איהר דערמאהנט זיך דאך, ווען אנ'אויסוואורף האט ביי אייך, אין שטוב דערשאסען מיין פריינד.

ערשט איצט האט זיך דיד דערמאהנט, אז דאס איז דערזעלבער מענש, וועלכער איז געקומען צו מרים'ען אין שטוב, בעת מאקס האט דערשאסען דעם אונבעקאנטען און ער האט מיטגענומען דעם מערדער מיט זיך.

— יא, אמת, האט דיד געזאגט, דאס זענט איהר דעמאלט אריינגעקומען און מיטגענומען מיט זיך דעם מערדער.

— יא, דאס בין איך געווען.

— וואס האט איהר געמאכט מיט מאקסען, איהר האט איהם געוויס דערשאסען אלס נקמה פאר ערמארדען אייער פריינד.

— ניין, איך האב איהם גארנישט געטון, ער וועט קומען אויף אנדערע הענד, ער געפינט זיך שוין איצט ביי דער פאליציי.

דער פערוואונדעטער איז מיד געווארען פון דעם לאנגען געשפרעך, ער איז שוואך געווארען און פערמאכט די אויגען, אזוי ווי ער וואלט געוואלט שלאפען.

דיד מיט מרים'ען זענען אוועק פון איהם און דער אונבעקאנטער מענש איז טאקע איינגעשלאפען. דיד מיט מרים'ען האבען געשוויגען. יעדער פון זיי איז געווען פערנומען מיט זיינע אייגענע געדאנקען.

— וואס איז דאס? האט מרים געפרעגט.

דיד האט פערשפרייט די הענד, אזוי ווי ער וואלט געוואלט זאגען, אז ער פערשטעהט גאר נישט, וואס דא טוט זיך.

— וואס פאר א בעט האט מצי פערלייגט פאר אונז, ווער איז דאס אין דעם אליין פעראינטערעסירט.

— מיר מוזען פערהאלטען דעם פערוואונדעטען ביי אונז, ביז ער וועט אינגאנצען געזונד ווערען, איך רעכען, אז ער וועט אונז גענוי אויפקלערען דעם ענין. ס'איז דאך אונמעגליך צו לעבען אין א קרייז פון שפיאנען און אינטריגעס. דער קנויל מוז זיך דאך אויפבינדען, אנדערש איז שווער צו לעבען.

— נישט קיין אנדערע ווי די רביצין ארגאניזירט דאס גאנצע שפיל.

— פאר־וואס איז זי אזוי שטארק אינטערעסירט אין דעם ענין, וואס געהט איהר דאס אלץ אזוי שטארק אין לעבען?

— דאס איז אלץ נישט אזוי פשוט, דיד, אין דעם אלעם שטעקט א גרויסער סוד, וועלכען מיין מאמע האט נישט בעוויזען מיר אויסצוזאגען, ווען זי איז געלעגען אויפ'ן טויטען־בעט. א סוד, א גאר גרויסער סוד.

— יא, אינגאנצען פשוט איז דאס נישט, דער פערוואונדעטער האט זיך איבערגעוועקט און אפילו זיך געפרובט אויפצוהויבען.

— ניין, טוט דאס נישט, האט איהם מרים געווארענט, אייך קען ערגער ווערען.

דער פערוואונדעטער האט צוריק אוועקגעלעגט דעם קאפ. מ'האט אבער בעמערקט, אז איהם איז פיל בעסער און פיהלט זיך נישט שלעכט.

— איהר זענט געוויס שטארק נייגעריג, וואס איך בין אזוי שטארק פעראינטערעסירט אין אייער עקזיסטענץ. נאך וואס איך היט אייך און פארש נאך אייער יעדען שריט, איך בין איצט פערפליכטעט אייך דאס צו דערצעהלען, ווען אפילו אויס בלויז דאנקבארקייט...

(פארטזעצונג קומט).

פּאָליטיק פון וואָר

דייטשלאַנד פּערטשעפּעט יודען און די ריפּ־לאָמאַטישע וועלט שווייגט.

מיר פּאָליטיקער, נעהמען זיך נישט איבער פון דאָזיגען שווייגען, מיר ווייסען וואָס עס בעדייט אין דער פּאָליטיק — שווייגען.

נאָך אַ לענגער׳ען שווייגען ברעכט אויס אַ שטורם, פאַר וואָס דאָס איז אזוי, קאָן מען פערשטעהט זיך, נישט אויסזאָגען, דאָס איז אַ סוד פאַר אונז פּאָליטיקער.

וואָס שייך די מלחמה, וואָס דייטשלאַנד האָט ערקלערט די יודען שווייגען מיר דיפּלאָמאַטען אויך נישט גלאַט אַזוי דער וועלט אַריין. עס איז פערהאַן אַ טיפער סוד דערין און אַ גאַר וואַזשנע פּאָליטיק אין דעם, וואָס עס מישען זיך נישט אַריין קיין זייטיגע פעלקער אין דער דאָזיגער מלחמה.

אויפקלערען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך איז נאָך איצט נישט די צייט, אַלענפאַלס האַנדעלט זיך וועגען אַ הויכער פּאָליטיק.

שווייגען מיר צוליב פּאָליטיק־טעמים.

אין קלוב

פון זשורנאַליסטען־סינדיקאַט

— עי, קאָלעגע, איהר קענט נישט שפּילען אין ברידוש און שפּילט.

— ווי פאַלט איהר אויס? איך שפּיל אַזוי ווי פּאַדאַרעווסקי.

— פּאַדאַרעווסקי שפּילט דאָך נישט אין ברידוש

— נו, וואָס וואָלט איהר געוואָלט, אַז איך זאָל שפּילען בעסער פון פּאַדאַרעווסקין?

די נייע דייטשע קאָנסטיטוציע

פּאַר. 1 — די דייטשע מלוכה איז אַ צייטווייליגע רעפּובליק.

פּאַר. 2 — דער דייטשער פּרעזידענט איז אויסגעוועהלט אויף 5 יאָהר (אויב דער קייזער וועט איהם נישט פאַר דער צייט הייסען מוחל זיין).

פּאַר. 3 — די דייטשע רעפּובליק מעג נעמען פּאַזשיטשקעס וויפיל ס׳לאָזט זיך, זי טאָר אָבער נישט אָפּגעבען קיינעם קיין צעבראָכענעם פעניג.

פּאַר. 4 — שטערייען צווישען די פּאַרטייען מוזען אָנגעמאָלדען ווערען אין דער פּאָליציי מיט 24 שעה פריהער. אַן אויסנאַהם איז נאָר פאַר די היטלעריסטען, וועלכע מעגען שיסען צו יעדער צייט אויף יעדען אָרט און בייַ יעדער געלעגענהייט.

אין דער קראַנקען־קאַסע

ד״ר א. (צום קראַנקען): פערפאַלען, איך קען אייך קיין יאָהרען נישט צוגעבען.

קראַנקער: צוגעבען קיין יאָהרען וועט איהר מיר זיכער נישט, איהר זאָלט מיר נאָר נישט אַראָפּנעמען.

— — —

פרוי (צום זעלבען ד״ר א.): פּאַני דאָקטאָרשע. מיין מאַן איז געפעהרליך קראַנק, וואָס מ׳האָט שוין אַלץ נישט געטון: כ׳האָב שוין געהאַט די גרעסטע דאָקטוירים, כ׳בין שוין געווען בייַ גוטע יודען — מ׳האָט געטון וואָס מ׳האָט געקענט און סיהאָט געהאָלפען ווי אַ טויטען — באַנקעס.

דאָקטאָר א.: נו, צו וואָס זענט איהר געקומען צו מיר?

פרוי: כ׳זעה, אַז ס׳איז אויסגעלייגט צו שטאַרבען, בין איך געקומען נאָך אייך — צו וואָס זאָל ער זיך נעבעך מוטשען!..

געזאַלצענע לופט

א יוד א סוחר גיט זיך אַנ׳עצה

וואָס זאָגסטו נישט דערצו? דאָקטוירים האָבען געהייסען מיין פרוי פאָהרען קיין טשעכאָטשינעק — זי דאַרף האָבען געזאַלצענע לופט.

— נו, וואָס האָסטו געטון?

— כ׳האָב איהר בעזאָרגט געזאַלצענע לופט.

— ווי אַזוי?

ווען זי שלאָפט, טו איך איהר פאָכען מיט אַ הערינג.

בײַ׳ם שפּיגעל

(מאָדנע געדאַנקען)

פון ב. קאַוונער

איך קוק אין שפּיגעל און איך זעה אַ קליין יודעלע, וואָס וועגט סך הכל הונדערט און דרייסיג פונט.

א יודעלע, וואָס איז שלאַף און איז אַלט 58 יאָהר און האָט אַ ווייסען קאָפּ ווי שניי און אַ געריזנצעלט פּנים.

א יודעלע, וואָס האָט מעהר געזיפצט און געליטען ווי געלאַכט און געלעבט אין פרייד.

און איך הויב זיך אָן איינצוטראַכטען און איך גלויב זיך אַליין נישט, אַז אָט דאָס יודעלע, וואָס האָט קוים כח צו שטעהען אויף די פיס, וואָס דאַרף אָנקומען צו אַנ׳אַנדער׳ען, אַז דער אַנדערער זאָל פאַר איהם אָטעמען, אַז אָט אָ דאָס יודעלע, האָט שוין 36 יאָהר די זעלבע פרוי, און שוין 36 יאָהר ווי ער הערט די זעלבע שטימע, זעהט די זעלבע פיגור, די זעלבע שוואַרצע אויגען, דאָס זעלבע פּנים און דאָס זעלבע מויל.

אַז אָט אָ דאָס פרויקעלע האָט שוין בייַ מיר צוגענומען צעהנדליגע טויזענטער טאָלער און האָט נישט אַ סענט בייַ דער נשמה, ווען מען קוילעט זי אויפ׳ן אָרט.

עס ווילט זיך נישט גלויבען, אַז איך, אָט דאָס שלאַפּע מענשעלע בין אַ טאַטע פון אַזעלכע גרויסע, שטאַרקע זיהן און טעכטער, וואָס מיט איין פינגער, מיט איין נאָגעל, קענען זיי מיך צורייבען און צוטשערען אויף אש.

עס ווילט זיך נישט גלויבען, אַז איך, אָט דאָס גאַרבישטעל, דאָס כנות׳דיגע יודעלע, האָב שוין געזונגען בייַ אַ חזן, געווען אַ שניידער, געהאַנדעלט מיט צייטונגען, מיט וואַרשט, מיט זעמעל, געהאַלטען אַ טיי־געשעפט, אַ בוך־געשעפט, געשריבען אין פיל צייטונגען אונטער צוויי־און־צוואַנציג פערשידענע נעמען.

אַז איך, אָט די פליג אויף צוויי פיס, האָב שוין אָנגעשריבען אַזויפיל קלוגע און נאַרישע כעלי־טאָנגען, אַזויפיל הומאָריסטישע מאַכערייקעס און אַרויסגעבראַכט פאַר דער וועלט עטליכע קאָמישע טיפּען און אַ סך געלעכטער.

עס גלויבט זיך מיר גאָרנישט, אַז איך, וואָס לייד פון קאָפּ־וועהטאָג 24 שעה אין מעת־לעת, זאָל האָבען אָפּגעדרוקט אַרום צעהן טויזענט זאַכען.

צעהן טויזענט זאַכען אָנצושרייבען איז נישט קיין שפּילכעל, און פערגעסט נישט, אַז יעדער זאַך טראַגט אַנ׳אַנדער נאָמען. טראַכט זיך אַריין וועט איהר זעהן, אַז איך בין נישט געזעסען מיט פערליגטע הענט; מיין גאַליציאַנער קאָפּ האָט געאַרבייט זעכציג מייל אַ מינוט;

אַפילו אויסטראַכטען צעהן טויזענט קעפּלעך דאַרף מען אויך קענען.

און פערגעסט נישט, אַז צו יעדער קעפּעל האָב איך דאָך פונדעסטוועגען צוגעשריבען אַ מעשה, אַ זאַך, עפּעס...

אַ יאָ, מען דאַרף עס קענען?

ווייטער דאַרפט איהר נישט פערגעסען, אַז די צעהן טויזענט זאַכען האָב איך נישט אָפּגעדרוקט אונטער איין רעדאַקטאָר: איך האָב געהאַט אַ סך רעדאַקטאָרען, און יעדער איינער פון די רעדאַקטאָרען איז געווען קאַפּריזנע, יעדער איינער האָט געהאַט אַנ׳אַנדער קוק אויף שרייבערייַ, אויף ליטעראַטור, אויף לידער, אויף הומאָר, אויף וויצען.

און איך האָב דאָס בעדאַרפט דורכגעהען די אַלע פייערען, אויסהערען זייער מבינות, זייער קריטיק.

איך, קליין מענשעלע...

און דאָך לעב איך און שרייב ווייטער און עקזיסטיר ווייטער.

איז דאָס נישט אַ וואונדער אין דער וועלט? בעוויזט עס נישט, אַז איך קען אַ סך אויסהאַלטען, אַז איך בין שטאַרק געבויט, כאָטש איך זשיפּע קוים, כאָטש איך האַלט זיך קוים אויף די פיס.

יאָ. איך האָב אַ סך כוחות, כאָטש איך בין אַזוי שוואַך.

אַז איך האָב געקענט זעהן אין די לעצטע 40 יאָהר אַזוי פיל שלעכטע פּיעסען, פון שלעכטע שרייבער, שלעכט געשפּילט און בלייבען לעבען — וועל איך שוין קיינמאָל נישט שטאַרבען.

אַז איך האָב געקענט איינזיצען און זיך אייבערהערן צו הונדערטער רעדנערס, וואָס האָבען געהאַקט אַ טשייניק און נישט געוואוסט ווער עס האָט זיי געשלייערט, וועל איך שוין קיינמאָל נישט שטאַרבען. קיינמאָל נישט.

איהר האָט עפּעס אַ בעגריף, וואָס דאָס מיינט פאַר אַ נאַש־בראַט אויסצוהערען צוועלף אָדער דרייצעהן הונדערט רעדעס? — אַ גרויל!

און וויפיל נאַיִישע, אידיאָטישע לידער און סקיצען און ראָמאַנען איך האָב שוין אַריינגעזאַפּט אין זיך.

אַ ים!

און דאָך לעב איך!

און וויפיל ביכער האָב איך שוין אַ־ייגעשלונגען, וואָס זעגען אַפילו נישט ווערט דאָס פּאַפּיר אַ פערמעגען!

און וויפיל קלעפּ האָב איך שוין אַיינגעכאַפּט בייַ שטרייקען, בייַ דעמאָנסטראַציעס, בייַ וואַהל־מיטינגען.

איהר האָט נישט אַזויפיל האָר אויפ׳ן קאָפּ!

און אין וויפיל שלעכטע רעסטאָראַנען האָב איך שוין געגעסען פליש, פיש און אייער, און דאָך לעב איך נאָך.

און וויפיל האָב איך שוין געהאַט צו טאָן מיט דאָקטוירים, פּראָפעסאָרען און גענומען דייערע מעדיצינען און דאָך בין איך נאָך צווישען די לעבעדיגע און וויפיל מאָל בין איך שוין איבערגעגאַנגען

די גאַסען, זיך געהרעהט און געשלענגעלט צווישען הונדערטער אויטאָמאָבילען, עקספּרעסען, און דאָך בין איך נאָך קיין איין מאָל אַפילו נישט געהרג׳עט געוואָרען.

און וויפיל האָב איך, אין די לעצטע פערציג יאָהר, געליטען פון געסט, פון פּיאַנאָס, ראַדיאָס, פּאָרלעוער, דעקלאַמאַטאָרס, חזנים, און גלאַט אַזוי פון קרענק און נודניקעס?

און וויפיל שלעכטע לידער פון יונגע דיכטער האָב איך געמוזט פערייכטען, אויסגלעטען, אַרומשלייפען?

און וויפיל בלאָפערס האָבען מיר שוין אָפּגעבלאָפט און אויסגענוצט מיין וויך הערץ, און געכאַפּט בייַ מיר פינפערלעך, צעהנערלעך, פופציגער, און — פערפאַלען?

און דאָך לעב איך נאָך און, ווי מיין האַרץ זאָגט מיר, וועל איך נאָך לעבען אַ לאַנגע צייט.

סיידען... יאָ. סיידען איך זאָל שטאַרבען פאַר דער צייט, וואָס דאָס קען מיר קיין גוטס נישט טאָן.

יאָ, איך האָב שיער נישט פערגעסען: וואו זענען אַלע באַנקעט־ריעס, וואָס איך האָב געהערט?

און דאָך לעב איך נאָך!

און וויפיל טויזענטער מיילען בין איך שוין אויסגעפאָהרען?

און וויפיל מאָל האָט מען שוין מיך בעגנב׳עט אין דער „זאַגלעמביער צייטונג".

און וויפיל מען האָט געשפּילט מיינע פּיעסען און מען האָט מיר נישט בעצאָהלט?

ווען איך בין געקומען מאַהנען טאַנטיעמע האָט מען זיך בעהאַלטען פאַר מיר, אָדער דער דירעקטאָר אַליין האָט מיר ערקלערט, אַז ער איז נישט אין טעאַטער נישטאָ...

און דאָך לעב איך!

אָט אַזוי טראַכט איך, בשעת איך שטעה און קוק אַריין אין שפּיגעל...

פעטער מערץ, מ׳קען אייך!...

פון יוסף מאַרשעליק

אונז וועסטו, מערץ,
נישט נאַרען,
אונז וועסטו נישט
צונאַרען;
מיר קענען דיין
אַלטע יאַנואַר און
פעברואַר — דיין
טאַטען.

מיר ווייסען די ווערט
פון די רייד און
די צוזאָגען דיינע
אויף פרילינג;
ווייזט אונז אַ זון
און אַ פרייד, און
גיסט אונז — אַ וואָס?
אַ פערקיהלונג!

ביסט, כ׳לעבען, אַ נאַר
וואָס דו רעדסט נאָך,
ווייל וואָס דו זאָלסט,
מערץ, נישט זאָגען,
וועט יעדער, וואָס האָט
נישט פערזעצט נאָך
זיין פּעלצעל, זיכער
איהם טראָגען.

„בעקוועמע" פּל־עצער

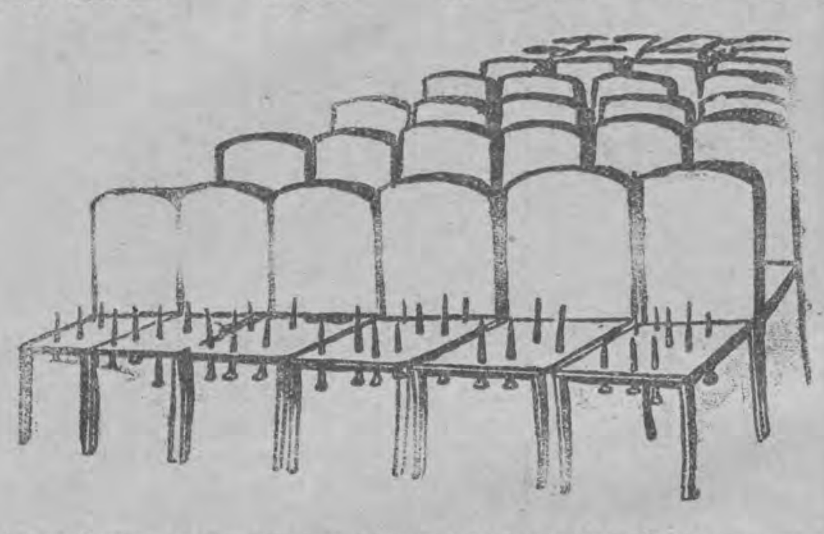

פאַר די סאָציאַליסטישע רעפּוטאַטן אין דייטשען פּאַרלאַמענט

יודישע פּקחות

אַנעקדאָטען און ווערטלעך, צוזאַמענגעשטעלט פון יודעלע בענעטאָוויטש

דער אמת בייַ די פּושעים

צום חדושי הרי״ם ז״ל איז אַמאָל געקומען אַ חסיד, וואָס איז ערשט באַלד וואָס געהאַט צוריקגעקומען פון אויסלאַנד און איהם דערציילט אַ טשי קאָווע תורה, וואָס ער האָט געהערט פריִיִגען — פון אַ דייטשען ראַבינער, וואָס איז געווען רעפאָרמירט און פאַרטגעשריטען.

די תורה איז זעהר געפעלען דעם חידושי הרי״ם ז״ל, פון וועלכע ער איז ממש בגאַנצען איבערראַשט געוואָרען און כסדר צוגעקלאַפּט מיט׳ן פינגער: אַזוי? אָ, וואַ־וואָ?

דער חסיד איז פשוט בשתומם געוואָרען זעהענדיג, ווי ווייט עס געפעלט דיין רבי די תורה פון „גוי׳אישען ראַבינער" מאַכט ער צו דיין רבי: רבי, ווי קומט אַזאַ אמת׳דיג וואָרט אין דיין מויל אַריין?

ער זכרונו לברכה

דער רבי, קלערט נישט לאַנג, און ענטפערט אָפּ דעם חסיד דינעם: ווען אונזערע אייגענע אנשי שלומינו זאָגען כסדר „שקר"... פאַלט דער אמת די „פּושעים"... אין מויל אַריין...

דער שטייגער בייַ חסידים, וועלכע פערעהרען זייער רבי, רופען איהם: „ער זאָל לעבען" און אויף זייערס אַ פערשטאָרבענעם רבי רופען די: „ער זכרונו לברכה"!

אַמאָל איז ענטשטאַנען אַ מחלוקה בייַ אַ געוויסע „כת חסידים" וועגען אויפנעהמען אַ נייעם רבי, רופט זיך איינער פון זיי אָן צום עולם חסידים: ווען ער זאָל לעבען, וועט זיין — ער זכרונו לברכה.. וועט ער ווערען, ער זאָל לעבען...

וואָלט ער געקושט דער חזיר און נעפּרעסען די שיקסעס!...

צום צאַנזער רבי ז״ל איז געקומען אַ יודיגע וועלכע האָט זיך מתנצל געווען פאַרן רבי, אַז איהר מאַן איז משוגע געוואָרען. באשר ער קושט זיך מיט שיקסעס און פרעסט חזיר.

אַזוי? האָט דער רבי געענטפערט משוגע איז ער? פערקעהרט: וואָלט ער געקושט דעם חזיר און געפרעסען די שיקסעס, וואָלט דאָס גאָר ווען אַ בעוויז, אַז ער איז משוגע, אָבער, אַז ער קושט די שיקסעס און פרעסט דאָס חזיר, איז ער בגאַרמאַל, ס׳איז נאָר אַ תאווה ר״ל.

א יוד א נודניק!

און א סובלאַקאַטאָר, וואָס ציהט זיך

צו בעריל ביסענקעמעל, קומט אַריין אַ יוד מיט אַ וועקסעל:

— בייַ אייך האָט מיט 2 יאָהר צוריק געוואוינט אַ סובלאָקאַטאָר העניעק אייערקיכעל?

— יאָ.

— ער האָט זיך אַרויסגעצויגען?

— יאָ אויף שרודמיעסקאַ 19.

— מוז איך הייסט עס, געהען אויף שרודמיעסקאַ 19!

— בחנם אייער גאַנג, דער הער אייערקיכעל האָט זיך פון דאָרט איבערגעצויגען אויף בענעדיקטאַ 55

— אויב אַזוי, מוז איך דאָך געהען אויף בענעדיקטאַ 55?

— איהר וועט איהם דאָרט אויך נישט טרעפען, ער האָט זיך איבערגעצויגען אויף דער אַלעיע קאָשטשושקי רוג אַנאַ, פון דאָרט ווידער אויף דער גלובנאַ 50, און פון דער גלובנאַ 50 אויף פשעיאַזד נעבען דער עלעקטראָווניע.

— נו גוט, אָבער זאָגט זשע מיר, וואו וואוינט ער איצט?!..

איצט? זיט 2 וואָכען וואוינט ער יודישע בייַ מיר.

הונגער — א בילד

פון פרץ הירשביין

ביי ביידען האבען די אויגען געגליהט און געצונדען די פינסטערניש — ביי איהר און ביי איהם. זי האט אַרויסגעשלעפט פון מיסט־קעסטעל אַ פעטען פאַפיר־קנויל. אנגעהויבען עס פונאַנדער־וויקלען מיט די פאָדערשטע לאַפּקעס און פיסקעל, ווען ער האט זיך אונטער־געגנבעט און דעם פאַפיר־קנויל ביי איהר אַרויסגעכאַפּט, זי האט זיך דער־שראָקען, אַ שיפּע געטון און אָפּגעשפּרונגען אין אַ זייט. דער געשמאַקער טעם פון פעטען פאַפּיר איז איהר געבליבען אין מויל, מיט'ן רוקען איינגע־בויגען, מיט'ן בויך אָנגעריהרט די ערד — זענען איהר גליהענדע אויגען געווען געווענדט צו איהם.

ער האט שוין דעם ליידיגען פאַפּיר אָפּגעשאַרט פון זיך. זיינע אויגען האָבען פונקט ווי איהרע גע־גליהט, ס'האט איהם געקלאַפּט אַ צאָהן אין אַ צאָהן אַ קאַלטע ווינטער־נאַכט. די שמאָלע הויזען האָבען זיך געקלעפּט צו די האַלב־פערשטאַרטע פיס; דאָס קורץ, לויז־פערקנעפּעלט רעקעל האט אַ שטרי־קעל אַרומגעגאַרטעלט, ס'יונגע פנים, דאָס בלויז־בלאַסע פנים, האט נישט פערמאָגט קיין אויסדרוק פון יוגענד; ס'האט אין דער נאַכט גיכער אויסגע־זעהן ווי אַ לענגליכער קיזעלשטיין, שמאָל פון אונ־טען, ברייטער אויבען און מיט צוויי אויגען וואָס גליהען, מענש און קאַץ; איהר איז געווען וואַרי־מער, כאָטש הונגעריג.

אין פאַפּיר איז גאָרנישט געווען; פונדעסטוועגען האט זי חושד געווען, אַז עפּעס האט מען פון פאַפּיר געקענט געניסען, דאַ־ריבער איז זי אַ צייט געבליבען מיט די אויגען געווענדט צו איהם. ס'האט אָבער איהר וואַרימקייט צו איהם געצויגען; איהר וואַרימקייט האט ממש אָנ־געריהרט זיין לייב, געווען שוין ווייט נאָך האַלבע נאַכט אין די גאַסען פון אָרימקייט, ער און די קאַץ, ביידע הונגעריגע; ביידע אָפּגעזאָגטע.

— מיאַ־או — האט זי צו איהם גערערט — מיאַ־או — — —

האט ער אויסגעשטרעקט צו דער קאַץ אַ שוואַ־כע, אָפּגעצערטע האַנד און געזאָגט:

— ביזט הונגעריג. מיר ביידע זענען הונגע־ריג, מיר איז נאָך דערצו קאַלט, דו — אָהן אַ היים; איך — הפקר אין גאַס. קום אַרויף צו מיר אויף דער האַנט, וועסט מיך וואַרימען... האָסט מורא, כמעט... איך האָב פון קיינעם קיין פעל נישט גע־שונדען; האָב נישט קיין פאָרכט פאַר מיר. פערשטעהסט דאָך וואָס איך רעד: קוקסט מיך אָן און הערסט — כמעט... ביזט הונגעריג ווי איך — כאָטש די וועלט איז דיינע ווי מיינע. כ'בעדאַרף נישט זוכען שפּייז אין מיסטפעסטעל, אויסקנעהמען עס ביי דיר. כמעט, כ'שעהם זיך פאַר דיר... יאָ: איך דיר, מעגסט הערען און געדענקען — די וועלט איז דיינע ווי מיינע, האָב קיינמאָל נישט גע־רעדט אַזוי צו דיינע, וואָס היטען אָפּ מייזישע לע־כער, גלוסטען וואַרים בלוט, ווילען וואַרים פלייש: פערצוקטע מיינז מאַכען דאָס פרעסען בעטעמטער; כ'זעה עס איצט... כ'איז מיר ביי גלייך... זאָג איך דיר: די וועלט געהער אונז ביידען, צו די הונ־געריגע, צו די אַרויסגעוואָרפענע צום דרויסען, שפּייכלערס מיט שפּייז געלאָדען — הונגעריגע וועלען די שפּייכלערס אויפברעכען; אונטערן פרייען הימעל שפּייזען די הונגעריגע... יאָ, דיך און דיי־ניגע אויך... קום צו מיר אויפ'ן האַנד, כ'וועל דיר זאָגען אַ סוד אין אויער, קיינער זאָל עס נישט הערען; אפילו די נאַכט בעדאַרף עס אויך נישט הע־רען... הונגער שטעלט שוין אויף הונגער־מחנות; הונגער צינדעט פייער אין די בליקען; הונגער גיט די פאַקלען אָנגעצונדענע אין די הענט — ברענען, וואו פערשלאָסען; צעשטערען וואו מען שטעלט זיך אַנטקעגען, כאַ — — — כאַ־כאַ־כאַ...

די קאַץ האט אויסגעהערט זיינע רייד, מיט אוי־גען נאָך אַלץ צו איהם אָנגעצונדענע; פערטאַיעט, מיט דעם בויך אָנגעריהרט די ערד, האט זי נאָך געוואָלט פּרובען נאָכאַמאָל זיך דערנעהנטערען צום מיסט־פעסעל. האט אַ ווילע געשנאַפּט די לופט אַרום — האט אָבער באַלד פערקריוועט מיט אַ שאַר־פען פערצייג אויף צוריק, מיט קאָפּ און האַלז ניד־עריג ביי דער ערד האט זי זיך אַוועקגעשלייכט און איז אין דער נאַכט פערלאָפען.

די ווינטערנאַכט האט שטייפער אַרומגענומען זיין לייב. ער האט געשפּירט אַ ברענען אין לייב, ער איז זיכער געווען. די קאַץ האט איהם חושד גע־ווען אין שלעכטס, און איז דעריבער אַנטלאָפען, און אפשר ווייסט די קאַץ פון אַן אַנדער מיסט־פעסעל, וואו דאָרטען וועט זי געפינען שפּייז... אפשר גאָר זי באַכפאַרשען; זי וועט אויסשפּירען אַ שטיקעל שפּייז־אָפּפאַל. וואָס וואָלט דאָס ברענעניש אין זיין דורכגעפרוירען לייב געלאָשען.

ער האט ווידער אויסגעהויבען דעם פעטען פאַ־פּיר וואָס ער האט אָפּגעשלאָגען ביי דער קאַץ און געשמעקט, אַ ריח פון פלייש... גאָר נישט לאַנג איז אין פאַפּיר פלייש געלעגען... אַז ער שמעקט — שפּירט ער אין קאָפּ אַ ריח פון ברויט; נאָך מעהר אַ ריח פון ציבעלע אויך... ער שפּירט דורך דעם אַ ריח פון שפּייזען וואָס זענען אין פאַפּיר נישט געלעגען.

הונגער, קעלט — ביידע זענען די ביינער אין זיין לייב, ער פערנעהמט קלאָר ווי מען זעגט די ביינער אין זיין לייב, אַפיהער האט עס אויסגעווי־זען גלייך ווי מען וואָלט מיט אַ רייף אַרומגענומען זיינע ריפען; מען ציהט אין דעם רייף, די ריפען בויגען זיך איין אונטער דעם דרוק פון רייף; עס ווערט זיין האַרץ ענג אין איהר ברוסט־קאַסטען; אָט באַלד וועט זיך דאָס האַרץ אָפּשטעלען... און תיכף הויבען אָן קלינגען זיינע אייגענע רייד, וואָס ער האט נאָר וואָס גערערט צו דער הונגעריגער קאַץ. די ווערטער האָבען זיך צו איהם ווידערגעקערט אַזעלכע הייסע, אַזעלכע פייערדיגע; די ווערטער קלינגען איהם נישט אין די אויערען — נאָר ווי צע־גליטע שטיקער מעטאַל קומען זיי מיט אַ זשומען אָן און ריהרען אָן זיין קאַלט לייב; און ווי נאָר זיי בעריהרען זיין לייב — ווערען זיי אויפגעלעזט און גיסען זיך אַריין אין זיין לייב אַריין. דערפון, בעגרייפט ער, איז איהם איצטער פּלוצלינג אַזוי הייס געוואָרען.

— פאַרוואָס, ווען דאָס לייב ברענט, קלאַפּט עס פונדעסטוועגען אַ צאָהן אָן אַ צאָהן? פאַרוואָס, ווען דער רייף אַרום ברוסט האט נאָכגעלאָזען — ווערט עס גאָר אַזוי ענג און אַזוי הייס אין האַלז, גלייך ווי מיט אַן אייזערנעם שלייף האט'ן פערצויגען אַרום האַלז; מען ציהט דעם שלייף, כדי דעם האַלז איבערשניידען... דער קאָפּ וועט אַראָפּפאַלען נעבען זיינע פיס און זיך צעווייגען? — —

ער דערמאָנט זיך איצטער, אַז ער האט דער הונגעריגער קאַץ געוואָלט נאָך עפּעס זאָגען. יאָ, אַז דער טאָג איז שוין נאָהענט, האט ער איהר געוואָלט זאָגען, ווען די הונגער־מחנות וועלען אַר־ויסקומען... גאָר נאָהענט איז דער טאָג. נישט מעהר, וואָס ער אַליין איז אַרויס אַ ביסעל צו פריה; נישט געוואַרט אויף די מחנות... ער אַליין איז צאָר אַרויס זוכען שפּייז אין מיסט־פעסעל און נישט אין די שפּייכלערס פון די זאַטע.

האט ער געקוקט אויב אימיצער זעהט נישט; אַריבערגעבויגען איבער'ן מיסט־פעסעל — איז ער מיט ביידע הענט אין מיסט אַריין, גענומען דאָרט אין דער טיף פון מיסט איבער־טאַפּען יעדע קליי־ניגקייט וואָס איז איהם צו די פינגער געקומען. ס'איז נישט געווען דער הונגער; ס'איז גיכער געווען די אויסגעלאָשענע נייגעריגקייט, וואָס האט מיט פינגער געזוכט אין מיסט. אַ סך וויכטיגע זאַכען אָנגעטאַפּט און קיין פערלאַנג איז נישט געווען אַרויסצונעמען דאָס געפונענע; אַרויסנעמען און אַ שמעק טאָן, ווי ער האט עס פריהער געטאָן מיט'ן פעטען פאַפּיר וואָס ער האט ביי דער קאַץ אָפּגעשלאָגען. ער האט אין דער טיפעניש פון מיסט אויפגעווייס אָנגעטאַפּט שטיקלעך האַרטע ברויט, ווי אויך שטיק־לעך צעווייקט ברויט. ער האט צווישען די פינגער געפיהלט ביינער אַרומגעריזשעטע, און האט אויך אָנגעטאַפּט ביינער מיט פעטסען נאָכגעבליבענע אַ־רום די ביינער... ער האט אויך אָנגעטאַפּט אַ מע־סער מיט ציינדלעך ווי אַ זעג; אַ ברויט־מעסער — זענען די הענט לענגער געבליבען ביים מעסער. דווקא דאָס מעסער האָבען די הענט פאָרזיכטיג אַרומגע־פאָרשט, די רעכטע האַנט האט געגריבט דעם שאַרף און די לינקע — דאָס הענטעל... יאָ, דאָס הענטעל איז אָפּגעבראָכען פון מעסער... שווער איז איהם צוצונעמען די הענט פון מעסער... מעסער... מעס־סער — מעס — — —

די קאַץ איז ווידער שטיל און ווייך אָנגעקומען געהאַלטען זיך נידעריג ביי דער ערד. זי האט בע־מערקט איהם. דעם מענשען, אַנ'אַריבערגעבויגענעם איבער'ן פעסעל — איז עס איהר פערדעכטיג גע־ווען. זי איז אַ ווילע געבליבען ווי אַ פערגליווערטע אויף איהר אָרט, די פאָדערשטע רעכטע לאַפּקע עט וואָס מיט אומזיכערקייט אויפגעהויבען, גרייט אויף־צוריק אַ קירעווע טאָן, טאָמער וועט ענטשטעהען אַ סכנה. די קאַץ האט געוואַרט, אַז דער מענש, וואָס איז אַריבערגעבויגען איבער'ן פעסעל, מיט דער ברוסט אָנגעשפּאַרט אויפ'ן אַרויסגעשטעקטען, ווייכען מיסט — ער וועט זיך באַלד אויפהויבען. אפשר וועט זי בעדאַרפען בעמען לויפען. ס'האָבען זי גע־צופּט די אַלערליי שפּייז־ריחות, וואָס דער מענש האט מיט די הענט פון מיסט אַרויסגערודערט און אויף דרויסען געבראַכט. דער מענש האט זיך נישט געריהרט.

דער מענש האט נאָך מיט פערגלייזטע אויגען, שוין אָהן פייער אין די אויגען, געזעהען די קאַץ ביים אָנקומען; ער האט נאָך געוואָלט רעדען צו דער קאַץ; געוואָלט נאָכאַמאָל איהר דערצעהלען פון הונגער־מאַרש און פון די מחנות, וואָס וועלען אויפברעכען אַלע שפּייכלער... אָבער זיינע ליפּען, וואָס האָבען נאָך מיט אַ ווילע צוריק ספּאַזמאַטיש זיך געשרומפען און געציטערט איבער זיינע ציהן — זענען איצטער צונויפגעצויגען געווען שטייף. די צייהנער האָבען אויך אויפגעהערט צו קלאַפּען צאָהן־אָן־צאָהן.

לאַנג איז די קאַץ אַזוי געשטאַנען מיט דער רעכטער פאָדערשטער לאַפּקע אויפגעהויבען, דער־נאָכדעם, אַז דער מענש האט זיך פאָרט נישט גע־ריהרט מעהר פון אָרט, האט זי די לאַפּקע אַניד־ערגעשטעלט ווייך אויף דער ערד, אויסגעגלייכט דעם רוקען, אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַרויפגעקוקט צום פעסעל אויבען; געפאָרשט, צי ס'וועט מעגליך זיין פון אונטער דעם מענשען עפּעס פון פעסעל אַרויסבעקומען. דער ריח פון שפּייז האט שטאַרק גע־צויגען. אַ ריח פון פלייש און אַ ריח פון פיש. אַ ריח, וואָס האט ביי דער הונגעריגער קאַץ אויפגע־וועקט אַ דרייסטקייט אַ שפּרונג צוטון אין סכנה אַריין.

די קאַץ האט געצילט אַרויפצושפּרינגען אויפ'ן פעסעל און איז אַרויפגעשפּרונגען אויפ'ן פערגליווערטען, אַראָפּגעהאַנגענעם קאָפּ פון מענשען. עס האט דער קאַץ נאָך אַלץ גע'חידוש'ט איהר אייגענע דרייסטקייט און די פערגליווערטע שטילקייט, וואָס דער מענש האט אַרום פעסעל געשפּרייט. פאָרזיכטיג האט די קאַץ מיט דער לאַפּקע גענומען פונאַנדער־ריהרען די מיסט, וואָס האט אַרויסגעשטאַרצט פון אַהינטער דעם מענשענ'ס פערגליווערטער ברוסט. ווען זי איז געוואָרען נאָך דרייסטער — האט זי דעם מענשען אויך אַרומגעשמעקט. פון איהם האט אויך אַ געשמאַקער מיסט־ריח געצויגען...

ענטשטעהונג פון מינים

(לעבענס־געשיכטע פון טשאַרלס דאַרווין, וואָס האט בעגרינדעט די טעאָריע פון עוואָלוציע)

פון ל. באַראַדולין

טשאַרלס ראָבערט דאַרווין איז געבוירען גע־וואָרען אין דעם קליינעם שטעטעל שריוסבורי, ענג־לאַנד, דעם 12־טען פעברואַר 1809. זיין פאָטער איז געווען אַ דאָקטאָר און דער זוהן פון עראַזמוס דאַרווין.

זיין פאָטער איז נישט געווען קיין אָרימאַן און נאָך פערמעגליכער איז ער געוואָרען, ווען ער האט געהייראַט מיט דער טאָכטער פון אַ רייכען פאַבריקאַנט. אָבער, איז זי געשטאָרבען, ווען טשאַרלס איז אַלט געווען אַכט יאָהר.

די ערשטע זיבען יאָהר האט טשאַרלס געלערנט אין אַנ'אָרטיגער שול, דערנאָך האט איהם דער פאָטער אַוועקגעשיקט קיין עדינבורג צו שטודירען מעדיצין. צוויי יאָהר האט ער דאָרט פערבראַכט און האט דעם מעדיצין־שטודיום אויפגעגעבען. ער האט נישט געוואָלט זיין קיין דאָקטאָר. האט איהם דאַן דער פאָטער אַוועקגעשיקט אין קעמברידזש, צו שטודירען דאָרט אויף גלח. דריי יאָהר האט ער דאָרטען שטודירט. דאַן איז אין זיין לעבען פאָרגע־קומען דאָס וואָס מען קאָן איצט אָנרופען אַ היסטאָ־רישע ענדערונג.

קיין גוטער שילער איז דאַרווין קיינמאָל נישט געווען, און וואָס ווייטער אַלץ ערגער. זיין פאָטער און זיינע לעהרער און פּראָפעסאָרען האָבען פון איהם קיין סך נישט געהאַלטען. דאַרווין האט זיך דערנאָך בעקלאָגט אין זיין אויטאָביאָגראַפיע, אַז דער אופן, ווי אַזוי מען האט די לימודים געלערנט אין אוניווערזיטעט, איז געווען אַזאַ טרוקענער, אַז ער איז שיעור דערשטיקט געוואָרען. איינער פון די לימודים איז געווען געאָלאָגיע, די לעהרע וועגען דער ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון דער ערד. איז אָט די וויסענשאַפט געלערנט געוואָרען אַזוי טרוקען און האַרט, אַז דאַרווין האט זיך געגע־בען דאָס וואָרט, אַז ער וועט זיך קיינמאָל צו אָט דער וויסענשאַפט נישט צוריהרען. און געוואָלט האט עס דערזעלבער דאַרווין, וועלכער האט מיט יאָהרען שפּעטער געמאַכט אַזעלכע וויכטיגע ביישטייערונגען צו אָט דער וויסענשאַפט.

אָבער צוויי שוואַכקייטען האט דאַרווין געהאַט — שוואַכקייטען, דורך וועלכע זיינע אייגעבוירענע געניאַלע נייגונגען און פעהיגקייטען האָבען זיך אויסגעדריקט פון זיין קינדהייט אָן. ערשטענס, האט ער ליב געהאַט אַרומצוגעהען אין וואַלד מיט אַ ביקס און שיסען חיות (דאַרווין איז געווען אַ דער־פאָלגרייכער יעגער); צווייטענס, האט ער ליב גע־האַט צו זאַמלען פערשידענע מינים איינזעקטען און חיה'לעך.

דער עפּיזאָד, וואָס האט געמאַכט די היסטאָ־רישע ענדערונג אין זיין לעבען, איז געווען אַזאַ:

די ענגלישע רעגירונג האט אַרויסגעשיקט אַ שיף פאַר געאָגראַפישע פאָרשונגען. די שיף האט געדאַרפט אַרויספאָהרען אויף עטליכע יאָהר אַכ־אַנאַנד און אויספאָרשען די ימים און ברעגען. דער נאָמען פון דער שיף איז געווען „ביגל“ און דער נאָמען פון דעם קאַפּיטאַן איז געווען פיץ־ראָי. האט דער קאַפּיטאַן געלאָזט וויסען צווישען זיינע בעקאַנטע, אַז ער איז גרייט מיטצונעמען מיט זיך אַ יונגען נאַטוראַליסט אַלס פאָרשער. האט זיך פון דעם דערוואוסט אַ געוויסער פּראָפעסאָר, וועלכער האט געקענט דעם יונגען דאַרווינ'ען — ער איז דאַן אַלט געווען 22 יאָהר — און האט שטאַרק גע־האַלטען פון איהם. האט דער פּראָפעסאָר רעקאָ־מענדירט דאַרווינ'ען. אָבער דאַרווינ'ס פאָטער האט איהם נישט געלאָזט פאָהרען. ער האט געזאָגט, אַז דאָס וועט שטערען זיין דערציהונג. „סיידען“ — האט דער פאָטער צוגעגעבען — „ווען אַ קליגע־רער פון מיר וועט זאָגען, אַז דו דאַרפסט פאָהרען“.

דער יונגער דאַרווין האט שוין געהאַט געענט־פערט, אַז ער קען דעם פאָרשלאָג נישט אָננעמען. ווען זיין פעטער אַנ'אַנקעל האט זיך פון דעם דערוואוסט און איינגערערט דעם פאָטער, אַז ער זאָל איהם לאָזען פאָהרען. דאַרווין איז באַלד אַפּגעפאָהרען קיין לאָנדאָן צו זעהען זיך מיט'ן קאַפּיטאַן פיץ־ראָי. דער קאַפּיטאַן האט איהם שיעור אָפּגעזאָגט. דער יונגער דאַרווין האט געהאַט אַ ברייטע און זעהר נישט קיין שעהנע נאָז, און אָט די נאָז איז דעם קאַפּיטאַן נישט געפעלען געוואָרען. דער סוף איז אָבער געווען, אַז ער האט איהם דאָך מיטגענומען.

די שיף האט פערבראַכט אויף די ימים קאַרגע פינף יאָהר, פון דעצעמבער, 1831, ביז אָקטאָבער, 1836, און יעדעס מאָל, ווען די שיף איז צוגעקומען צו אַ ברעג, איז דאַרווין אַראָפּגעגאַנגען און גע־מאַכט פערשידענע פאָרשונגען. אַ בעאָבאַכטער איז ער געווען אַ געבוירענער, מיט אַנ'אויסערגעוועהנ־ליך־טיפען בליק אויף נאַטור־ערשיינונגען, — האט דאַרווין דערזעהען פאַר זיך ברייטע וועלטען. דאָס שטודירען די נאַטור אויפ'ן פּלאַץ, אין אַלע פערשי־דענע פאָרמען איהרע, האט איהם די אויגען געעפענט און אַ סך זאַכען זענען איהם קלאָר געוואָרען.

אָט זענען, צום ביישפּיל, צוויי מאָמענטען; אויפ'ן וועג האט זיך די שיף אָפּגעשטעלט ביי דער קליינער נישט־בעוואוינטער גרופּע אינזלען „גאַלאַ־פּאַגאָס“, וואָס געפינט זיך אויפ'ן פּאַסיפישען אָקעאַן, אַ זעקס הונדערט מייל פון עקוואַדאָר, זיד־אַמע־ריקע. האט דאַרווין דאָרטען ענטדעקט איינציגע מינים חיות, וואָס זענען געווען אַ־עהנליך צו די חיות פון עקוואַדאָר און זיד־אַמעריקע אין אַלגעמיין, אַ־אַזוי פערשידען פון זיי. פערגלייכענדיג די חיות, איז דאַרווין געקומען צום בעשלוס, אַז די חיות פון זיד־אַמעריקע, און איבערהויפּט פון עקוואַדאָר, און די חיות פון די גאַלאַפּאַגאָס אינזלען שטאַמען פון דיזעלבע מינים. אָבער דערפאַר, וואָס די חיות זענען אַזוי ווייט אָפּגעשיירט פון זיד־אַמעריקע און לעבען אונטער אַנדערע בעדינגונגען, האָבען זיי זיך ענטוויקעלט אין נייע ריכטונגען און פאָרמירט נייע מינים, וועלכע מען בעגעגענט שוין נישט אויף דער טעריטאָריע פון זיד־אַמעריקע.

אַ צווייטער פאַל איז געווען אַזאַ: אין אורוגוואַי, זיד־אַמעריקע, האט דאַרווין ענטדעקט סקעלעטען פון פערצייטיגע חיות. לויט דעם פּלאַסט ערד, וואו ער האט די סקעלעטען ענטדעקט, האט ער אָפּ־געשאַצט, אַז זיי האָבען געלעבט מיט הונדערטער טויזענטער יאָהרען צוריק. לויט דער קאָנסטרוקציע פון די ביינער, זענען זיי געווען ענליך צו די איצ־טיגען „סלאָטן“ פון זיד־אַמעריקע, נאָר אַ סך גרע־סער אין וואוקס און ווייניגער ענטוויקעלט. האט דאַרווין בעשלאָסען, אַז די איצטיגע „סלאָטן“ האָבען זיך ענטוויקעלט פון די פערצייטיגע, וועלכע האָ־בען געמוזט אונטערגעהען, ווייל די בעדינגונגען פון לעבען האָבען זיך געענדערט.

אָט די צוויי פאַקטען און אַ לאַנגע רייהע אַנדערע עהנליכע פאַקטען, וועלכע ער האט בעאָבאַכטעט פריהער אויף זיין רייזע מיט דער שיף „ביגל“ און דערנאָך ביי זיך אינדערהיים, זענען געווען דער פונ־דאַמענט, אויף וועלכען ער האט אויפגעבויט זיין טעאָריע וועגען דער ענטשטעהונג פון מינים.

ער איז אַלט געווען 27 יאָהר, ווען ער האט זיך אומגעקעהרט צוריק פון זיין רייזע. דריי יאָהר שפּע־טער האט ער געהייראַט מיט זיינער אַ קוזינע, וועל־כע האט איהם געבוירען דריי זיהן און צוויי טעכטער.

פאַר זיין לעבען האט דאַרווין אָנגעשריבען אַ מאַסע וויסענשאַפטליכע אָפּהאַנדלונגען און איי־ניגע גרינטליכע ווערק, וועלכע זענען געוואָרען דער פונדאַמענט פון דער מאָדערנער טעאָריע פון עוואָ־לוציע. דער גרונט־געדאַנק זיינער איז געווען אַזאַ:

די אַלע מינים לעבעדיגע אָרגאַניזמען, וואָס זענען פאַרהאַן אויף דער ערד, דער מענש אַריינגע־רעכענט, זענען ענטשטאַנען פון דעמזעלבען וואָר־צעל דורך אַ פּראָצעס פון לאַנגזאַמער אָרגאַנישער ענטוויקלונג. די ריכטונג, אין וועלכער די ענטוויק־לונג קומט פאָר ווערט קאָנטראָלירט פון געאָגראַפישע קלימאַטישע און אַנדערע בעדינגונגען, די פאָרמען פון שפּייז אַריינגערעכענט, צוויי הויפּט־פאַקטאָרען שפּילען דאָ אַ ראָלע: נאַטירליכער אויסוואַהל און געשלעכטליכער אויסוואַהל. נאַטירליכער אויסוואַהל מיינט, אַז נאָר אַזעלכע אָרגאַניזמען, וואָס זענען גוט צוגעפּאַסט צום לעבען, קענען בלייבען לעבען און האָבען קינדער, און די שוואַכערע, וואָס זענען ווייניגער צוגעפּאַסט צום לעבען, שטאַרבען אויס, איידער זיי האָבען קינדער. געשלעכטליכער אויס־וואַהל מיינט אָט וואָס: צוויי זכרים ווילען דיזעלבע נקבה, קומט צווישען זיי פאַר אַ קאַמף. דער שטאַר־קערער זיגט און קריגט די נקבה, וועט זי האָבען קינדער פון דעם שטאַרקערען מאַן, און די קינדער וועלען זיין די שטאַרקערע און געזונטערע.

אָבער די בעהויפּטונגען, וואָס דאַרווין האט געמאַכט, זענען נישט געקומען אין דער פאָרם פון אַ פילאָזאָפישער סברה, נאָר אַלס אַ דעמאָנסטראַציע פון פאַקטען. די אַלע פאַקטען און פאָרשונגען פון דעם לעבען פון די אָרגאַניזמען, וועלכע ער האט אַליין בעאָבאַכטעט און געזאַמעלט אַ לעבען־לאַנג, האט ער אויסגעשטעלט אין סיסטעמאַטישע רייהען און בעוויזען, אַז דער איינציגער לאָגישער שלוס, צו וועלכען מען קאָן קומען, איז, אַז די אַלע מינים חיות און פלאַנצען, וואָס זענען פאַרהאַן אויף דער וועלט, האָבען זיך ענטוויקעלט איינער פון צווייטען; אַז העכערע מינים האָבען זיך ענטוויקעלט פון נידערי־גערע, און אַז אַלע שטאַמען זיי פון דעם ערשטען שורש. און אַזוי איבערציינגענדיג זענען געווען די אויסגעשטעלטע פאַקטען און די שלוסען, צו וועל־כע ער איז געקומען, אַז זיי האָבען געמוזט ווירקען אויף די מוחות פון דענקענדיגע מענשען. און די וועלט האט געמוזט אָט די טעאָריע זיינע אָננעמען.

איצטער ווערען פיל פאַקטען פון זיין טעאָריע צוביסלעך מאָדיפיצירט אויפ'ן גרונט פון נייע דער־פאַהרונגען און בעאָבאַכטונגען. אָבער דעם גרונט־געדאַנק גופא האט טשאַרלז דאַרווין בעשאַפען. און דערפאַר איז זיין נאָמען אַזוי גרויס.

די וואָכער ||| (פון אַ ציקל) ||| פון יוסף אַהרונטשי

4.

דערווייל האָט די נויט אויסגעבעט אין באַלוט אַ בהרחבה'דיק געלעגער פאַר דער קרענק, וואָס הייסט טיפוס. די חולאות, וועלכע לענגעלט זיך אויס אויף אויסגעמאָרזעטע לייבער פון הונגער'דיגע צו וועלכע עס קלעפּט זיך לייכט אויך לונגען-אַנטצינדונג, וואָס איז סכנות-נפשות'דיק. האָבן די געסלעך געהאַט אָפט צוגאַסט דעם שוואַרצן טויטן-וואָגן, מיט אויסגעפּרעסטע פּנים עגלה-פיהרער, וועלכער האָט שפּורלעך אין טעמפּ „אויסגערוימט" די טויטע קינדער מיט געשוואָלענע בייכלעך און אויסגעהאָ-דערטע צלמים לייט מיט פאַרגלייזטע אויגן. און ער איז אויף אַ מינדסט נישט געווירט געוואָרן סוגם געווען און קרעכצעניש פון די באַגלייטנדיקע אויף אונטערוויילעכטס פון קאַראַוואַן, וואָס זיינע פערד ברויכן מער נישט קיין „וויָ" און „הויטשאַ"; זיי זענען שוין צוגעוואוינט צום פּלאָנטער פון די געסלעך. און טרעפן דעם וועג נאָכן טויטן-ריח נאָך, וואָס הערט זיך פון באַ-לויטער געגנט ביז צום בית-עולם.

אין דער קיך, וואָס האָט אויף באַלוט אַרויסגעגעבן אומ-זיסטע זופּן מיט ברויט, זענען וואָכאַמאָל געשטאַנען גרעסערע רייען פון נויטבאַדאַרפטיקע מיט קראַנקע פּנים'ער און טריפנדיקע אויגן; זיי האָבן מער נישט אויסגעהאַלטן און זיך געמוזט געבן דאָס פּנים צו וואַשן, אַבי די קינדער נישט לאָזן איינגיין.

יעדן טאָג זענען צו די וועבערס, וואָס זענען געווען אין די וואַרעמע שטובן אין אין פאַריין, אָנגעקומען נייע „פּאַטשטן":

— מ'האָט שוין איינגעשריבן נייע 200 פאַמיליעס אויף מיטאָגן.

— דאָקטאָר ראָזמאַן גייט זיך מיען, מ'זאָל די אָרימעלייט, וואָס נעמען נישט קיין בחינם'דיקע מיטאָגן, אַרויסגעבן שפּיצע אין פּראָדוקטן און קוילן.

— די קהלה, זאָגט מען, וועט אויך פאַרטיילן קוילן.

„ניי'ס שוין, גייטס, אַלץ איז פּאַלימיק, צו פאַרדרייען די מאָס די קעפּ. ס'עט גאָרנישט זיין. סאַמע בלאָף. אויב אין גמינע רעדט מען, ווילן זיי, די צדיקים, פאַרייבן די אויגן, בכן זיי טוען. אַבי זאָגן צו, זיי זאָגן דאָך צו גאַנצע יאָרן!..."

„אומזיסטע מיטאָגן נעמען שנאָרערס. די איידעלע און פרומע לייט זענען צופרידן צו קענען געבן צדקה; אַבי ס'זאָל זיין וועמען צו געבן, נאָר נישט פון דער איינענער טאַש."

„וועבערס וועלן קיין קצבה נישט נעמען!"

„מיר וועלן זיי נישט לאָזן רויק!..."

אַזוי איז עס צוגעגאַנגען טאָג נאָך טאָג. די צאָל אומ-זיסטע מיטאָגן איז אומאויפהערלעך געוואַקסן מיט 200 — 300 און 500 יעדע וואָך. דערפאַר זענען די פּאַרציעס קלענער גע-וואָרן, דאָס שטיקל ברויט איינגעשרומפּן. דאָס רייטשעכץ אינ-גאַנצן פאַרשוואונדן. צווישן דעם המון הונגערנדיקע וואָס איז געווען געניט אָנצוקומען נאָך דער נעבעכדיקער גאָב, האָט זיך געהערט מיט בייזט:

— דערשטיקט זאָלן זיי ווערן, די פּיאַווקעס... זיי שוימען פון דעם שמאַנט!...

געמיינט האָט מען דעם דאָקטאָרס מענטשן, שלמה צערקע, דודל אייזיקאָוויטש און מענדל מאָשקעוויץ, טאַקע די לייט פון אַלטן וועבער פאַריין, פון וועלכן די וועבערס האָבן זיך אָפּ געקערט און די לעפּלייט זענען געבליבן ביי דער אומזיסטער קיך. געמאַכט זיך אַ פּרנסה פון אַלעמענס צער און ווייטיק.

און די אָרימע מענטשן, וואָס האָבן דערווייל נישט קיין אויסגאַנג פון יאוש, פאַרשטעלן זיך ס'פּנים, ווען זיי שטייען אויף דער גאַס אין דער ריי, וואַרטנדיק אויף דער יושקע. ס'איז די בושה פאַר דער דערנידעריקונג מצד אייגענע.

פּיי-ווי-סיי אָבער קען קיינער נישט אַראָפּנעמען אין קעל אַריין די יושקע, וועלכע איז טונקל ווי ש'ענק-וואַסער און האָט נישט קיין טעם. גייען די נויט-געשלאָגענע אין קיך אַריין נאָר נאָך דעם שטיקל שוואַרץ ברויט, אַ קנאַפּ האַלב פונט אויף אַ קאָפּ. אין די מערסטע שטובן גיסט מען איינגאַנצן אַוועק די זופּ, כאָטשיק נאָך אַ לעפל געקעכץ טאָמער יונג און אַלט. ווייל גאַנצע וואָכן נאָכאַנאַנד איז נישטאָ קיין פונק פייער אין שטוב, קיין רויך רייכערט זיך נישט פון קוימען. די ווינטשאַקן פון די שמאָלע געסלעך זענען פול מיט אויסגעגאָסענע יושקע — אַרבעס מיט גרויפּן און קאַרטאָפל מיט גרויפּן — וואָס ווערט געבראַכט פון דער אומזיסטער קיך. און אַרום שפּירט זיך יסורים פאַר-קרימונג און פאַרקראַמפּטע פּויסן פון דערמאָרדעטע, וואָס ווערן זיך נאָך.

ברויט איז ביליק, וואָס אַ טאָג ביליקער און אַ גראָשן זעט מען נישט אין די וועבער-הייזער אַריין שוין וואָכנלאַנג. איטלעכס מאָל, ווען אַ וועבער כאַפּט זיך אַרויס קיין ווילקע אָדער אַלטשטאָט, ווי עס ראַיעט זיך דער מסחר, וואָס טאַפּעט און איז גיריק אַלץ און אַלעמען איינצושלינגען, — קומט ער אַ היים מיט אַ פולן בויך נייס

— ברויט קאָסט אויף אַלטשטאָט 50 גראָשן צוויי קילאָ, מעל 40 גראָשן.

— אוי-וואָ, אַ פינעווער וואָלוועלער ווי דאָ, ביי אונז! — כאַפּן זיך אַלע אָן ביי די קעפּ.

— אַוואַדע, ביי אָרימעלייט מוז מען רייסן די הויט! שקאָשע, מיר זענען גוטע קיעלעך!

פון וואַנען דען האָבן די פּיצל געוועלבלעך דאָ זיך דער-שלאָגן צו סקלאַדעס סחורה און געקויפט זיך הייזער? אַלץ פון קבצנים, וואָס באַרגן זיך ברויט און קאַרטאָפל דעם טאָג דורכ-צוקומען.

און וואָס אַ טאָג פרישע פרייזן אויף ברויט.

— אוי, מאַמע, אין אונזער געוועלבל קאָסט שוין 45 גראָשן אַ ברויט — קומט צולויפן אַ קינד מיט פרייד.

— מיסטאָמע איז אויף אַלטשטאָט 40 גראָשן אַ ברויט! — ענטפערט די מוטער פאַרצאָגט. — כ'האָב מורא, ס'וועט קאָסטן 20 גראָשן אַ ברויט, און ס'וועט אויכעט נישט זיין דערויף... גיי, קויף, אָן אַקס פאַר אַ גראָשן, אַז דער גראָשן איז נישטאָ רעדט די יידענע שוין צו זיך, נישט צו קרענקן ס'קינד.

דער נייער וועבער-פאַראיין האָט אָבער אַריינגעגאָסן פרישע האָפענונג אין די הונגער-פאַרצאַפּלטע הייזער, ס'האָט זיך געהערט, אַז דער פאַריין אַרבעט פלייסיק, און מיט שטאַרקע הענט, און די קעטעס, וואָס ווערן פאַרנומען קיין קאָנסטאַנטין, אַלעקסאַנדער און די אַרומיקע דערפער וועלן אַהינצו מער נישט דערגרייכן. פאַר דאָס איז די מחנה געוואַקסן!

דער פאַריין! דער פאַריין! אַרום דעם האָט עס געקוכט, און געריזלט מיטן לעבן גלייך ווי עס וואָלט זיך אויפדערגיך געבויט אַ נייער ישוב מיטן כח פון איין משפּחה, אַ גרויסע און איינגעקעשנטע אין דער אַרבעט. וועמ' פון די וועבער עס איז נישט געווען דורך אַ טאָג אין פאַריין און דאָרט זיך אָנגעטרונקען מיט האָפענונג, אַז אַ ליאַדע טאָג וועט די פּעסיונג פון די פאַבריקאַנטן איינגענומען ווערן, — האָט זיך געשטאַרקט ווי מיט גוטן ווייַן מיט די הימלישע קלאַנגען וועגן דעם.

און איינגיכן האָט זיך געשטעלט אַ גרויסער טאָג. דער נייער וועבערישער פאַריין האָט געשיקט איינלאַדונגען צו די פאַבריקאַנטן, אַז אין דעם טאָג זאָלען זיי קומען אויף אַ קאָנ-פערענץ אין אַ נייטראַלן פּונקט, כדי דורכצורעדן אַ ברענענדיקע פראַגע מיט די וועבערס.

אויף אָט-דעם טאָג האָבן זיך די וועבער געשאַרפט: אָדער אַהין, אָדער אַהער וועלן זיי זיך אונטערגעבן, די פאַבריקאַנטן, וועלן מיר זיין גוט און פרום, אויב נישט — גייען מיר אין מלחמה אויף זיי. מער ווי מיט אויסהונגערן וועלן זיי אונז שוין נישט סטראַשען!

ס'האָט געזאָטן צווישן אַלעמען, באַלוט האָט געשוימט מיט צאָרן.

אין פאַריין זענען אָפּגעהאַלטן געוואָרן די לעצטע פאַר-זאַמלונגען, געווען נאָך בעראַטונגען און אויף די גאַסן זענען געשטאַנען כמאַרעס מענטשן, די ליידיקגייענדיקע וועבערס. וואָס זענען אויסגעדאָרט פון נויט.

אָן אויסגעווייטע פּאָך-קאָמיסיע און אַ פאָרשטייער פון די סאָציאַליסטן זענען אַוועק צו דער קאָנפערענץ מיט די פאַב-ריקאַנטן, וועלכע זענען געקומען אויסגעפּוצטע אין פיינע פו-טערס, מיט פריש-ראַזירטע פּנים'ער און גלייך-געקאַמטע בערד להיפּוך צו דער וועבערישער דעלעגאַציע, וואָס איהרע מיט-גלידער זענען געווען האָר-באַוואַקסענע מיט הונגער-געלע איינ-געפאַלענע גזיכטער, אין וועלכע ס'זענען געלאָפן און געשפּרונ-גען אויגן ברענענדיקע, טראַכטנדיקע מיט האַרטן בליק.

ביי אַ טיש, בעלויכטן איבערן קאָפּ מיט אַ הענגל אָנגעצונדענע עלעקטרישע לאָמפּן, איז אַרומגעזעסן די דעלעגאַציע פון די פאַבריקאַנטן און די פאָרשטייער פון די וועבער, אַ גלעקל אויבנאָן, און נעבן גלעקל אַ פערזאָן מיט אַ פּנים פון איינעם וואָס האַלט זיך חשוב, ווייל מ'האָט אים געוואַלבט פאַר פּרעזעס פון דער בצלשאַפט, וואָס איז דער נייטראַלער פּונקט פאַר דער קאָנפערענץ.

— הער דאָקטאָר, מ'קאָן שוין אָנהויבן, — האָט אַ פאַב-ריקאַנטישער קאָפּ און צונג, רויט, קיילעכיק און גלאַנציק, היי-מישלעך צוגעווינקן דעם בכבודן פּאַרשוין ביים גלעקל.

— אַ קלונג, אַ קאַפּריזנע הוסטעלע — אַלע אויגן קיקן אַהינצו, צום הער דאָקטאָר — און דער הער דאָקטאָר און פּרעזעס פון דער דעמאָקראַטישער אינסטיטוציע, וואָס האָט אויף זיך גענומען די אויפגאַבע צו זיין די פאַרמיטלער צווישן די צדדים, — עפנט די קאָנפערענץ, רעפערירט דעם ענין, ווי ער וואָלט אים אַליין אָנגעגאַנגען ווי אַ געוויסנס-זאַך (ער האָט אַזוי ערנסט, אַזוי מיטפילנדיק גערעדט!), און ענדיקט:

— און איצט מוזן קומען די רעפּרעזענטאַנטן פון ביידע לאַגערן מיט זייער וואָרט. די קאָנפערענץ וועט, גלויב איך, ברענגען צו אַ הסכם, אויב די פאָרשטייער זענען געקומען אַהער מיט אַ גוטן ווילן.

די וועבערישע דעלעגאַציע האָט דעם ערשטן אַרויסגע-שטעלט סעוול מאַלעניצקין. ער האָט גערעדט קלוג, אונטערגע-גאַרטלט מיט כח פון דער מאַסע, וואָס אין איהר נאָמען איז ער געקומען אין שליחות:

— די הערן פאַבריקאַנטן — האָט ער געזאָגט — פירן אָן אויס-אָטונג קעגן די באַלוטער וועבער, וואָס אויף זיי האָט זיך אויפגעבויט די טעקסטיל-אינדוסטריע. אַציגד זענען מיר איבעריק, ווייל די פאַבריקן פון קאָנסטאַנטין, בעלכאַטאָוו, אַלעקסאַנדער אַרבעטען וועלוועלער, וואָרום זיי האָבן אייגענעם קאָרן, אייגענע קאַרטאָפל און אייגענע כאַטע. נישט די נויט יאָגט זיי און נישט קיין עקסמיסיע פּלאָגט זיי. אַזוי ווי מען בעהאַנדלט אונז ביז אַהער איז אומדערלאָזבאַר! איך שטריי אונטער, אַז די זאַך איז פאַר אונז מער ווי ערנסט. פאַר באַלוט איז זי — איך שעם זיך נישט צוזאָגן — אַ ברויט-פראַגע, דערפאַר אַזאַ בלוטיקע, פאַר וועלכע די מאַסע וועט זיך איינשטעלן מיט איר גאַנצער קראַפט. די הערן קייגנאיבער דאַרפן זיך רעכענען דער-מיט, אויב נישט הייסט עס, זיי ווילן זיך שפּילן מיט פייער. און דאָס איז אַן איינשטעלעניש פאַר זיי.

(ווייטער קומט זונטאָג).

פאַרוואָס מען ניסט / די מיקראָבען-מלחמה וואָס געהט אָז אין אונזער קערפּער

(מעדיציניש שמועסן)

פון ד"ר י. טען

אַ פערקיהלונג, — אָט די פּשוט'ע פערקיהלונג, וועלכע כמעט קיין מענש מיידט נישט אויס, — איז אַ פאָרם פון פערגיפטונג. נישט דורך דעם, וואָס מען טרינקט גיפט, נאָר דורך דעם, וואָס אין קערפּער דרינגען אַריין אַ געוויסער מין מיקראָבען, און זיי טיילן אָפּ פון זיך דעם גיפט, וואָס מאַכט אונז צו פיהלען „נישט מיט אַלעמען".

הויבען הויבט זיך אָן די פערקיהלונג אַזוי:

אין דער לופטען טראָגען זיך אַרום פאַרשידענע מינים מיקראָבען. איינינע פון זיי זענען שעדליכע, אַנדערע זענען נישט קיין שעדליכע, און נאָך אַנדערע זענען נוצליכע. די מיקראָבען זענען פון אַ סך פאַרשידענע מינים. יעדער מין האָט זיך זיין אויס-זעהן, זיינע אויפפיהרונגען, זיין אייגען אַרט לעבען און זיינע אייגענע משוגעת'ן. איין מין מיקראָבען האָט ליב צו בעזעצען זיך אין די לונגען פון מענשען; אַ צווייטער מין האָט ליב צו בעזעצען זיך אין די העלזער פון קינדער; אַ דריטער מין האָט ליב צו בעזעצען זיך אין די געדערים, און אַזוי ווייטער און ווייטער.

איז פערהאַן איין מין מיקראָבען, וואָס האָט ליב צו בעזעצען זיך הינטער'ן דינעם הייטעלע אין נאָז — (אייגענטליך נישט איין מין, נאָר דריי מינים; זיי זענען אָבער אַלע נאָהענטע קרובים צווישען זיך, און מיר וועלען זיי בעטראַכטען אַלס איין מין) — דרינגט אַריין אונטער'ן הייטעל אין די קאַנאַלען פון אונזערע נאָז, קען פאַרקומען איינער פון די פאָלגענדע צוויי פּאַסירונגען:

איין פּאַסירונג איז אַזאַ:

אונזער בלוט איז אַ ווייסע פליסיגקייט אַזאַ, וואָס זעהט אויס ווי וואַסער. דאָס איז דער סערום פון בלוט. אין אָט דער פליסיגקייט שווימען אַרום צוויי מינים קייקעלעך. איין מין קייקעלע איז אַ רויטער, און דער צווייטער איז אַ ווייסער. אַזוי ווי די רויטע קייקעלעך זענען אַ סך מאָל מעהר ווי די ווייסע, דערפאַר זעהט דאָס בלוט אויס צו זיין רויט.

די ווייסע קייקעלעך זענען זעלבסטשטענדיגע קערפּערס און מאַכען אַ לעבען פאַר זיך. זיי שפּייזען זיך מיט באַקטעריען, באַצילען און אַנדערע מיקראָ-בען, וואָס דרינגען אַריין אין קערפּער. פון דאַנען איז געדרונגען, אַז אונזערע קערפּערס בויטיגען זיך אין אַ געוויסער צאָהל מיקראָבען, אַנדערש וועלען די ווייסע קייקעלעך פון אונזערע בלוטען אויס-געהען פון הונגער. און אָהן די ווייסע קייקעלעך קאָנען מיר זיך נישט בעגעהען. זיי זענען עס די חברה-לייט, וואָס היטען אָפּ אונזער ביסעל געזונט.

ווען די מיקראָבען, וואָס פאַראורזאַכען אַ פער-קיהלונג, דרינגען אַריין אין נאָז און בעזעצען זיך אונטער'ן הייטעל, קומען די ווייסע קייקעלעך און עסען זיי אויף און מיט דעם ענדיגט זיך עס.

דער צווייטער פאַל איז אַזאַ, ווען עס דרינגען אַהין אַריין מעהר מיקראָבען, וויפיל די ווייסע קייקע-לעך קענען פערניכטען. דאָס קען פאָרקומען אָדער דאַן, ווען אין דער לופטען טראָגען זיך אַרום מעהר מיקראָבען אַזעלכע, ווי געוועהנליך; אָדער דאַן, ווען צוליב אַ געוויסער אורזאַך געהען נישט פער-ביי גענוג ווייסע קייקעלעך אונטער דער הויט פון די קאַנאַלען אין נאָז. דאַן הויבען אָן די מיקראָבען זיך מעהרען, אין צוויי טעג צייט צע-פלאָדיען זיי זיך אין אַזאַ גרויסער צאָהל, אַז די ווייסע קייקעלעך קענען זיך שוין מיט זיי קיין עצה נישט געבען.

און די מיקראָבען פלאָדיען זיך דערווייל און מעהרען זיך און הויבען אָן אָפּטיילען זייער גיפט. הויבט עס אָן צו רייצען און קיצלען די נערווען אונטער דעם הייטעל אין נאָז-קאַנאַל. עס הויבט זיך אָן אָפּטיילען מעהר פליסיגקייט, ווי געוועהנליך, און מיר הויבען אָן ניסען. דאָס ניסען קומט דערפון, וואָס די נערווען ווערען דאָרטען צערייצט. איז דאָס אַליין אַ סימן, אַז די מיקראָבען זענען טעטיג, און אַז די פערקיהלונג הויבט זיך אָן. אין דער זעלבער צייט איז דאָס ניסען אַ פערלייכטערונג, ווייל יעדעס מאָל ווען מיר ניסען אַ ניס, שיסען מיר אַרויס פון די נאָז קאַנאַלען ווער ווייסט וויפיל טויזענטער מיקראָבען. צושפּרייטען זיך די מיקראָבען אין דער לופטען, דרינגען אַריין אין פרעמדע נעזער, וואָס האָבען די געוואוינהייט צו אָטעמען מיט לופט, און די עפּידעמיע פון פערקיהלונג הויבט זיך אָן.

אַנדערע מיקראָבען פון זעלבען מין דרינגען גאָר אַריין אונטער דער הויט אין האַלז, און דאָרט ווידערהאָלט זיך די געשיכטע פון דעם, וואָס איז פאָרגעקומען אין די נאָז-קאַנאַלען. דער אונטער-שיד איז נאָר, וואָס מיר ניסען נישט, נאָר מיר הוסטען. מיט'ן הוסטען שיסען מיר אויך אַרויס מאַסען מיקראָבען אין דער לופטען. און אַמאָל קומט פאָר ביידע זאַכען; מי מען ניסט, מי מען הוסט. דאַן איז גאָר פרעהליך.

און די מיקראָבען האַלטען דערווייל אין איין מעה-רען זיך, אין האַלז און אין נאָז. זייער צאָהל ווערט גרעסער מיט יעדער שעה; און וואָס גרעסער די זענען אין צאָהל, אַלץ מעהר גיפט צעזאַמלען זיי. די בלוטען טראָגען פונאַנדער די גיפט איבער'ן קערפּער, און דאַן זענען מיר קראַנק אויף אַ פערקיהלונג.

ניייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

ניייער פאלקסבלאט

מערץ

זון-אויפגאנג 5.30
זון-אונטערגאנג 5.56

ליכט-צינדען: 5.38

פרייטאג 24 כו אדר תרצ"ג

דער נעכטיגער אלגעמיינער-שטרייק

טראמוואיען האבען נישט קורסירט. — שטאטישע אמטען נישט געווען טעטיג

אין דעם נעכטיגען פראטעסט־שטרייק האבען אנטיילגענומען די אנגעשטעלטע פון אלע שטאטישע אונטערנעהמונגען און אינסטיטוציעס. דעריבער זענען אלע שטאטישע אמטען נעכטען נישט געווען טעטיג. עס זענען געווען טעטיג בלויז די אפטיילונגען פאר געזעלשאפטליכער שוץ (דירעקטע הילף, מאגאטאווניע און שפיטאלען). אין פארלויף פון עטליכע טאג איז די רוה אין ע"גיע נישט געשטערט געווארען.

(2) אין הסכם מיט די בעשלוסען, וואס זענען אנגענומען געווארען דורך די טראמוואי-אנגעשטעלטע, זענען די שטאטישע טראמוואיען נעכטען נישט ארויס פון די רעמיזעס.

דער פארשלאג פון א גרופע טראמוואי-ארבייטער, רעזערוויסטען און געוועזענע מיליטער-לייט בנוגע ארויספיהרען א טייל טראמוואיען אויף דער שטאט בתנאי אז דאס געלייזטע געלד זאל גיין פאר די משפחות פון די שטרייקענדע — איז דורך דער דירעקציע נישט אנגענומען געווארען.

אזוי-ארום האבען נעכטען אבסאלוט נישט קורסירט סיי די שטאטישע, סיי די אונטערשטאטישע טראמוואיען, און דעם רוב געוועהנליכע „טראמוואי-רייזער" איז אויסגעקומען צו מארשירען מיט'ן „עלעפטעל", ס'הייסט, צו גיין צופוס.

אינטערעסאנט און כאראקטעריסטיש איז דערביי דער פרט, וואס דער מאנגעל אין די טראמוואיען האט זיך נישט געלאזט ספעציעל פיהלען, און, ס'איז אויך נישט געווען דער פאל, ווי ס'האט פאסירט בעת'ן פאריגען טראמוואי-שטרייק, אז אין דער שטאט זאלען קורסירען אויטאבוסען. משמעות, אז די אויטאבוסען-אינהאבער האבען געהאלטען פאר פראקטישער און גלייכצייטיג עקספלואטירען בלויז די צופאהר-ליניעס, וואו זיי האבען געהאט א סך פדיון.

לויט ווי מ'איז אינפארמירט פון דעם טראמוואי-ארבייטער-פאראיין, וועלען די טראמוואיען היינט ארויספאהרען און קורסירען אין שטאט נארמאל.

אנ'עווענטועלע איבערחזר'ונג פונם טראמוואי-שטרייק קאן פארקומען אין שייכות דערמיט, ווי אזוי עס וועט זיך אויספורעמען די סיטואציע, ד. ה. אפהענגיג פון דער ביזאיצטיגער שטרייק-אקציע אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע.

18-טער טאג פון טעקסטיל-שטרייק

מארגען זאל צוזאמענגערופען ווערען א קאנפערענץ מיט די פאבריקאנטען

(2) נעכטען, אין דעם 18־טען טאג פונ'ם טעקסטיל־שטרייק איז צונויפגערופען געווארען אן אלגעמיינע פערזאמלונג פון ארבייטער־דעלעגאטען, בכדי צו בעטראכטען די איצטיגע לאגע. די פערזאמלונג איז פארגעקומען אין „דאם לודאווע". עס זענען געקומען א'ערך 1500 דעלעגאטען, וועלכע רעפרעזענטירען 4 ארבייטער־פעראיינען: כאדע, קארטעל, קלאסען־פעראיין און „פראצא".

אין אנהויב זענען אפגעגעבען געווארען בעריכטען וועגען ביזאהעריגען פערלויף פונ'ם שטרייק און וועגען דער איצטיגער סיטואציע. לויט דער ריי האבען גערעדט סאבא פון „פראצא", דעפשטשערקאווסקי פון די קלאסען־פעראיינען, פאוולאק (כ. ד.) און קולטשינסקי פון אמאליגען טעקסטיל־קארטעל ז.ז.פ.

איין דער דיסקוסיע איבער די בעריכטען האבען די רעדנער אונטערגעשטראכען די נויטווענדיגקייט פון פארזעצען די שטרייק־אקציע. די שטויס קראפט פאר'ן ווייטערדיגען אויסהאלטען דעם שטרייק, דארף זיין די שטעלונג פון דער גאנצער געזעלשאפט, וועלכע איז גוט געשטימט לגבי די שטרייקענדע — א סימן איז די בריית־פערצווייגטע הילפס־אקציע אין שטאט, וואס ווערט דורכגעפיהרט דורך כמעט אלע ספערען פון דער לאדזשער בעפעלקערונג.

אין די אנגענומענע רעזאלוציעס ווערט ערקלערט, אז די בעריכטען וועגען דער לאגע און די פלענער בנוגע די גרונטליניעס וועגען ווייטערדיגען פארזעצען דעם שטרייק זענען דורך אלע געוועזענע געווארען אין אכט און בעשטעטיגט געווארען. אין איין רעזאלוציע בעדאנקען די פערזאמלטע פאר'ן גערעכטן אין די משפחות פון די שטרייקענדע: דעם לאדזשער ארבייטער־מאגיסטראט, אלע ארגאניזאציעס, געזעלשאפטען און פעראיינען, וועלכע זענען צוהילף געקומען די נויטליידענדע שטרייקער.

די פערזאמלטע לויבען דאס פערהאלטען זיך פון א רייה מיטגלידער פון די שטרייק־קאמיסיעס, וועלכע האבען געהאנדעלט אייגנמעכטיג לטובת די ארבייטער־אינטערעסען געגען שטעלענדיג זיך די פרובען צוצושלאגען דעם סאליד־רישען פראנט דורך שטרייק־ברעכעריי.

עס ווערט בעשלאסען ווייטער צופיהרען דעם שטרייק ביז צו א נצחון.

עס ווערט אויך אויסגעדריקט א דאנק אלע ארגאניזאציעס פון ארבייטער און אנגעשטעלטע, וועלכע האבען זיך סאלידאריזירט מיט דער אקציע פון די טעקסטיל־ארבייטער דורכ'ן וואַרפען די ארבייט בעת'ן נעכטיגען איין־טאגיגען אלגעמיינעם פראטעסט־שטרייק.

מעגליכקייט פון א געמיינזאמער קאנפערענץ

(א) פון מאסגעבענדע קרייזען דערוויסען מיר זיך, אז נאכ'ן צוריקקומען פון לאדזשער וואיעוואדע פון ווארשא, ענטשטעהט א מעגליכקייט פון צונויפרופען מיט די אינדוסטריעלער א קאנפערענץ אויף מארגען.

לאדזשער וואיעוואדע אין ווארשא

(א) אין שייכות מיט'ן טעקסטיל־שטרייק איז נעכטען אראיסגעפאהרען קיין ווארשא דער לאדזשער וואיעוואדע האוקע־נאוואק וועלכער וועט אפהאלטען א קאנפערענץ מיט די רעגירונגס־פאקטארען פאר וועלכע ער וועט פארשטעלען בפרטיות די לאגע פון שטרייק. זיין צוריקקומען ווערט ערווארט היינט.

קאנפערענץ וועגען ליקווידירען

דעם טעקסטיל-שטרייק אויף דער פראווינץ אפגעלעגט

(2) נעכטען איז אין קרייז־ארבייטס־אינספעקטאראט פארגעקומען א דריי־שעה'דיגע קאנפערענץ מכוח'ן ליקווידירען דעם סכסוך אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע אויף דער פראווינץ דורכ'ן אונטערשרייבען א קאלעקטיווען אפמאך. אין דער קאנפערענץ האבען אנטיילגענומען פארשטעהער פון פראווינצער פאבריקאנטען־פעראיינען און פערטרעטער פון אלע לאדזשער ארבייטער־פעראיינען. די אונטערהאנדלונגען האבען נישט געבראכט צו קיין שום רעזולטאט ווייל ביידע צדדים האבען בעשלאסען זיך מיישב צו זיין מיט זייערע בעפולמעכטיגטע. די קאנפערענץ איז דעריבער אפגעלעגט געווארען אויף מאנטאג פריה.

שטורמישער מיטינג פון קאטאן-ארבייטער

(2) נעכטען צעהן פריה איז אין האנדווערקער „רעסורסא" פארגעקומען א מיטינג פון קאטאן־ארבייטער, וועלכע שטרייקען שוין זינט פינף וואכען און האט נישט קיין שום עקזיסטענץ־מיטלען. דער מיטינג איז א'רך זעהר שטורמיש. עס איז זעהר שארף געטאדעלט געווארען די פער'עקשנטע שטעלונג פון די פאבריקאנטען, מען האט אנגעוויזען אז עס איז דעריבער נויטיג אנ'ענערגישע אינטערווענץ פון די אפיציעלע פאקטארען. עס איז דערביי בעשלאסען געווארען אז א דעלעגאציע זאל זיך ווענדען צום וואיעוואדע. די דעלעגאציע איז טאקע באלד אויפגענומען געווארען דורכ'ן וואיעוואדע, וועלכער האט צוגעזאגט אונטערצונעהמען אלע מיטלען, בכדי דער אפמאך זאל אונטערגעשריבען ווערען.

ארטאפעדישער אנשטאלט

בראטעזען, גארסעטען, א ר־טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאטפוס-איינלאגען נאגען פיס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović

פיעטריקאווער 119, טעל. 281-81

שרעקליכער זעלבסטמארד פון אנ'ארבייטסלאזער

(2) די 51-יאהריגע ארבייטסלאזע, אננא פילץ (פשענדזאלניאנא 84), איז נעכטען אראפגעשפרונגען פון צווייטען שטאק, און איז דערהרג'עט געווארען אויפן ארט.

די סיבה פון דעם טראגישען שריט איז נישט פעסטגעשטעלט געווארען.

שטיצע פאר ארבייטסלאזע פאר'ן חודש מערץ

דער מאגיסטראט איז מודיע, אז פרייטאג דעם 24 מערץ וועט מען אויסצאהלען די דרינגענדע מלוכה־שטיצע פאר ארבייטסלאזע, וועלכע האלטען אויס פאמיליעס און האבען זיך געמאלדען אין אונ טערשטיצונגס־אמט, זשעראמסקי 44 און האבען בעקומען דאס רעכט אויף דער דאזיגער שטיצע.

פריילייגע האבען נישט קיין רעכט אויף דער דרינגענדער שטיצע.

נעכטיגע זיצונג פון מאגיסטראט

(2) די נעכטיגע זיצונג פון דעם לאדזשער מאגיסטראט, אונטערן פארזיץ פונם פרעזידענט ישעמיענצקי, האט אנגענומען 30 בעשלוסען — דאס רוב וועגען קלענערע ענינים, אינערליכע, בוי, פערסאנעלע א. א. וו.

חוץ מזה איז אנגענומען געווארען א בעשלוס צו אסיגנירען אלס הילף פאר משפחות פון שטרייקענדע טעקסטילארבייטער — 100,000 זלאטעס. דער דאזיגער בעשלוס איז אריבערגעשיקט געווארען צום שטאט-ראט צום בעשטעטיגען.

לסוף איז בעשלאסען געווארען, אין שיכות דערמיט, וואס דעם 30 אפריל ה. י. קומט פאר א זיצונג פון דעם קאמיטעט צו בעשטימען דעם ליטערארישען פרייז פון דער שטאט לאדז — צוצוציהען אין קאמיטעט די בעקאנטע קריטיקער: יאן ניעפאמניאשטשי-מילער און קאראל אירזשיקאווסקי.

קייזערליך-דייטשע פאהן פאר'ן דייטשען קאנסולאט אין לאדז

(א) פאר'ן דייטשען קאנסולאט אין לאדז איז נעכטען ארויסגעהאנגען געווארען א שווארץ-ווייס-רויטע פאהן, וועלכע פערבייט די גאלדענע רעפובליקאנישע פאהן, עס ווערט אויך איבערגעמאלט די טאוועל, אויף וועלכער דער אדלער ווערט איבערגעמאלט פון גאלד אויף שווארץ.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: ק. ליינוועבער (פרייהייטס-פלאץ 2), י. הארטמאן (מלינארסקא 1), וו. דאנילעצקי (פעטריקאווער 127), י. צימער (וואלטשאנסקא 37), פ. וואיטשיצקי (נאפיורקאווסקיעגא 27).

יודיש טעאטער פילהארמאניע
נארוטאוויטשא 20 — ארט. לייטונג: משה ליפמאן.

טעאטער אומזיסט! ששש טעאטער אומזיסט!
יודען, נוצט אויס די געלעגענהייט, פ רגעניגען אהן געלד!
היינט, פרייטאג, ד. 24-טען און מארגען, שבת, ד. 25-טען, 9 אווענד

פרייזען פון 49 גר. ביז 1.50 ערשטע רייהע

גאסטשפילען פון בעריהמטען אפערעטען-פאאר
גיזי היידען און שלמה פריזאמענט
ווערט געגעבען דער בעריהמטער אפערעטען שלאגער
אפערעטע! -:- געזאנג, טאנץ און געלעכטער -:- אפערעטע!

די קאמעדיאנטקע

יעדעס לידעל א שלאגער! יעדער וויץ א שאס געלעכטער!

שבת, 4 בייטאג גאלעריע און באלקאן 49 גר. גאנצער דער פארטער 1.09
מיט משה ליפמאן אין דער הויפט-ראל

„זשאן און מאדלענא"

צום שלוס: א גרויסער קאנצערט מיט גיזי היידען און ש. פריזאמענט.

האלא!!! פאלקס-טעאטער זגערזשער-גאס 17
מארגען, שבת, דעם 25-טען, 12 א זייגער גרויסער פריהמארגען
פרייזען: 49 גר., 75 גר. און 99 גר.
דער גאנצער אנסאמבל פון פילהארמאניע מיט משה ליפמאן ווערט געגעבען דאס בעריהמטע סענסאציאנעלע לעבענסבילד

דער אייביגער נאר

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

טעאטער „פאפולארני" אגראדאווא 18 קינסטל. לייטונג י. פילארסקי

מיטוואך, דעם 29 מערץ, 8.15 אווענד פייערליכע פרעמיערע!
צום ערשטען מאל אויף דער פוילישער ביהנע!
העראישער עפאס פון א. גאלדפאדען

„בר-כוכבא"

4 אקטען און א פראלאג (8 בילדער), אין א נייער בעארבייטונג פון י. שומאכער
איבערזעצט פון צ. סטאל און י. שומאכער

מוזיק: א. גאלדפאדען, פראגמענטען פון די אראטאריומס: „יהודה המכבי" פון הענדעל און „קווא וואדיס" פון נאוואוויעסקי, ארגאנזשירט פון ל. זעלמאן.

אין דער פארשטעלונג בעטייליגען זיך 50 פערזאן! כאר! באלעט!
פערגרעסערטער ארקעסטער! נייע אריגינעלע דעקאראציעס, קאסטיומען און רעקוויזיטען!
רעזשי: י. שומאכער דיריג.: ל. זעלמאן באלעטמייסט.: וו. וויעזשביצקי דעקאראצ.: ב. וויטקאווסקי

פרייזן פון די בילעטען פון 30 גראשן ביז 1.50 זל.

לעצטע 3 טעג!

לאָדזער יודישער קאַמעראַל־טעאַטער
„אַראַראַט"
קינסטלערישע לייטונג: משה בראָדערזאָן

ווייסער זאַל פון
„מאָנטיפּעל"
43 זאַכאָדניאַ 43
אין ניי־רעמאָנטירטען טעאַטער

לעצטע 3 טעג!

היינט פרייטאָג, 2 פאָרשט. 7.45 און 10 אָוונט, מאָרגען שבת, 3 פאָרשט. (4 נאָכמ. צו ביליגע פרייזען פון 49 גר. אָן), 7.45 און 10 אָוו. זונטאָג, 2 פאָרשט. 7.45 און 10 אָוונט

געטראָפּען אין פּינטעל...

15 סאַמע פּערל — פון — „אַראַראַט".

1־טער טייל:
1) דירה־געלד — שיינע מרים, דזשיגאַן, גאָלדשטיין.
2) כ'האָב געמיינט כ'שטאַרב — מאַלווינאַ ראַפּעל.
3) פּאַציפיסטען, דזשיגאַן, בירנבוים.
4) דאָס אַלטע פּאָרפאָלק
5) דאָס לאַבוזל, מאַלווינאַ ראַפּעל.
6) נישט־ווייטשע — ליליאַנע, בירנבוים.
7) ראוי לחופּה — פינאַל פון ערשטען טייל.
2־טער טייל:
8) עקספּרעס־צוג, אַנסאַמבל.
9) סאָלדאַטקע, שיינע מרים.
10) פּסוק טריף — דאָס רבילע — ליזאַ שלאָסבערג, בירנבוים.
11) דאָס יודישע היטעל — מאַלווינאַ ראַפּעל.
12) 12 ביינאַכט — שיינע מרים, בירנבוים.
13) כל־בו־באָים
14) כ'בין אַ לאַפּאַטאַר — (מאַנעלאַ) דזשיגאַן.
15) פינאַל אַנסאַמבל.

מוזיק־לייטונג: דוד ביינעלמאַן
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע.

15 שלאַגער־נומערן — פון — „אַראַראַט".

לאָדזער שטאָט־ראַט פּראָטעסטירט געגען די פערפאָלגונגען אויף פּוילישע בירגער אין דייטשלאַנד

דאָס וואָרט יודען איז אויסגעשטראָכען געוואָרען פון ראַטמ. ביאַלער'ס פאָרשלאָג

די סאַנאַציע־אַרדנונג פון דער נעכטיגער זיצונג אין שטאָט־ראַט האָט נישט בעוויזען, אַז ס'זאָל קומען צו וועלכער ס'איז גרעסערע דיסקוסיע, ס'איז אָבער שוין פון שטענדיג אָן אַזוי בעשטימט, אַז ס'קומט צו אַ יודישער פראַגע, וויל יעדער איינער נישט־יוד אַריסטאָרייזען זיינע בקיאות אין דער פראַגע און ס'ענטוויקעלט זיך אַ ליידענשאַפטליכע דעבאַטע, אַזוי איז אויך נעכטען געווען, ראַטמאַן ביאַלער האָט אין נאָמען פון דער ציוניסטישער פראַקציע אַריינגעטראָגען אַ דרינגענדען פאָרשלאָג וועגען די יודען פערפאָלגונגען אין דייטשלאַנד. ביי דער גלעגענהייט האָט ראַטמאַן וואָיעוואָדזקי און אויך די פּ.פּ.ס. אויסגעדריקט דעם דישעל און „אויסגעבעסערט" ראַטמאַן ביאַלערס פאָרשלאָג.

* * *

די זיצונג האָט געעפענט פּרעזעס אַנדזשעיאַק, אַ לענגערע רעדע האָט ער געווידמעט די געפאַלענע אַרבייטער בעת די געשעהענישען אין פּאַביאַניץ. די ראַטמענער שטעהען אויף פון די ערטער. דאַן ווע־רען ערלעדיגט אַ גאַנצע רייה פאָרמעלע ענינים, אַזוי בעשטעטיגט דער שטאָט־ראַט די הוצאה פון הונ־דערט טויזענד זלאָטעס וואָס דער מאַגיסטראַט האָט בעשטימט אויף אונטערשטיצונג פאַר די פאַמיליעס פון די שטרייקענדע טעקסטיל־אַרבייטער.

דאַן ווערט פערלענגערט די קאַדענץ פון די שטאָטישע אַפּיקונעס אין דער אַפּטיילונג פון סאָ־ציאַלער הילף.

ווייטער ווערט דער מאַגיסטראַט בעפולמעכטיגט אויסצושטעלען וועקסלען אויף 600 טויזענד זלאָטעס אויף בעצאָהלען שטאָטישע ליפעראַנטען, ס'ווערען דאַן בעשטעטיגט די נייע טאַריף־אָפּצאָהלען אין שטאָטישען שלאַכטהויז.

דאַן געהט דער שטאָט־ראַט איבער אָנצונעה־מען דעם בודזשעט־פּראָוויזאָריום פאַר די חדשים אַפּריל און מאַי, צוליב דעם וואָס דער שטאָטישער בודזשעט איז נאָך נישט בעשטעטיגט געוואָרען. געגען דער שטימע פון ראַטמאַן וואָיעוואָדזקי ווערט דער בודזשעט־פּראָוויזאָריום אָנגענומען אין דער הויך פון 1/12 פון פאַראַיאָהריגען בודזשעט.

ענדליך טרעט מען צו צו בעראַטען דעם דרינגענדען פאָרשלאָג פון ראַטמאַן ביאַלער, אין זיין פאָרשלאָג פאָדערט די ציוניסטישע פראַקציע אַז דער שטאָט־ראַט זאָל פּראָטעסטירען געגען די שרעק־ליכע פערפאָלגונגען פון יודען, פּוילישע בירגער, וועלכע וואוינען אין דייטשלאַנד, דער פאָרשלאָג פאָדערט אויך אויף די פּוילישע רעגירונג, אַז זי זאָל מיט אַלע מיטלען בעשיצען דאָס לעבען און פערמעגען פון די יודען פּוילישע בירגער וואָס געפינען זיך אין דייטשלאַנד.

דעם פאָרשלאָג בעגרינדעט ראַטמאַן ביאַלער, ג'שטיצט אָן אויף די אומגעהויערע רדיפות אויף יודען אין דייטשלאַנד. די יודען — סיי פּוילישע בירגער — זענען נישט זיכער מיט זייער פערמעגען און לעבען.

ראַטמאַן וואָיעוואָדזקי האַלט, אַז אין דייטש־לאַנד קומט איצט נישט פאָר קיין קאַמף פון קלאַ־סען, נאָר אַ קאַמף פון ראַסען, די פערפאָלגונגען זע־נען נישט געווענדעט נאָר געגען יודען, אָדער געגען פּאָליאַקען, בכלל, דעריבער לעגט ער פאָר אַן אויס־בעסערונג צום פאָרשלאָג פון ראַטמאַן ביאַלער, דהיינו: ס'זאָל פּראָטעסטירט ווערען נישט געגען יודען־פערפאָלגונגען, נאָר געגען פּאָליאַקען־פער־פאָלגונגען.

די ראַטמענער: מילמאַן און האָלענדערסקי האַל־טען גרויסע פּאָליטישע רעדעס וועגען דעם קאַמפּע־דען פאַשיזם און ווע־ען די פערפאָלגונגען געגען יעדען פרייען געדאַנק.

ראַטמאַן פּאָטקאַנסקי (פּ.פּ.ס.) קען זיך נישט קיין עצה געבען, ער האַלט ראַטמאַן ביאַלערס פאָר־שלאָג פאַר אַ ריכטיגען, פון דער צווייטער זייט האַלט ער אויך, אַז ראַטמאַן וואָיעוואָדזקי איז גע־רעכט, די שטעלונג פון פּ.פּ.ס. איז ביז איצט דער־וויל נישט קיין קלאָרע.

עס רעדען נאָך די ראַטמענער ביאַלער און פּראַשקער. זיי ווייזען אָן אַז די איצטיגע געשעהע־נישען אין דייטשלאַנד זענען בולט געווענדעט נאָר געגען יודען, די פערפאָלגונגען געגען די יודען זענען אַזעלכע גרויליכע, אַזעלכע שרעקליכע וואָס זענען נאָך נישט פּאַסירט געוואָרען אין דער גע־שיכטע. די פערפאָלגונגען געגען יודען זענען גאַנץ ספּעציפישע, און דעריבער זאָגען זיך די יודישע ראַט־מענער אַרויס געגען דער אויסבעסערונג פון ראַט־מאַן וואָיעוואָדזקי.

אויף דער פאָדערונג פון פּ.פּ.ס. ווערט ער־קלערט אַ פּויזע נאָך וועלכער דער פּרעזידער טרעט צו אָפּצושטימען דעם פאָרשלאָג. די אויסבעסערונג פון ראַטמאַן וואָיעוואָדזקי ווערט אָנגענומען מיט די שטימען פון פּ.פּ.ס. אַזוי, אַז אין פאָרשלאָג ווערט נישט גערעדט וועגען יודען־פערפאָלגונגען, נאָר סתם וועגען פערפאָלגונגען געגען פּאָליאַקען.

ס'ווערט נאָך אָנגענומען אַ צווייטער פאָרשלאָג פון ראַטמאַן האָלענדערסקי (פּ.צ.) אַז דער שטאָט־ראַט פּראָטעסטירט געגען די שרעקליכע מעשים פון די היטלערישע לייט און שיקט איבער אַ בעג־רוסונג דעם קעמפענדען פּראָלעטאַריאַט אין דייטש־לאַנד.

ענדעקישע כוליגאַנעס בעפאַלען און בערויבען לאָדזער יודישע סוחרים אין פּאַמערן

די פּאָליציי האָט די כוליגאַנעס פונאַנדערגעטריבען

פערגאַנגענעם דינסטאָג זענען אין מאָגילנע (פּויזנער קאַנט) אויפ'ן מאַרק די יודישע הענדלער בעפאַלען געוואָרען פון אַ מחנה ענדעקישע כוליגאַ־נעס וועלכע האָבען זיך געלאָזט מיט אַ הורא אויף די יודישע סוחרים און גענומען ראַבירען די סחורה.

אויפ'ן אַלאַרם פון די בעפאַלענע, איז אָנגעקו־מען דער שטאָטישער פּאָליציי־קאָמענדאַנט, וועל־כען ס'איז געלונגען צו פערטרייבען די כוליגאַנעס. די יודישע הענדלער האָבען אָבער ביז די פּאָליציי איז אָנגעקומען געליטען גרויסע היזקות.

צומאָרגענס האָט זיך דאָסזעלבע איבערגע־חזרט. אויפ'ן מאַרק אין וואָמבזשעזנאָ (פּאָמערן) האָבען די כוליגאַנעס זיך געוואָרפען אויף די יודישע סוחרים און צעראַבירט די גאַנצע סחורה. נאָך איידער ס'איז געקומען פּאָליציי, וועלכע האָט נישט דערלאָזט ס'זאָל זיך איבערחזרן די רויבע־רייען. די יודישע סוחרים זענען זיך אָבער פונאַנ־דערגעלאָפען.

געליטען האָבען די פויזנער פּאָהרערס פון: לאָדז, וואַרשאָ, קאַליש, בלאַשקי, קאָלאָ א.אַ.

פון לאָדז האָבען געליטען די קליינהענדלער: מענדעל מינץ (פּרעזעס פון קליינהענדלער־פעראיין אַלטשטאָט 10), זיסמאַן שפּייזער, דוד זיידעל, מלכה מענדזשיצקי, חיים זינגער, א.ה. קעניג, מאיר ווילבערגער, איטשע פּיטלאָוויטש, לאַיאַ סאָלאָמאָן, אברהם גאָלדשטיין, הלל לענקאָווסקי, דוד הע־קאָווסקי, וויינבערג, שמוקלער און ישראל יער־וואַבניק.

געליטען האָבען אויך: איטשע בזשיסקע פון וואַרשאָ. די ברידער יעקל און חנא גראַטיס פון קאָלאָ און שעראַדזקי פון קאַליש.

היינט און פאָלג. טעג!
גרויסע ערא טי שע ליבען־דראַמע
אונטער'ן נאָמען:
„מענער אין איהר לעבען"
אין די הויפּט־ראָלען:
Jean Crawford, Nils Asther, Robert Montgomery, Lewis Stone.
אָנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג — 12 אַ זייגער ביי־טאָג פערקלענערטע פרייזען פון די פּלעצער. הנחה־בילעטען גילטיג אָהן בעגרענצונג. דער זאַל איז שטאַרק בעהייצט.

דער לאָדזער ראַבינאַט

האָט אַרויסגעלאָזען אַן אויפרוף אין וועלכען עס ווערט געזאָגט, אַז דער לאָדזער ראַבינאַט האָט אויסגערופען אַ תענית־צבור אויף דעם קומענדיגען מאָנטאָג, צוליב די יודען־פערפאָלגונגען.

די סדרה גנבות

(2) דער ענין גנבות איז איצט אין פולען ברען, און עס גייט נישט אַדורך אַ טאָג, אַז ס'זאָל עמיצען אין דער שטאָט נישט „פערלייכטערן" זיינע עקזיסטענץ מעגליכקייטען.

נעכטען, למשל, האָט מען בעגנב'עט דעם לאָוניק ראָמאַן איזדעבסקי (זשעלאָנאַ 28), יצחק ליכטענשטיין (פאָלנאָצנאַ 16), אבראהאם האָראָ־וויטש (גלובנע 51), בצלאל בוים (זשעראָמסקיעגאָ 24), לייב קאָשוב (וואָלטשאַנסקאַ 27), אירענאַ שיקאָרסקאַ (קוישטשאָוסקיעגאָ 2), וואַצלאַוו רוד־ניצקי (ראָקיטשינער 12).

זונטאָג ווערט צוריק געעפענט דער „יעאָס"

די צענטראַלע יודישע עמיגראַציע־געזעלשאַפט „יעאָס", וועלכער איז מיט אַנדערטהאַלבען יאָהר צוריק געשלאָסען געוואָרען צוליב מאַנגעל אין געלד־מיטלען, ווערט זונטאָג ווידער געעפענט.

מעסער־שטעכער אינמיטען שטאָט

(2) עהערנעכטען ביינאַכט האָבען דורכגעהער אָנגעטראָפען אויף אַ ליגענדען שווער־פערוואונדע־טען מאַנספּערשוין, וועלכער איז געווען שטאַרק צושטאָכען מיט מעסער'ס.

דעם שווער־פערוואונדעטען האָט מען אָפּ־געפיהרט אין שפּיטאָל, וואו עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז ער איז דער 28־יאָהריגער מויערער־אַרבייטער מיכאל לעגאָווסקי (קאַלענבאַכאַ 28). פּאָליציי זוכט די מעסער־שטעכער.

Dr. med.
IÓZEF IZYKSON
Południowa 9 — Tel. 210-75
ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז און האַלז־, שפּראַך־ און שטים־שטערונגען.
נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונט
און אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 פון

Dr. Z. RAKOWSKI
ספּעציאַליסט פאַר
אויערן, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייטען
11 ליסטאָפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)
טעל. 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 10—11 און 2—3 נאָכמ.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוועכע. פּלע אַרט, אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונט.
בעזונדערע וואַרטע־צימער פאַר פרויען.

זאַל פילהאַרמאָניע
טעל. 213-84 — טעל. 213-84
דאָנערשטאָג, דעם 30 מערץ 1933, 9 אַ זייגער אָוונט וועט
וולאַדימיר
זשאַבאָטינסקי
האַלטען דעם צווייטען און לעצטען רעפעראַט
א. ד. ט.:
„פּאַלעסטינאַ אין 20 יאָהר אַרום"
1933—1953
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע. 1933

הונדערטער יודישע וועבער-משפחות געהען אויס פון הונגער

ווענדונג צום אלגעמיינעם שטרייק-קאמיטעט, קהלה און נותן-לחם

נעכטיגע דרינגענדע בעראטונג אין דער האנדוו. צענטראלע (זשעלאנא 10 א)

אין דער האנדווערקער-צענטראלע (זשעלאנא 10 א) איז נעכטן אווענט פארגעקומען א דרינגענדע בעראטונג מיט דער בעטייליגונג פון פארשטעהער פון פערשידענע סעקציעס, וועלכע איז צוזאמענגערופען געווארן כדי צו ארגאניזירען א באלדיגע הילף-אקציע פאר די יודישע לוין-וועבער'ס, וועלכע געפונען זיך צוליב דעם טעקסטיל-שטרייק אין א שרעקליכער נויט.

נאך לענגערע דיסקוסיעס איז בעשלאסען געווארען, היינט זיך צו ווענדען צום אלגעמיינעם שטרייק-קאמיטעט מיט דער ביטע, פאר די וועבער'ס, וועלכע זיינען נישט פערזיכערט אין דער קר. קאסע און געניסען פון ארבייטסלאזען-פאנד נישט צו רעכענען זיך מיט די פארשריפטען, און אויסצוטיילען פאר זיי א געוויסע שטיצע.

ווענדען זיך צו דער קהלה, צו אסיגנירען פאר די הונדערטער נויטליידענדע וועבער-משפחות באלדיגע הילף.

ס'איז אויך בעשלאסען געווארען, זיך צו ווענדען צום פערא-יין „נותן לחם" וועגען הילף.

צום סוף איז געוועהלט געווארען א קאמיסיע, וועלכע וועט שוין צוטרעטען צו דער הילף-אקציע.

הילפס-קייט לטובת לינת החולים

די גרויסע הילפס-ארבייט, וואס עס ווערט פון יאהרען-לאנג געפיהרט פון „לינת החולים" איז אלעמען בעקאנט. דער קימפעטא-רין — קליניק און אמבולאטאריום ברענגען הילף טויזענדער אריםע קראנקע.

בפרט אין דער איצטיגער קריזיס-צייט פערגעהמט דער „לינת החולים" דעם אויבען-אן צווישען די לאדזשער פילאנטראפישע אינסטיטוציעס.

ליידען ליידט די דאזיגע וויכטיגע אינסטיטוציע איבער א שווערען פינאנציעלען קריזיס, און אויב דאס יודישע לאדז וועט נישט ענטגעגענקומען מיט באלדיגער הילף, דראהט דעם „לינת החולים" א סכנה, וואס ס'וועט אין דער ערשטער רייה טרעפען די טויזענדער ארימע קראנקע, וועלכע ווענדען זיך אהין טאג-טעגליך נאך הילף.

מיר זענען אין דער האפנונג או די יודישע בעפעלקערונג וועט ווי געהעריג אפשאצען די דאזיגע אקציע און זיך ווארים אפרופען אויף די ארויספאדערונגען דורך אונזער צייטונג און פון זייט אויך ארויסרופען דורכ'ן „ניעם פאלקסבלאט" קרובים און בעקאנטע, וועלכע ווילען אזוי ארום ווייטער בינדען די הילף-קייט לטובת די טויזענדער ארימע יודישע קראנקע.

* * *

וויצע-פרעזעס ה' יעקב דעגענשטיין (זאוואדזקא 25) ענטפערט אפ ה' שלום בריל מיט 50 זל. און רופט ארויס פאלגענדע ה"ה:

פרעזעס ב. וואקס, קילינסקיעגא 113.
פרעזעס ס. בורזינער, זשעלאזנא 5.
ד"ר. ר. גראף, פושעיאזד 30.
ד"ר. י. פרושיצקי, פעטריקאווער 57.
ד"ר. י. ווילאנד, נארוטאוויטשא 18.
באנק-הויז יוזעף הירשבערג, פעטריקאוו. 24.
פרעזעס ה. שיק, קילינסקיעגא 93.
ד"ר. סאלא אפאטאווסקי, פיעטריקאווער 87.
אינזש. ל. הורוויטש, ווסכאדניע 36.
ראטמ. יאנאס יאזען, נאווראט 7.
ד"ר. יוזעף גוטמאן, נארוטאוויטשא 6.
ד"ר. ח. פאס, נארוטאוויטשא 56.

פערוואלטונגס-מיטגליד ה' שמואל שכיין (פאלודניאווא 18) ענטפערט אפ דעם וויצע-פרעזעס ה' יעקב דעגענשטיין מיט 10 זל. און רופט ארויס פאלגענדע ה"ה:

ש. טייך, צעגעלניאנא 21.
ה. ילידמאן, זשעלאזנא 13.
א. ליבראך, פעטריקאווער 27.
י. בירנבוים, פעטריקאווער 43.
ש. כאמעט, פעטריקאווער 39.
סאמועל ראזענבלאט, מאניושקי 11.

ה' ליפמאן מאשקאוויטש (ווסכאדניע 36) ענטפערט אפ דעם פערוואלטונגס-מיטגליד ה' אברים בארנשטיין מיט 10 זל. און רופט ארויס פאלג. ה"ה:

ד"ר פ. פראשקער, צעגעלניאנא 3.
ש. זיידלער, ווסכאדניע 32.

שניצער, פאמארסקא 23.
בערנארד ענגעל, רזשגאווסקא 74.
יעקב ראזענטאל, פאמארסקא 19.
לייב יפה, פאלודניאווא 28.

ה' נחמן יאטקא (פעטריקאווער 22) ענטפערט אפ דעם פערוואלטונגס-מיטגליד ה' יהודה לייב ווערדיגער מיט 15 זל.

ה' ד. דינין (אנדזשעיא 48) ענטפערט אפ דעם פערוואלטונגס-מיטגליד ה' יעקב כהן מיט 15 זל. און רופט ארויס ה' דירעקטאר א. לעקיך, שענקעוויטשא 84.

ה' פ. גוטין, (קילינסקיעגא 61) ענטפערט אפ ד"ר לאנדקאף מיט 5 זל.

ה' י. ראזען (פידאמאווישא 2) ענטפערט אפ דעם פערוואלטונגס-מיטגליד ה' ה. ראזען מיט 5 זל.

ה' י. הילער (6. שערפניא 3) ענטפערט אפ דעם מאגיסטער ה' ל. דאשעוו מיט 5 זל. און רופט ארויס פאלגענדע ה"ה:

שמעון באגאטער, ליפאווא 55.
מאריץ האלצמאן אנרזשעיא 45.
אראלף נאדעל, וואלטשאנסקא 63.
דוד שטאנגע, פעטריקאווער 83.
ל. דזשיווינסקי, פעטריקאווער 35.

מאגיסטער ש. יאנקעלעוויטש (אלטער מארק 9) ענטפערט אפ דעם פערוואלטונגס-מיטגליד ה' ד. פערלמוטער מיט 5 זל. און רופט ארויס פאלג. ה"ה:

פרעזעס א. פערלמאן, צעגעלניאנא 32.
אפטייק מ. ראזענבלום, שרודמיעסקא 21.
אפטייק ס. צימער, וואלטשאנסקא 37.
אפטייק קאן עט פיינערמאן, פל. קאשצעלני 8.
ד"ר א. ראזענפעלד (זאוואדזקא 8) ענטפערט אפ דעם ה' פרעזעס א. פערלמאן מיט 5 זל.

ד"ר פ. פוקס (פעטריקאווער 200) ענטפערט אפ דעם פרעזעס ה' א. פערלמאן מיט 5 זל.

ה' ב. ג. צאנאלעווסקי פאלודניאווא 2, ענטפערט אפ ה' שלום בריל מיט 10 זל. און רופט ארויס פאלגענדע ה"ה:

פייטלאוויטש, נאוואמיעיסקא 6.
מ. הערמאן, פל. וואלטשאנסקי 11.
זיידלער און פושיגודסקי, צעגעלניא 66.
שלמה בערגער, צעגעלניאנא 66.
ב. פערענס, פעטריקאווער 25.
י. נייהויז, פעטריקאווער 52.

ה' ישעי' קארא, פעטריקאווער 23 ענטפערט אפ יאנימאוויטשען מיט 10 זל. און רופט ארויס פאלגענדע ה"ה:

יצחק הורוויץ, נארוטאוויטשא 41.
פישעל בערגער, לעשנא 22.
פנחס האכגלויבען, זאוואדזקא 23.
מרדכי ציכטיגער, צעגעלניאנא 19.
משה הירש פיוולאוויטש, צעגעלניאנא 21.
ישעי' באזאריער, שקאלנא 16.
אלחנן קאמינסקי, גדאנסקא 24.
אלכסנדר שטארקמאן, 1 מאי 41.
שמואל פינעס, ווסכאדניע 16.

ה' נטע שריבניק פאמארסקא 4, ענטפערט אפ ה' יהודה ליב ווערדיגער מיט 10 זל.

טעאטער „סקאלא"
15 שרודמיעסקא 15

גאסטשפילען פון טעאטער
פעראייניגטע אקטיארן
„פאקט"
אנפיהרונג:
אלעקס שטיין — זיגמונט טורקאוו

אין די הויפטראלען:
אברהם מארעווסקי
קלארא סעגאלאוויטש געניא שליט
זיגמונט טורקאוו אלעקס שטיין

היינט, פרייטאג, 9 אווענט
„פארקויפטע נשמות"
(די וואס האנדלען מיט רום)
פיעסע אין 4 אקטן פון פראלאג פון מ. מאנגאל און א. ניראיקס. יגדיש און רעזשי: מנחם דוביז.

מארגען, שבת 4 נאוועמבער — פרייזען פון 60 גר. ביז 2.20
די סענסאציאנעלע פיעסע אין 3 אקטן (5 בילדער) פון ט. גאלד, יודיש: מ. פארלערער
רעזשי: זיגמונט טורקאוו.
„דאקטאר לעווי"
אין די הויפטראלן: „דאקטאר לעווי" — זיגמונט טורקאוו „סיבל" — קלארא סעגאלאוויטש

מארגן, שבת, 9 אווענט, צום לעצטען מאל, דראמאטישע לעגענדע פון ש. אנ—סקי
„דבוק"
אין די הויפטראלן:
אברהם מארעווסקי — „מיראפאלער צדיק"
קלארא סעגאלאוויטש — „לאה"
אלעקס שטיין — „חנן"
זיגמונט טורקאוו — „משולח"

אנסאמבל: קויט (א. ב.) פרויען: קלארא סעגאלאוויטש, געניא שליט, עווא שטאקפעדער. מענער: א. איגווענטאוש, ק. גוטמאן, ד. האמבורגער, אברהם וואלפשטאט, זיגמונט טורקאוו, אברהם מארעווסקי, אלעקס שטיין.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

אנ'אייביגער לוח

אויסערגעוועהנליך-אינטערעסאנטע ערפינדונג פון א יונגען יודישען אקטיאר

ה' שמחה ליפאווסקי (דער זוהן פון פערשטארבענעם טעאטער-דירעקטאר גרינדער פון ערשטען יודישען פאלקס-טעאטער אין צארישען רוסלאנד און בעריהמטער זכרון-פענאמען) וועלכער שפילט איצט אין לאדז אין מ. ליפמאנס טרופע, האט אונז געוויזען אין רעדאקציע א טשעקאווע ערפינדונג, וועלכע ער האט נישט לאנג נאך א פאר יאהר זוכעניש, פערענדיגט, און געמליך: אנ'אייביגען לוח.

די קאנסטרוקציע פון דעם לוח איז שטויענד פשוט: ער בעשטייט פון עטליכע מאטעלען, וועלכע קאנען זיך אויסשטעלען אויף א געוועהנליכען פערטעל פאפיר, מיט דער הילף פון צוויי בעוועגליכע פאסקעס פאפיר, וואס רוקען איבער יעדעס מאל די קעגענזייטיגע לאגע פון די טאבעלען, בעקומט מען אין איין סעקונדע די געוואונשטע דאטע. ה' ליפאווסקיס לוח איז אויסגערעכענט אויף 5000 (פינף טויזענד!) יאהר, ער קאן אבער לייכט, מיט דער הילף פון צושרייבען צו די טאבעלען נאך אייניגע שורות ציפערן, פערלענגערט ווערען אין אן אומבעגרענעצטער צייט.

די אידעע פון אנ'אייביגען קאלענדאר איז שוין אייגענטליך נישט קיין נייעס, דאס איז א ריין מאטעמאטישע פראבלעם, וועלכע איז שוין אויף פערשידענע אופנים געלעזט געווארען. דער פערדינסט פון ה' שמחה ליפאווסקי בעשטייט אין דעם, וואס ער האט דער דאזיגער מאטעמאטישער פראבלעם געגעבען א טעכניש - פערהיינפאכטע און אנשוילעכע לעזונג.

די דאזיגע פערפעקטליכטע דערפינדונג קאן ברענגען פראקטישע נוצען פאר געריכטען, ארכיווען, געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס א.א.וו.

Kurjer Krawiecki
„GELASSENA"
ul. SIENKIEWICZA 40
telefon 240·80
נעמט אן כעמיש צו וואשען, פוצען פארבען, אימפרעגנירען פרעסען אויך צו רעפארירען אלערליי מענער-, דאמען- און קינדער - גארדעראבען ווי אויך קינסטליך צוזאמען און ניצעווען
נעווייסענהאפטע אויספיהרונג.
קלינג 240-80

בייצאהלרייכע בעשווערדען

פון ווייבליכען געשלעכט חורקט דאס נאטירליכע ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

די בעסטע פערדייאונג אמפפעהלט פון דאקטוירים.

היינט דער דיכטער-אווענד אין „קולטור-ליגע"

דער דיכטער-אווענד א. נ. „לאדזער דיכטער און לאדזער דיכטונג". האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג, ביי די יודישע ארבייטער-אינטעליגענץ און ליבהאבער פון יודישען ווארט, ווייל דיכטער און דיכטונג אווענדען קומען ביי אונז נישט פאר יעדען טאג, נאר טאקע איינמאל אין א יובל.

ס'איז דעריבער זיכער, אז די בעסטע לייענער פון יודישען ביך, וועלען זיך היינט טרעפען אין „קולטור ליגע".

גיזי היידען און שלמה פריזאמענט אין פילהארמאניע

די דירעקציע פון פילהארמאניע ווילענדיג נעבען די מעגליכקייט די ברייטע מאסען צו בעזוכען די פארשטעלונגען מיט דעם בעריהמטען אפערעטען פארל גיזי היידען און שלמה פריזאמענט, האט בעשטימט צו רעדוצירען די פרייזען ס'ווערט ווייטער געגעבען היינט און מארגען אין אווענד דער אפערעטען-שלאגער „די קאמעדיאנטקע".

שבת ביי טאג די בעריהמטע סענסאציאנעלע פיעסע „זשאן און מאדלענא" מיט משה ליפמאן אין דער הויפטראל צום שלוס א גרויסער קאנצערט מיט'ן אנטייל גיזי היידען און ש. פריזאמענט.

יודיש פאלקס-טעאטער (זגערזשער-גאס 17)

מארגען שבת, 12 א זייגער ביי טאג פריה-מארגען-פארשטעלונג פון אנסאמבל פון פילהארמאניע מיט משה ליפמאן אין דער הויפטראל, „דער אייביגער נאר"

טעאטער „סקאלא"

גאסטשפילען פון טעאטער „פאראייניגטע אקטיארן"

היינט פרייטאג אווענד ווערט געשפילט די בעריהמטע פיעסע פון מ. מאנגאל און א. וויראיקס „פארקויפטע נשמות" (די וואס האנדלען מיט רום) מיט א. מארעווסקי, ק. סעגאלאוויטש, ג. שליט, א. שטיין און ז. טורקאוו אין די הויפטראלען.

מארגען שבת ביי טאג ווערט געשפילט די סענסאציאנעלע פיעסע פון מ. גאלד יודיש מ. פארלערער „דאקטאר לעווי" מיט זיגמונט טורקאוו אין דער טיטעל ראל און קלארא סעגאלאוויטש אלס „סיבל". אין אווענד די דראמאטישע לעגענדע פון ש. אנ—סקי „דבוק".

היינט אין די פוילישע טעאטערס

שטאטיש טעאטער: „דער קאפיטאן פון קעפעניק".

קאמעראל-טעאטער: „דער מענש אהן פערזענליכען לעבען".

1-טער קלאנג-סינא-טעאטער
SPLENDID
נארוטאוויטשא 20

היינט און פאלג. טעג!
פילם פון דער העכסטער מאס מיט א רעוועלאציאנס-סטאר = אנסאמבל.
קלאנג-מייסטערווערק, געשאפען אויפ'ן גרונד פון דער בעקאנטער ערצעהלונג פון Vicki Baum א. נאמען.
„מענשען אין האטעל"
אזא אנסאמבל האט צו זיך נישט קיין שום גלייכען אין דער געשיכטע פון דער קינעמאטאגראפישער קונסט
GRETA GARBO, WALACE BEERY, JOHN BARRYMORE, JOAN CRAWFORD, LIONEL BARRYMORE, LEWIS STONE, JEAN HERSHOLT.
פערקלענערטע פרייזן פון די פלעצער!
אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג—12 ביי טאג. אפאראטור וועסטערן עלעקטריק.

הראַנג-קינא-טעאַטער
Casino

היינט און פאלגענדע טעג!

די געשיכטע פון א פרוי, וואס האט פערלוירען דעם גלויבען, פרייהייט, דאס קינד, דאס גליק, און האט ערמאָרדעט איהר מאַן... אין פילם

וואונדערבארע געשיכטע פון KLARA DEANE

טראַגעדיע פון א גישט מאָסיג פאַר-פאַלק. די הויפט-ראָלע קרעאירט WYNNE GIBSON אויסער'ן פראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע פון פאַראַמאָונט און לאַנד-אַקטואַליטעטען

אנאנס: „סימפאניע פון 6 מיליאן“ אנאנס:

גרויסע טראגעדיע פון לעבען פון די פוילישע יודען אויף דער עמיגראציע אין אמעריקא. אזא קינסטלערישע שפילען איז נאך נישט געזעהן געוואָרען נאָך „דוד גאלדער“. אין דער הויפטראָלע IRENA DUNN בעריהמט פון דער טראגעדיע „זייטינג גאַס“

אַנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג – 12 א זייגער בייטאָג. פאַספּאַרטו'ס, הנחה-בילעטען און פרייקאַרטען אונגילטיג ביז'ן אָבּרופען.

ביבליאָטעק און לייען-זאַל. ביכער ווערען אַרויסגעגעבען יעדען מאָנטאַג און מיטוואָך פון 8 ביז 9 אָוונד.

דער סעקרעטאַריאַט פון דער געזעלשאַפט נעמט אָן איינשרייבונגען אויף טראַמוואַי חודש-הנחה-בילעטען. 1514

דער קליינהענדלער-פעראיין, פּיעטרקאַווער 8 רופט אַלע קויהלען-און האָלצהענדלער צו קומען דינסטאָג, דעם 28-טען מערץ 7 אָוונד אויף א דרינגענדע פערזאַמלונג וועגען אייגענע לעבענס-אינטערעסען. די פערוואַלטונג.

ווער איז געווען בר-אבא?

(ענדע פון 8-טע זייט).

ראַבאַס בעשליסט צו געהען זעהען דעם משיח'ן. אויב ער איז ווירקליך משיח, וועט ער, באַראַבאַס, דער פיהרער פון די רעוואָלוציאָנערען-קנאים, אויפגעבען זיין פיהרער-שאַפט און וועט ווערען משיח'ס א דינער.

און באַראַבאַס טרעפט זיך מיט יעזוסען. באַראַבאַס איז ענטוישט. נישט אַזאַ משיח האָט ער דערוואַרט. ער האָט דערוואַרט א משיח אַ קעמפער, וואָס זאָל בעקעמפען רוים, מיט'ן שווערד אין האַנט. פייער געגען פייער. מאַכט געגען מאַכט. געוואַלט געגען געוואַלט. און דאָ שטעהט פאַר איהם א בעל-דרשן, וואָס ווייזט, אמת, אויס זי א הייליגער, און רעדט וועגען „נישט ווידערשטעלען זיך געגען שלעכטס“, וועגען דעם, אַז מען טאָר נישט געברויכען דעם שווערד. ער זאָגט, דער דאָזיגער בעל-דרשן, אַז נישט רוים אַליין וויל ער בעזיגען, נאָר די גאַנצע וועלט.

ניין, אַזעלכע רייד געפעהלען נישט באַראַבאַס'ן. נישט מיט דרשות און משלים קען מען בעקעמפען רוים. נישט דורך אַזעלכע מיטלען וועט דאָס יודישע פאָלק צוריקגעווינען זיין פערלאָרענע פרייהייט.

באַראַבאַס פערלאָזט יעזוס'ען, מיט א געמישטען געפיהל. פון איין זייט פיהלט ער פאַר איהם גרויס דרך-ארץ. ער איז קאַפּאַבעל פאַר איהם זיך צו בוקען. פון דער אַנדער זייט פיהלט ער פאַר איהם א בייזע פעראַכטונג און ער וואָלט געקענט איהם, יעזוס'ען, דורכשטעכען מיט זיין שווערד, ווי א פאָלקס-פעררעטער.

עס איז די, באַראַבאַס'ען און יעזוס'ען, בעשערט געווען זיך צו טרעפען נאָך אַמאָל. זיי האָבען זיך געטראָפען אין געריכטס-הויז. יעזוס איז אַרעסטירט געוואָרען, ווייל ער האָט זיך ערקלערט פאַר א משיח. באַראַבאַס איז אַרעסטירט געוואָרען, ווייל ער און זיינע חברים זענען בעפאַלען אַן אָפּטיילונג פון רוימישע סאָלדאַטען און האָבען געהרג'עט א רוימישען אָפיצער.

בײדע, יעזוס און באַראַבאַס, זענען פעראורטיילט געוואָרען צום טויט. דער עולם האָט געפאָדערט די בעפרייאונג פון באַראַבאַס. עס ליגט זיך אויפ'ן שכל, אַז דער עולם, וועלכער האָט פיינט געהאַט די רוימער און זייערע ציגזען-זאַמלער, זאָל בעסער וועלען די בעפרייאונג פון באַראַבאַס דעם רעוואָלוציאָנער, ווי די בעפרייאונג פון דעם פרעדיגער, וואָס לערנט, אַז מען דאַרף געבען „קיסר'ען, וואָס צו צוזאַג'ען בעלאַנגט...“ דאָ איז די שרייבער'ין נישט אינגאַנצען גערעכט, ווען זי מיינט, אַז דער עולם האָט פערלאַנגט די בעפרייאונג פון באַראַבאַס נישט אַזוי אויס ליבע צו איהם, ווי אויס שנאה צו יעזוס'ען.

די שרייבערין, פיעלד שטעלט זיך דאָ נישט אָפּ. זי לאָזט באַראַבאַס'ען דערצעהלען זיין גאַנצע לעבענס-געשיכטע. באַראַבאַס האָט לאַנג געלעבט. איהם איז אויסגעקומען צו זעהן דעם חורבן פון בית-המקדש. ער האָט ... אויף דער עלטער, אַז דער ביטערער קאַמף, וואָס ער און זיינע חברים האָבען געפיהרט געגען רוים, איז געווען אומזיסט און נוצלאָז. די רוימער האָבען געזיגט. ירושלים איז חרוב געוואָרען. די קנאים זענען אויסגעהרג'עט געוואָרען, און די, וואָס זענען לעבען געבליבען, זענען פערקויפט געוואָרען אַלס שקלאַפען.

באַראַבאַס ווערט פאַר זיין טויט שלום מיט דער וועלט. זיין שווערד האָט איהם נישט געהאָלפען. דער שווערד פון די קנאים האָט נישט געפיהרט צו דער בעפרייאונג פון דעם יודישען פאָלק.

פון טעאטער „אראראט“

דער איצטיגער „אַראַראַט“-פּראָגראַם האָט געפינען די אָנערקענונג פון דעם גרוב יודישע טעאַטער-בעזוכער, וועלכע נעהמען איהם אויף מיט גרויס'ער בעגייסטערונג.

די נעמען פון דעם איצטיגען אומפערגלייכליכען „אַראַראַט“-אַנסאַמבל רעדען פאַר זיך.

און אין דעם איצטיגען פּראָגראַם פּראָדוצירען זיך מיט יוגענדליכען רייץ, פריידע, גע אַנג, טאַנץ, און שפרודעלדיגען הומאָר: מאַלווינע ראַפּעל, שיינע מרים, ליזע שלאָסבערג, לילי ליאַנאַ, שמעון דזשיגאַן, שמואליק גאָלדשטיין, דוד בירנבוים, יואל בערגמאַן.

פרטים אין אַנאָנס.

פון דער לאדזשער בערזע

באַנק פּאָלסקי	– – –	75.00
3 פּראָצענטיגע	בוראָוולאַנע	41.15
4 „	דאָלאַרובקאַ	54.50
7 „	סטאַביליזאַציע (אמ.)	56.63
8 „	וואַרשאַווער פאַנד-בריף	42.00
8 „	לאָדזשער	38.70
ענגלישע פונט	– – –	30.63
דאָלאַר	– – –	8 87
גאָלד-דאָלאַר	– – –	9.08
גאָלד-רובל	– – –	4.75

מעלדונגען

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פוילען אָפּטיילונג אין לאָדז וואָלטשאַנסקאַ 35 טעל. 121-53

קאָמוניקאַט

פרייטאַג, דעם 24 ה. ח. 9 אָוונד קומט פאַר א רעפעראַט פון ליטעראַט מ. בערלינג א.ד.ט. „דערלייזונגס פּראָבלעמען אין דער יודישער ליטעראַטור פאַר מיטגלידער איינגאַנג פריי.

שבת, ד. 25 ה. ח. קומט פאַר אַן אויספלוג אין שטאָטישען שאַכט-הויז. צוזאַמענטרעף פּינקטליך 10.15 פאַרמיטאָג פאַר'ן שאַכט-הויז, רוג וואָלאָווע און אינזשיניערסקאַ גאַס (צוגאָהר מיט טראַמוואַי 9 און 6) אָנפיהרער פריינד ז. יאַקובאָוויטש.

זונטאַג, דעם 26 ה. ח. קומט פאַר אַן אויספלוג אין שטאָטישען שפּיטאָל פאַר כ״אָניש-קראַנקע צוזאַמענטרעף פּינקטליך 1.30 פאַרמיטאָג וויגערס גאַס 25/27. אָנפיהרער פריינד א. סערייסקי.

זונטאַג, ד. 26 ה. ח. 5 נאָכמיטאָג, קומט פאַר אין איינענעם לאָקאַל א חברישער פוי-אָוונד.

די געזעלשאַפט אָרגאַניזירט א קורס פאַר עספּעראַנטאָ און פאַר יודישע שפּראַך און יודישע ליטעראַטור ביי דער געזעלשאַפט עקזיסטירט א

RADIO „Europa Six“
BRACIA LAJB ŁODZ
ul. ZGIERSKA Nº 9

ראדיא-פראגראם

פרייטאַג, דעם 24 מערץ 1933

11.40 טעגליכע פּרעסע-איבערזיכט, 11.50 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 11.58 צייט-סיגנאַל, 12.10 גראַמאָפאָן, 1,20 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 3.10 דקאָנאָרט אוי ווירטשאַפטליכע קאָמוניקאַטען, 3,35 פאָרלעזונג, 3.50 גראַמאָפאָן, 4.20 רעפּערטואַר, 5,00 קאָנצערט, 6,00 פאָרלעזונג, 6,25 לייכטע מוזיק, 7,00 פערשידענעס, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזשער האַנדעלס-קאַמער, 7.30 פעליעטאָן, פּרעסע, 8,00 מוזיק-שמועס, 8,15 סימפ. קאָנצערט, 10,40 ספּאָרט, 10 55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי-קאָמוניקאַטען.

* * *

אויסלאנד

4.00 רוים – קאָנצערט, 5,25 מאָסקווא – אָפּערע „ציגאַנעריע“, 7.05 העלסינגפאָרס - סימפ. קאָנצערט, 7,30 בודאַפּעשט – אָפּערע, 9,00 מיילאַנד — סימפ. קאָנצערט, 9.00 וויען — סימפ. קאָנצערט, 10,15 קאָנצערט פון מאָדערנער מוזיק.

שבת דעם 25-טען מערץ

11,40 טעגליכער פּרעסע-איבערזיכט, 11,50 קאָמוניקאַט, 11,59 צייט-סיגנאַל, 12.10 גראַמאָפאָן, 1,10 קאָמוניקאַט, 1,15 שול-פּראָגראַם, 2,00 אוידיציע, 3,10 קאָמוניקאַטען. 4,00 גראַמאָפאָן, 4,20 פאָרלעזונג פאַר מאַטורזיסטען, 4,40 רעפּערטואַר, 5.00 טראַנסמיסיע פון לעמבערג, 5,30 גראַמאָפאָן, 5.40 צוקונפטיגער רעפּערטואַר, 6.00 פאָרלעזונג פאַר מאַטורזיסטען, 6,25 לייכטע מוזיק, 7,00 פערשידענעס, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער האַנדעלס-קאַמער, 7.45 ראַדיאָ-פּרעסע, 8.00 קאָנצערט 9.20 ספּאָרט, 10,00 שאַפּען-קאָנצערט, 10.40 פעליעטאָן, 10,55 קאָמוניקאַטען, 11,00 טאַנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאנד

5.25 מאָסקווא – באַלעט פון טשייקאָווסקי'ן, 7,00 ריגא – אָפּערעטקע פון קאַלמאַן, 8.00 בוקאַרעסט – אָפּערע, 8,15 וויען – אָפּערעטקע.

2-טע ארץ-ישראל-עקסקורסיע

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

אָפּפאָהר דעם 3-טען אַפּריל

אַהין און צוריק — .975 זל.

איינשרייבונגען נאָר ביז'ן 26-טען ה. ח. אין ציוניסט. ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29.

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

5-טע קלאס, 1-טער טאג

15,000 zł. na nr. 64600

Po zł. 5,000 na nr-y 69144+ 79415 121983.

Po zł. 2.000 na nr-y 4251 12131 16213+ 18831 54641 60675 63874+ 65383+ 72680 76508+ 100126 104993 127752 121830 124944 127077+ 122221 121465 135225 137599.

Po zł. 1.000 na nr-y: 5045 13643+ 15421 15404+ 18389 22119 23369 24184 27913 37857+ 43916+ 44510 45983 47227 50047 54910+ 60069 60279 61959 63911 6920 65920 72545+ 94086+ 96517+ 100973 101909+ 102759 104450 107661 109921 111010+ 111025 119943 123499 127177 127904 131419 138899 140383 140516 144586 147301.

Po 250 zł. na N-ry:

18 184 252 323 560 65 92 680 85 706+ 15 24 39 5161 77 829 973 81 89 1034 374 81 484 95 722 846 52 88 93 925 2058+ 72 138 319 610 736 42+ 81 956 3060 93 103 308 56+ 684 765 921 97+ 4099 168+ 96+ 237 373 465 81+ 83 84 699 846 90 5107 289+ 98 490+ 539 749 818 6012 33 35 260 565 55 56+ 777 890+ 924 7231 68 30 70 438 40+ 520 601 05 728 93 854 83 932+ 57 8054 98 380 99 728 53 71 90+ 93 987 9007 31 47 51 134+ 215 61 484 692+ 745 812 902 10009 169 72 210 357 97 489 503 95 650 55 724 11063 192 267+ 383 570 621 68 812 939 12100 677 702+ 827+ 32 908 73 13175 95 393 541 64 66 797 896 14337+ 14438 51 504 24+ 710 856 15087 107 96+ 427 585 675 94 721 36 62+ 96 943 16056 352 502+ 10 74+ 82 601 23+ 57 82 703 52 76 815 930 17095 103 66 401 95+ 556 610+ 17+ 19 858+ 99+ 909 57 18228 341 45 472 530+ 58+ 642 92+ 735 75 815 910 19385 768 871+ 901 20013 45 108 211 79 390 667 71 90 792+ 815+ 16 927 21311+ 594 713 85+ 983

22019 234 499 580 611 26 74 702 41 808 977 23089 102+ 377 412 53+ 664+ 735 841 973 24105 63 293 357+ 695 914 71+ 25042 88 115 41+ 243 59 318 94 473 528 788V 93 26022 51 218 58 451 556 88 610 25 46+ 745 838 74 905 42 86 27217 66 74 416 29 620 46 625 758 927 99 28047 164 249 73 460+ 512 738 95 853 29360 94 484 638+ 74 828 77 924 30083 278 425+ 93+ 608+ 74 917+ 31066+ 222+ 46 335 565 806 14 913 32 96 32018 75+ 82 233 76+ 65 457 595V 679 884 33012+ 60 80 99 330 46 506+ 45 739 82 841 941 34113 221+ 23 673 748 884 35116 94 454 870 78 923 97+ 36092 117 80 314 45 72 464 552 795 938 37123+ 43+ 285+ 557 693 794 814 85+.

38021 264 72 324 34 37 45 57 414 20 30 569+ 663 82 722+ 53 818+ 46 55 911+ 89 39148 66 75 266 88 337 659 722 66 88 40002 119 332 58 99 475+ 83 93 601 739 933 41105 210 33 73 310 410 559 74 668 953+ 42013 125 301 686 71 895 929 92 43053 200 15 24 335 65 618 707 806+ 27 946 87 44028 117+ 32 250 305 432 566 89+ 615 770 814 908 45218 21 548 945 72 97 46112 57 62 290 319 449 79 644 703 885 47110+ 32 36 375 824 34 936 48366 410 42 70 638 718 65 85 817 908+ 29 49107 242 554 67 617 950 76+ 510 343 447 79+ 607 97 707 69 51238+ 330 96+ 444 47 563 611 800 36 981 52044 181 368 424+ 613 82 715 894 954 53061 267 504 87 640 41 790 810 14 929 36 67 54125 210 305 461 67+ 693+ 728 77+ 837 55045 79 329 419 69 551 651 700+ 25 59 56098 174 80 241 46 67 394 791 868 88 57018+ 47 67 107 85 208 69+ 71+ 316+ 28 37 455 516 646 742 58037 56 65 77 132 74 267 330 52 413 52 56 547 612+ 13 24+ 58 71 715 829 916 59023 206+ 371 76 492 535 79 704 27 915 60034+ 40 84 19 35+ 336 417 552 637 783 800+ 06 38 56 63 61085 117 41 52 86 240 609 706+ 721 925 62086+ 182 207 305+ 14+ 66 80 450 674 895 63055 93 152 246+ 351 554 88+ 620 812 952 64012 58 211 427+ 36 596 656 65108 46 217 29+ 82 99 304+ 409 22 504 612 31 72 907 88 92+ 66061 114 98 265 75 85 378 96 436 543 758 845+ 67048 87 167 245 326+ 71 402 99

749 84 68612+ 38 751 856 84 92 980 82 69056 127 30 251 413 50515 661 707 74 847 931 56+ 92+ 70000 137 253 71 366+ 92+ 430 46 67 659 32 45 71136 83 97 247 387 573 618 720 30 37 821 27 920 36 72171 200 32 316 35 93 908+ 24 27 73120 21+ 47 352 449+ 60 88 514 15 26 33 818 914 65 74013 48 107 241 458 914 75114 292 481 584 616 744.

76000 265 331 42 446 55 689 783+ 924 77078 335+ 626 98+ 775 929 78132+ 221 35 55 86 358 483 87 584 93 837+ 997 79053 72 491 789 947 959 80220 796 802 22+ 79 81010 174 263 0 313 25 98 454 567+ 80 643 714 35 76+ 954 90 82012+ 77+ 169 206 32 596 730 34 897 912 59+ 97 83209 16+ 19 31 537 48 689 797 825 54 56 956 84101 22 41 359 95+ 450 320 3 687+ 94 769 815 19 948 51 94 85064 72 116 54 226 428 40 236 782 841 60 93 922+ 91 94 86039 219 75 401 548 623 41 55 715 37 72 885 932 48 81+ 85 87113 391 429 36 645 707+ 906 52 88041 117 226 57 327 49 96 623 74 717 58 62 841 78 920 76 89360 70+ 98 448 74 557 707 70 835+ 90496 517 783 863 91074 185 96 628 743 94 943 88+ 92122 230 432 657 816 78 93128+ 200 98 426 43 55 609 43 771 884 954 86 94045 6 332 38 81 3 406 895 916 36 95041 49 109+ 12 38 239 363 195 824 979 96125 202 401 64 512 35 626 701 10+ 910 47+ 97150 53 55 74 225 502 14 636 94 777 88 921 98029+ 35 181 240 329 411 568 714+ 17 50 89 838 99089 178 282 91+ 376 449 99 558 80 99 633 88 973+ 66 100114 35+ 56 354 445+ 98 592 610 793 830101005 43 119 54 85 293 360+ 426 508 28+ 75+ 78 518 55 918 102085 98 117 55 87 203 22 41 55 77 485 540 94+ 648 821 32 64 103010 118 23 314 82 510 679+ 703 24 854 64 916+ 41 42 61+ 104066 70 01 55 60 206 48 300 07 503 36 75 776 105099 115 21 268 395 98 418+ 41 51 92 517 669 758 878 954 106113 232+ 541+ 43 68 91 603+ 32 70+ 806 56 57 945+ 98 107037 64 147 85 345 450 517 54 72 862 98 964 108166 75 81 89 316 68+ 87 422 58 79 84 686 736 50 109546 69 623 75+ 726 85 92 807 973 110071 134 44 260 303 66 477 503 698 719+ 97 825+ 38 47 944 11032 203 65 82

300 412+ 573 733 884 112161 71 201 82 321 59 421 86 601 720 74+ 936 113062 138 218 59 92+ 387 445 72 574 624 792+ 839 946 81.

114178 217 57 62 99 376 450 67 583 799 801+ 68 88 96+ 98 115095 97 115 55 247 55 76 504 690+ 732 80 846 53 116191 249 415 50 874 815 990 117037 108+ 68 82 264 478+ 784 901 11809 21 159+ 217 304 469 506 19+ 46 76 645 70 74 743 71 893 119046 127 29 409+ 614 25 774 804 61 65 93 94 931+ 120066+ 123 84 306 29 94 405 580+ 605 88 725 831 84 900 99 121014 95+ 225 67 343 83 528 656 715 833 122158 256 466 508+ 24 634 719 35+ 123028+ 65 129 50 67 272 327 34 71 73 431+ 36 87 500 02+ 48 638 44 70 742+ 67 950 67 124006 337 51 88 403 08+ 53 579 677+ 810 59 97 946 125090 130 224+ 412+ 99 552 727 809 930 66+ 126166 79 80 389 647+ 753 61 864 911 34 52 127004 169 75 216 65 572 85 627+ 717 860 79 81 900 128010 131 430 81 567 82 717 928 68 129169+ 96 265 71 316 556 642+ 744 71 984 130017 70 81 93 118 68 285+ 347+ 455 85 929 59 131097+ 119 211 14 416 24 514 50+ 646 66 71 728 91 93+ 823 952 78 132047 72 126 58 71 79 213+ 30+ 454 62 509+ 61 64 74 607 95 713+ 937 133110 29 421 570 78 79 97 802 19 88 134099 131 56+ 426+ 59 641 787 824 135331 455519 679 917+ 41 136151 454 79 556 60+ 640 775 868 921 29+ 137079 82 233 83 301 45 429 625 86 771 850+ 91 138005+ 55 203 40 315 46 436 653 712 902 130075 87 94 172 77 378 85 424 597 617 804 940 140093 138 388 479 820 67 80 933+ 141036 70 208+ 354 97 542 605 817 20 931 86 742026 201 359 42 547 75 627 143020 116 253 317 41 36+ 464 708 83 819 42 50 144106 75 239 317+ 407 89 649 66+ 986 145337+ 632 737 63 888 146097+ 127 56+ 65 83 208 87+ 328 58+ 80+ 555 97 643+ 79 51 992+ 147317 53 54 419+ 20 71 549 784+ 820 933.

Na numery oznaczone+ padły premje, wysokość których ustalona będzie w ostatnim dniu ciągnienia 5-ej klasy.

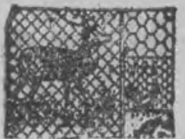

Druciane ogrodzenia plecionki i tkaniny po bardzo zredukowanych cenach poleca firma
RUDOLF JUNG,
Łódź, Wólczanska 151, Tel. 128-97.
Rok założenia 1894

שפארן געלד

און זיין צופרידען קען נאר דער, וועלכער בעזוכט מיין נייערעפנטע כעמישע
וועשעריי און פארבעריי
אויך ווייסע וועש
פעטריקאווער 21
פראנט 1-טער שטאק

וועלכע נעמט אן בעמיש צו וואשען, פוצען, פארבען, אויפצופרישען, פרעסען, אויך צו רעפארירען אלערליי מענער-, דאמען- און קינדער-גארדעראבען, ווייל ביי מיר בעקומט איהר נישט נאר דיין געוואשענע גארדעראבען נאר אויך אייגענציג רעפארירט דורך א קוואליפיצירטען לאנגיאריגען שניידער-פאכמאן. אכטונג! 1) גארדינען, שטארען, און טאפעטעס ווערען אויפגעארבעט אויף ספעציעלע אויסלענדישע ראהמען. 2) די שענסטע ווייסע וועש ווי אויך ווייסע ס הבער טיט א עכטען זילבער-גלאנץ בעקומט איהר געוואשען נאר ביי מיר. צו יעדע 5 געוואשענע קעלנער וואשען מיר א 6-טען אומזיסט. קומט און איהר וועט אייך נישט ענטוישען. געדענקט די אדרעס:
פעטריקאווער 21, פראנט, 1. שטאק

ס'ווערט אנגענומען צו
טרייבן און שערען
רעיעל, גוט און ביליג
מ. פיימאן, זאכאדניא 66
קווער אפיצינע, פארטער.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטע, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12, רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק, וואוינונג 30, שיף.

Dr. med.
A. ROJTER
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
וואוינט יעצט
אלטשטאט 15, טעל. 166-15
נעהמט אן פון 5—7.30 אוונד.

Dr.
S. Szifris
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
נאוואמיעסקא 15 טעל. 130-42

Dr. med.
H. SZUMACHER
הויט און ווענערישע קראנקהייטען
פיעטרקאווער 56, טעל. 148-62
נעהמט אן טעגליך פון 1½—4 נ"מ און 6—9 אוו. זונטאג און אנדערע ח:אות פון 10 ביז 1 בייטאג.

Dr. med. J. SCHORR
פון IWONICZ
ספעציאליסט
פאר הארץ און סקלעראזע-קראנקהייטען
וואוינט יעצט אין לאדז
גדאנסקא 11 טעל. 226-85
נעמט אן טעגליך פון 4—6 נאכמיטאג.

אויגען - קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 321-72
נעהמט אן שטענדיגע אויגען-קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אוונד.

וויכטיג פאר יעדען יוד!

ווער עס וויל האבען א ריין ראזירט געזיכט, זאל נאר בענוצען דאס איינציגע פיינסטע אויסגעאירטע ראזיר-מיטעל
„ראזאל"

„ראזאל" ראזירט אהן א מעסער, רייניגט גלייך אפ די האר, מאכט דאס געזיכט גלאט און האט א אנגענעמען גערוך.
„ראזאל" שפארט געלד און צייט. יעדער קען זיך אליין ראזירען.
„ראזאל" איז פאראן אין 3 סארטען: Nr. 0 פאר שטארקען בארט-וואוקס, Nr. 1 פאר מיטעל בארט-וואוקס, Nr. 2 פאר שוואכען בארט-וואוקס.
„ראזאל" איז דורך דעם געזונדהייטס-אמט אנערקענט אלס אומשעדליך ראזיר-מיטעל.
„ראזאל" איז נאר צו בעקומען ביי:
Józef Schönwald, Kraków
ul. Dietlowska 51. P. K. O. 410294.
אויף דער פראווינץ ווערט נאר נאכן ערהאלטען פון 1.50 זל. א שיקעט „ראזאל" גענוגענד אויף 20 מאל ראזירען מיט א געברויכס-אנווייזונג דערצולפען פאר ארויסגעשיקט.
צו בעקומען אין לאדז, אין דער „פערפומעריע אירעאפיטקא", פיעטריקאווער 22
א פושקעל „ראזאל" קאסט 1.50 זל. 1458

פאבריק פון לייסטען צו ראהמען
ראהמען צו גארדינען ווי אויך איינראהמונג פון בילדער
צו פאבריקס-פרייזע
J. KRĘŻLEWSKI, Łódź, Gdańska 105 przy Andrzeja
הורט! — דעטייל! 1047 הורט! — דעטייל!

נייטן ברילען און בינאקלען
נאר 50 גראשען.
אויך לאנגער פערש. ברילען און גלעזער
M. J. HERSZKORN, Śródmiejska 1.

וויכטיג פאר די, וואס פאהרן נאך ארץ-ישראל!

אין ווילען זיך ערלערנען שנעל און גרינדליך א פאך, קען זיך ערלערנען דאס עלעקטרישע פאך ווי אויך פלאנער-צייכנונג טעארעטיש און אויך פון פראקטיק דורך זעהר א קורצער צייט, לויט א נייעסטער מעטאדע. די קורסען פאר עלטערע פערזאנען ווערען געלערנט אין דער יוד. שפראך פון 8—10 אוונד. צעגעלניאנא 17, רעכטע אפיצ. 3, איינגאנג, פארטער, וואוינונג 37, פון 8—10 אוו. בעמ.: יעדער, וועלכער ענדיגט דעם קורס בעקומט א צייגניש.

כ'מאך בעקאנט

מיינע געעהרטע קונדשאפט, ווי אויך די אלע, וועלכע מיין פירמע איז נאך נישט בעקאנט, אז צו דעם קומענדיגען יום-טוב האב איך פארגרעסערט א גרויסע אויסוואהל פון פערשידענע
דאמען- און מענער-היטען
לויט די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע פאלירען. גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען דאמען- און מענער-היטען פון נאר אלט אויף בענצליך נייע און אלץ צו ביליגע פרייזען. אדרעס:
„פערדער"
זגערסקא 20,
לוטאמירסקא 2,
און זגערסקא 7.

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט
11 בזשעזשינער 11
טעלעפאן 137-63
עס נעמען אן דאקטוירים ספעציאליסטען:
שיפמאן, וואלינסקי, שמיר-געלד, קערשנער, לוביטש, שמערלאווסקי, סלאבאדסקי, זאלצוואסער, איציקזאן, קראסאווסקי, יאקובזאן
און דענטיסטין סטאראסאלסקא.
וויזיט ביז 3 נ"מ 3 זל.

לעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין אלע ספעציאליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א ווייגער אווענט.
וויזיט 3 זל.

אונטערשטיצט די פוילישע אינדוסטריע!
אכטונג וויירטינס און אפנעהמער!

דערמיט מאכען מיר העפליך בעקאנט די געעהרטע בעלי-הבית'טעס און אפנעהמער, אז דער בעקאנטער זייט 25 יאהר פליסיקייט צו פוצען און פאלירען זעמטליכע מעטאלען, שייבען און שפיגלען א. נ. SIDOR האב איך אויפגעהערט צו פראדוצירען דאגעגען האב איך ארויסגעלאזט אויפ'ן מארק נאך א פערבעסערטע פליסיקייט צום פוצען און פאלירען זעמטליכע מעטאלען, שייבען און שפיגלען אונטער א נייעם נאמען

„NOWOL"

רעכטליך געשיצט za Nr. 13102 w U. P. R. P. w Warszawie
דאנקענדיג פאר דעם ביז-איצטיגען פערטרויען און אונטערשטיצונג, האף איך, אז די ג. ה"ה וועלען ווייטער נור קויפען די איינציגע „NOWOL"
מיט אכטונג
Andrzej LINK
Wytwórnia Techno-Chemiczna
Łódź, ul. Rokicińska 53, tel. 185-40
założona w roku 1908. 1439
ווער עס פרובירט איינמאל „NOWOL" דער וועט שוין קיין אנדער פליסיקייט נישט קויפען!

אכטונג לאדז און פראווינץ
די ביליגסטע און רעיעלסטע
קוועלע פון אלערארט
לאנגע מלבושים
לאדז, אגראדאווא 1
משה לאבערשטיין.

Dr. med.
L. BERMAN
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע - בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.
נעמט אן פון 8—11 פריה און 4—8 אווענד, זונטאג פון 9—1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1—2 מיטאג און פון 5—9 אוונט, זונטאג פון 10—1 בייטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר ארבייטסלאזע רעדוצירטע פרייזן

זיכערע הילפה און א רפואה!

אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער, פערשידענע קאליקעס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינסעלברוך ווערט גרויס און א מענשען-קאפ און עס פאלט אריין אין דעם כיס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבט. ספעציעלע גוטע היילבאנדאזשען בעזייטיגען זיכער דעם שמערצען און פערהאלטען ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטגנגען היילגארסעטען און אפאראטען פאר פערקריפלטע פיס און פלאטפוס, ווי אויך פינטליכע נוטענע פיס.

Proj. Sanatorjum Ortoped. „SALUS" na Wiśniowej-Górze Dyr. J. Rapaporta

אכטונג! פון 15. מאי ה. י. ווערט געעפענט אין ווישניאווא-גורא (נעבען לאדז) א ספעציעל
ארטאפעדישעס סאנאטאריום
פאר די אלע אויבן דערמאנטע קראנקע. מאנאטליך נאר 150 זל. וואנען פערפלעגונג און וואוינונג.
Dyr. J. RAPAPORT
Specjalist-Ortoped
Łódź, Wólczańska 10
tel. 221-77 front, parter.
פערזענליכע פון קראנקען-קאסעס ווערען אויך אנגענומען!

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם גרויסען ספעציאליסט ה' ד"ר. י. ראפאפארט, וואוינהאפט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10 פאר זיין גענצליך אויסקורירען מיך פון א שווערער ברוך-קראנקהייט. היינט פיהל איך מיר גענצליך געזונד.
א. קראהן, רב.

אכטונג, ג' דאמען!
דאס ערשטקלאסיגע
דאמען-שניידער-אטעליר פון
IZAAK TOHN
לאדז, לימאנאווסקיעגא 13
(ארעקסאנדראווסקא)
נעמט אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות און ווערט אויסגעפירט לויט די נייסטע פאריזער מאדעלן. מעסיגע פרייזען

פאבריק פון לייסטען צו ראהמען
Z. ZAGANCZYK
Łódź, ul. Anny 9/11, tel. 231-91
איינראהמונג פון בילדער און ראהמען צו פארהאנגען
פאבריקס-פרייזען! פאבריקס-פרייזען!

לעזט דעם נייעם פאלקסבלאט

Dr. S. KANTOR
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
נעהמט אן פון 8—2 נאכט; און 4 ביז 9 אווענד, זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכט.

לאדז—תל-אביב
פירמע
PRZEDBORSKI, KOLNER i S^ka
ul. Sienkiewicza 6, tel. 129-25
האט איינגעפיהרט א רעגולערע סחורה-קאמוניקאציע לאדז-יפו אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען.
זעמטליכע אינפארמאציעס און עקספארט-אנגעלעגנהייטען אויף דער גאנצער וועלט ערטיילט אומזיסט די פירמע פשעדבארסקי, קאלנער און קאמפ.

לאמפען
אלער ארט אין די שענסטע און נייעסטע מאדעלען אייגענע אויסארבייטונג, עמפפעהלט דאס רענאמירטע
לאמפען-געשעפט
A I Eisner S^cy
פאלודניאווא 25, טעל. 178-74.
ביליגסטע פרייזען -:- גוטע בעדינגונגען
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אויסדערוועהלטע צייכנונגען.
פיהרט אויס זעמטליכע רעפעראטורען.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט אז די
זייף-פאבריק
פון I. D. Żelechowski w Łowiczu
וואס עקזיסטירט זייט 1862 י. געפינט זיך איצט אונטער דער פירמע
Żelechowski i Czerniłowski
Sp. z ogr. odp.
האט ערעפענט אין לאדז, אלטשטאט 15, לינקע אפיצינע פארטער. א קאנסיגנאציאנס-לאגער, וואס איז פערזעהן מיט אלע סארטען זייף צו קאנקורענץ-פרייזען.
מיר בעטען צו בעזוכען אונזער לאגער, כדי זיך צו איבערצייגען וועגען דער גוטסקייט און ביליגקייט פון אונזערע אויספאבריקאטען!
מיט אכטונג Żelechowski i Czerniłowski
Sp. z ogr. odp. 967

7-קלאסיגעס מוסטערהאפט
חדר „תורה ודת"
פלאץ וואלנאשטשי 6 (נייע שטאט)
נייע תלמידים ווערען אנגענומען אין אלע מחלקות
ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שולע)

קלאנג-קינא-טעאטער **Grand-Kino**

היינט און פאלגענדע טעג! NANCY BROWN

דאס מיידל פון די בערג

האט מיטגעריסן איראפא און דערנאך די גאנצע וועלט אין דעם פאסצינירנדן פילם א. נאמען:

Harry Welchmam
Betty Stokfeld
Alfred Burdon

אויסער'ן פראגראם: „פערכשופטער סאקסאפאן" פאספארטוס און הנחה-בילעטן אונגילטיג.

אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

LUNA

היינט און פאלג. טעג! מיט

Madame Butterfly

SYLWIA SYDNEY i GARY GRANT

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

PAN

היינט און פאלגענדע טעג גיגאנטישער פוילישער 100 פראצענטיגער קלאנג-פילם א.ב.

„די שטים פון דער מדבר"

שמאציאנירענדע דראמע, וואס שפילט זיך אפ אויף די אוגענדליכע וואסדן פון אפריקא. — אין די הויפט-ראלן: Nora Ney, Eug. Bodo, Marja Bogda, Abram Brodzisz, Witold Conti

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג — 12 בייטאג.

METRO **ADRIA**

היינט פרעמיערע! פון דער 1-טער פוילישער מוזיקאלישער קאמעדיע

„10% פאר מיר"

אין די הויפטר. Krukowski, Mańkiewiczówna, Orwid, Skonieczny, Walter Wesołowski, Sielański

אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג—12 בייטאג. פאספארטוס און הנחה-בילעטן אונגילטיג.

קלאנג-קינא-טעאטער **PRZEDWIOŚNIE**

זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא) דער זאל איז שטארק בעהייצט.

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! מוזערס, פאטערס, שוועסטערן, ברידער און כלות. איהר מוזט זעהען דעם פילם א. נ.

דער מענש וועלכן כ'האב דערהרגעט

רעזשי פון גניאלען Ernest Lubicz אין די הויפטראלען: Lionel Barrymore, Nancy Carrol, Philips Holmes

נעבנסטער פראגראם: „טעאטער-סעטאסטאפאל" פרייזן פון די פלעצער: 1-טער פלאץ — 1.09 זל., 2-טער פלאץ — 90 גר 3-טער פלאץ — 45 גר. הנחה-קופאנען צו 70 גראשען. שבת, דעם 25-טען און זונטאג, דעם 26-טען, וועט דעמאנסטרירט ווערן אויך די פריהמארגן-פארשטעלונגען „נרינע בריגאדע" פרייזן צו 20 גראשען.

CORSO

היינט און פאלגענדע טעג!

די לאנג ערווארטעטע עפאפיי פון ליבע און העלדענטאט אין דער ווילדער געפעהרליכער דזשונגל

ZUNGU

אין די הויפטראלען: Cecylja Parker, Tom Tyller, William Desmond, Noah Beery, Tom Baker

Zungu איז אנ'עקזאטיש מייסטערווערק, וואס איבערשטייגט מיט רעאליזם, גרויל און אקציע די ביז איצטיגע פילמען. אויסער'ן פראגראם: סלים און ח דער וואַרטע" מיט Slim i Grim און לענג-אקטואליטעטן. אנהויב אין די פרעמיערע-טעג — 12 בייטאג, אין די איבעריגע טעג 2 בייטאג, שבת און זונטאג 11 בייטאג

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פריוע פאסטענס

ס'ווערט געזוכט א גוהילף-ריכטער, צו מעלדען זיך ביי ה' קאלמאוויטש שרודמיעלסקא 39. 1527

ענערגישע יונגלייט ווערן געזוכט צו א גאנגבארן יום טוב-ארטיקל גוטע פערדינסטען. מעלדען זיך זונטאג פון 10—2 וושכאדניא 64 וו. 15. 1524

א לערן-מיידל פראקטיש צו ערלערנען דאס גארטעטען-פאך קען זיך מעלדען צו „Mme Agnel" זשעלאזנא 15. 1529

ס'ווערען געזוכט טיכטיגע מעדלען ספעציעל צו אבצרהעמדער אויף גוטע בעדינגונגען דרעוונאווסקא 16 ביי ראטמאן 1576

א קוואליפיצירטע „אבערראק"-נייער-ין צו טווייטערס ווערט געברויכט פון זאפארט קאמיענא 5 רעכטע אפ. 3-טער שטאק. 1551

עס ווערט געזוכט א פאדרענסשנע ביי א דאמען-שניידערין זאוואדזקא 18 וו. 21 1577

ס'ווערט געברויכט צו 1-טע סארט סאקעס מענער-מאגאזין קוואליפיצירטע אינטערמאשינערס און האנד-נייהערס. ביי רובין, וושכאדניא 35. 1566

צו פערדינגען א זאקען-פאבריק, 4 אמעריקאנער און 1 רענדער-מאשין, צו ערפאהרען ביי קאפלאוויטש פאמארסקא 44. 1547

צו פערדינגען א קעלער איינגעארדענט אויף קראפט מיט קאנצעסיע „אלגיניאווא 18 רעכטס 2-טען איינגאנג מעקלערס נעווינשען. 1555

א האנדעלס-לאקאל געאייגנעט אויף א פראצאיזיגע פאר'ן בלויזן דירה-געלד איז פון זאפארט אפצוגעבען אלטשטאט 10. ביים ווירט זייממאן (רעכטס). 1589

א געוועלב מיט א שטוב צו פערדינגען, צו ערפאהרען אבראמאוויסקיעגא 29 אין געוועלב. 1881

א גוט איינגעפיהרטע וואורשט-געשעפט איז פון זאפארט איבערצוגעבען, צו ערפאהרען אין אדמיג.

האנדעלס-און פאבריקס-לאקאלען מיט בעקוועמליכקייטען און וואסער פון זאפארט איבערצוגעבען דירעקט פון ווירט גדאנסקא 40. 1590

א געוועלב מיט א שטוב פון זאפארט צו פערמיטען. פאלודניאווא 18, ביי לויעל.

מעקלערס געזוכט! צו פערמיטען א געוועלב מיט א גרויסען סקלאד אדער אהן סקלאד, א גאלדענער האנדעלס-פונקט ווי אויך א בעקעריי אויף מצות. צו ערפאהרען ביים ווירט קאסטעלנא 3, פירסטער שטאק פון 6—8 אווענד.

צו פערקויפען א שפול-מאשין 12-ווינדס מילער און זיידעל אין גוטען צושטאנד קאמיענא 16 וו. 2. 1557

א ספר-תורה צו פערקויפען. צו ערפאהרען גדאנסקא 5 אין שפייז-געוועלב.

ראקאלען

א געוועלב מיט לעבענ... קיך ביליג אפצוגעבען פיעטרקאווער 101 אין הויף. 1516

א שטוב מיט א קיך און פארצימער מיט עלעקטריש בעלייכטונג פון זאפארט איבערצוגעבען דוואָרסקא 60 ביים ווירט

זאר ענצעלע שטיבען צו פערמיטען ביים ווירט צו לייך ארייצוציהען זיך זגערזשער 43-45. 1526

1 אדער 2 צימער מיט א קיך גלייך פון ווירט אהן אפטרעט-געלד אדער אלס סוב-לאקאטאר אויף חודש געלד ווערט פון זאפארט געזוכט. אפערטען אונטער „D" אין אדמיניסטראציע.

צו פערדינגען א שטוב מיט א קיך ביליג דירה-געלד אויפ'ן 3 טען שטאק צו ערפאהרען פולנאצנא 11 לינקס 1-טער איינגאנג 3-טער שטאק. 1543

איבערצוגעבען פון זאפארט 1 צימער מיט א קיך פיר ביליג דירה-געלד וואוהנען זיס פולנאצנא 13 לינקע אפיציגע וואוינונג 32. 1550

Absolwentka Miejskiej Szkoły Handlowej Wieczorowej poszukuje posady w zakresie handlowym, Łaskawe oferty składać proszę do adm. nin. pisma sub. „M" 1647

Zdolna wykwalifikowana ekspedjentka z branży konfekcyjnej poszukiwana zgłosić się Główna 1 „Konfekcja" damska 1586

Polskiego języka, korespondenji i rachunkowości szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29 m 1 front, parter. 1579

Zagubione zostały weksle 1) weksel na zł. 50 — płatny 26/3 1933 r. wyst. M. Zomlung, 2) weksel na zł. 50 płatny 28/2-33. wyst. M. Rakocz, 3) czek na P. K. O. na zł 98,50 płatny 25/4 -33 wyst. I. Rząszyńsky. Częstochowa powyższe weksle unieważniam zwrócić do L. Libermana, Ogrodowa 9.

קויף און פערקויף

צו פערקויפען פרייזווערדיג א מאטאר 2 פערד קראפט פאסט-ניי אויף פאלודניאווא 20 אין שאכטעל-פאבריק ביי זאקליקאווסקי. 1542

געלעגענהייטליך ביליג צו פערקויפען זינגערס א מענסקע נייה-מאשין ביי ליבערמאן נאוואמייעסקא 17. 1585

פערשידענעס

Koncertowy stroiciel fortepianowy S. Grodzki, Piotrkowska 134, tel. 220-62, wykonywa zlecenia bardzo sumiennie.

בוכהאלטעריע איינפאכע און דאפעלטע לערנט אויס פאר 25 זל., מאשין-שרייבען לערנט אויס פאר 10 זל. ביורא „קארעקספאל" צעגעלניאנא 25. 1126

Zagóbiony został weksel na zł. 100 z wystawienia Dawid Szerman na zlecenie D. Gertler pł. 20 Kwietnia 1933 r. Weksel zostaje unieważniony. Zwrócić takowy za wynagrodzeniem do Sz Gertlera, Franciszkańska 9.

צו א גוט פאטענטירט ארטיקעל אויסצואַרבייטען, זוך איך א שותף מיט עפעס געלד. אפערטען אונטער „10,000" אין אדמ. 1167

ערשטקלאסיגער דאמען-שניידער נעהמט אן פאלטענס און קאסטיומען צו קאנקורענץ-פרייזען יאסעל גארליצקי, זאוואדזקא 19 פראנט 1-טער שטאק. 1668

בעקאנטמאכונג: די גרויסע קעניגסטין די היילערין פון גאל-שטיינער פון פאלודניאווא 94 וואוינט היינט צעגעלניאנא 37. 1580

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה		
פאר'ן טעקסט—8 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר.	אין דער זייט	שפאלטען
אין טעקסט—40	68—	4
נאכ'ן טעקסט—12	18—	

אויסער דער שטאָט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט 8 שפאלטען) קלענערע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערע — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט צושטעלען אין היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש, אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

זאהלערן, וועלכע ענדערן ניט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען ניט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוהאלטן פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טער מין פון די אנאנסען איז דער פערלאג ניט פעראנטווארטליך. די אדמינ. איז אפען בייטאג און פארנאכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółda z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. zefac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman